

VNIVERSITATIS VALÈNCIA

ELS CANVIS DEL DISCURS NACIONALISTA
ESPANYOL COM A CONSEQÜÈNCIA DE
L'AUGE DE VOX

Doble Grau en Sociologia i en Ciències Polítiques i de l'Administració Pública

TREBALL FI DE GRAU
Alumna: Paula Pedro Aznar
Tutor: Miquel Àngel Ruiz Torres

Curs 2020/2021

ÍNDIX

1.	<i>Introducció</i>	3
1.1	Tema, problema i preguntes d'investigació	4
1.2	Objectius generals i específics	5
2.	<i>Metodologia</i>	5
3.	<i>Contextualització del problema</i>	6
3.1	La fractura nacional en la Transició	6
3.2	La demanda d'autogovern i la independència com opció viable	10
3.3	El discurs hegemònic del nacionalisme d'Estat.....	11
3.4	L'extrema dreta a Espanya	14
3.5	La irrupció de Vox a la política espanyola	24
3.6	Context global del fenomen de Vox	27
4.	<i>Marc teòric</i>	29
4.1	Nacionalisme, Estat i nació	29
4.2	La teoria dels <i>cleavages</i>	34
4.3	Populisme.....	35
4.4	Nacionalisme banal.....	36
4.5	L'extrema dreta i la cultura d'internet	39
5.	<i>Exposició i anàlisi de dades</i>	46
5.1	Anàlisi de Twitter	46
5.1.1	El discurs nacionalista	46
5.1.2	El discurs de l'enemic	74
5.2	Anàlisi de Facebook	97
6.	<i>Limitacions</i>	111
7.	<i>Conclusions</i>	113
	<i>BIBLIOGRAFIA</i>	116

1. Introducció

L'actualitat política i social del nostre país ens porta necessàriament a parar atenció en l'auge del partit ultradretà Vox. Aquest partit va sorgir al desembre del 2013, com a conseqüència de les disputes internes del Partit Popular originades per l'erosió del partit arrel de la crisi econòmica del 2008. No obstant, no va ser fins a les eleccions andaluses del 2018 que Vox va aconseguir representació parlamentària (llevat d'algunes eleccions d'àmbit local on va obtenir alguns regidors al 2015) tot i haver-se presentat sistemàticament.

Aquestes eleccions foren el punt d'inflexió que va situar al partit d'extrema dreta dins del panorama polític espanyol d'una manera seria i com a alternativa possible de dretes al Partit Popular i Ciutadans. Des d'aleshores, Vox s'ha conformat com a tercera força a les eleccions generals del 2019, i més recentment, com a quarta força a les eleccions al Parlament de Catalunya el passat mes de febrer. Què és el que ha passat per a què aquest partit esdevinga tercera força en l'Estat espanyol 6 anys després de presentar-se a totes les eleccions sense obtenir cap representant?

Les eleccions andaluses del 2018 foren les primeres eleccions que es van celebrar a l'Estat espanyol després del referèndum català de l'1 d'Octubre de 2017. En aquest treball ens anem a centrar en com Vox ha utilitzat la crisi catalana per donar-se impuls fent ús d'un discurs nacionalista que ha posat al centre del debat públic aquesta qüestió, agreujant encara més l'esclatxa nacional espanyola. Per esclatxa nacional ens referim als conflictes i divisions que es donen a la major part de països occidentals en relació a les desigualtats entre les diverses cultures d'un mateix territori. Més endavant aprofundirem en aquesta qüestió.

L'estudi es divideix en 6 parts: 1) introducció, on expliquem les característiques generals de la investigació com el tema, problema i preguntes d'investigació, i els objectius generals i específics d'aquest estudi; 2) la posada en context del fenomen a estudiar; 3) el marc teòric on farem una revisió bibliogràfica dels conceptes claus del treball; 4) la

metodologia emprada en la investigació; 5) l'exposició i l'anàlisi de dades; 6) les limitacions a les quals ens hem enfrontat; i 7) les conclusions.

1.1 Tema, problema i preguntes d'investigació

Com es pot deduir dels paràgrafs anteriors, el tema que tracta aquest treball és el nacionalisme espanyol en els darrers anys. Tot i que farem una contextualització des de la Transició Espanyola i els seus antecedents fins a l'actualitat, ens focalitzarem en com Vox ha sabut aglutinar una nova versió exitosa d'aquest des de l'any 2017. Aleshores, el problema d'investigació seria: quins són els canvis del discurs nacionalista espanyol que ha portat l'auge de Vox? Amb açò no es vol dir que prèviament a l'aparició d'aquest partit el nacionalisme espanyol no existira o no fora un element important en la construcció identitària dels ciutadans espanyols o la pròpia política institucional. El que s'afirma és que des de 2017, la irrupció de Vox ha donat una nova versió del nacionalisme espanyol capaç d'aglutinar a la gent i posar-lo al centre tant de l'agenda pública com de la mediàtica i política.

La pregunta general de investigació és la següent:

- Quin ha sigut el paper del discurs de Vox en els canvis produïts en el nacionalisme espanyol des de 2017, tant en la seua proliferació com en contingut i forma?

D'altra banda, les preguntes específiques de la investigació seran les següents:

- En quines tendències globals s'insereix aquest fenomen?
- Quin ha sigut/és el paper dels mitjans de comunicació?
- Per què és important l'esclletxa (o fractura) nacional a Espanya i com aquest discurs la reforça?
- Per què s'ha donat aquesta intensificació del nacionalisme espanyol? En aquesta pregunta ens referim als elements del nacionalisme banal i la transversalitat d'aquest discurs nacionalista.

1.2 Objectius generals i específics

L'objectiu general que es pretén aconseguir amb aquesta investigació és estudiar l'auge i canvis del nacionalisme espanyol des de 2017. Els objectius específics de la mateixa són, en primer lloc, conèixer el discurs de Vox envers la nació espanyola i el discurs front a l'alteritat, és a dir, la construcció del discurs dels enemics d'Espanya. En segon lloc, veure en quines tendències s'insereix aquest fenomen i alhora les especificacions i característiques concretes del cas espanyol. En tercer lloc, es vol parar atenció en la fractura nacional a Espanya i als elements del nacionalisme banal. Per últim, esbrinar les possibles conseqüències del discurs nacionalista de Vox sobre la democràcia en Espanya.

2. Metodologia

La metodologia emprada en aquest treball consistirà en la realització d'una etnografia virtual basada en l'anàlisi sociològica del discurs de Vox envers la nació, la nacionalitat i l'alteritat. Ens centrarem en els espais virtuals de les xarxes socials on els usuaris interaccionen entre ells. Formaran part de la mostra tant els representants de Vox com els perfils oficials del partit, militants de base, simpatitzants o possibles votants d'aquest partit. També s'analitzaran els símbols, imatges i vídeos i la seua relació amb el nacionalisme banal.

Ens focalitzarem en la xarxa social de Twitter per la seua rapidesa i obertura a l'hora d'interactuar entre els membres de la xarxa social. L'anàlisi consistirà en l'observació participant de les piulades dels usuaris militants, simpatitzants, representants i perfils oficials de Vox d'aquesta xarxa social que ens servirà per veure el discurs que aquests tenen sobre la nació. Crearem un perfil per poder també interactuar amb els usuaris per tal de que la mostra siga el menys esbiaixada possible. No obstant la focalització de Twitter, també s'analitzaran grups de Facebook, ja que en aquesta xarxa social encara roman l'esperit de comunitat i l'edat dels usuaris és major. Ens centrarem sobretot en Santiago Abascal, Rocio Monasterio, Javier Ortega-Smith, Ignacio Garriga, Iván Espinosa de los Monteros, etc. sense deixar de banda altres piulades o post que puguin ser interessants per a l'anàlisi.

Els missatges de les piulades i posts se seleccionaran en funció de la temàtica, és a dir, extraurem aquells missatges que parlen sobre la qüestió tractada i s'analitzarà la seua relació amb la transformació del discurs nacionalista. Tanmateix, seleccionarem piulades o post relacionades amb el "discurs sobre l'alteritat" o "discurs de l'enemic" que reforcen el discurs nacionalista. D'altra banda, en quant al moment de publicació dels posts i piulades, ens centrarem en aquells publicats durant el període d'investigació, de l'1 d'abril de 2021 fins al 23 de maig. Tractarem d'observar piulades i posts més antics que puguen ser rellevants. En el cas de Twitter utilitzarem la ferramenta de cerca avançada de Twitter que permet delimitar temporalment les piulades així com seleccionar les paraules claus, els comptes que es vol observar, etc. En el cas dels grups de Facebook cercarem els posts antics rellevants per a l'objecte d'estudi.

3. Contextualització del problema

3.1 La fractura nacional en la Transició

Per poder entendre el fenomen de Vox, cal posar-lo en context. Tot i ser un partit recent, hem de remuntar-nos anys enrere per entendre bé el què està passant. Per això cal mirar al procés de la transició espanyola d'un Estat autoritari a un democràtic. Aquest procés va estar marcat pel consens i les concessions d'unes parts i d'altres. La via elegida per aquest procés fou la via reformista, és a dir, pretenia el canvi cap a una societat democràtica mitjançant la reforma i els preceptes legals del franquisme, descartant la via rupturista que haguera implicat un trencament total amb el règim franquista. El resultat del consens i les concessions va ser la redacció de la Carta Magna, la Constitució Espanyola de 1978, que assentaria les bases per a la construcció d'una democràcia al país (Rivas, 2014).

Aquest consens fou a la vegada el resultat d'un canvi de mentalitat en la societat espanyola, conseqüència de la repressió franquista. Abans de la guerra civil, la espanyola era una societat ideologitzada. Aquesta ideologització es va produir per la gran desigualtat en la distribució de la renda, el problema agrari, i la fractura social provocada pel augment dels preus dels productes bàsics per la Primera Guerra Mundial, entre altres.

Aquests aspectes provocaren un augment de la conflictivitat i l'increment de la afiliació sindical i política. És a dir, teníem una societat implicada políticament. La il·legalització dels partits polítics, la repressió i l'assassinat i exili de persones contràries al règim que es va produir una vegada finalitzada la guerra i que va continuar durant els anys posteriors, així com el record sagnant de la guerra, van mantenir fora de la política als espanyols. Més endavant, el creixement econòmic i de benestar que es va produir a partir dels anys 60 va implicar la neutralització política dels ciutadans que va fer acostumar-se a la majoria de la ciutadania a estar al marge de la política (Rivas, 2014).

Aquesta neutralització es va traduir en una moderació ciutadana, allunyada de propostes maximalistes (Rivas, 2014) i que va afavorir l'ambient de consens a les institucions per dur a terme la preparació de la Constitució. Un dels grans reptes al qual s'havien d'enfrontar els encarregats d'aquesta tasca era la qüestió dels nacionalismes perifèrics; juntament a la fractura esquerra-dreta, l'escletxa nacional havia configurat el sistema polític espanyol des del segle XIX. El problema nacional espanyol té una incidència especialment significativa durant la Transició perquè és l'escenari on es dona una radicalització de la qüestió amb antecedents a la Guerra Civil i la dictadura franquista. La crisi nacional va assolir una intensitat prou notable a la Transició per dos fets coadjuvants: d'una banda el procés bèl·lic va produir una mobilització de caràcter nacional espanyol, tant en el propi bàndol anomenat nacional com en el bàndol republicà. No obstant, també es produeix una mobilització dels nacionalismes perifèrics a Catalunya i País Basc que qüestionen el fet nacional espanyol.

D'altra banda, el fet propi de que el règim franquista va fer del discurs nacionalista un dels elements principals de legitimitat política. Aquest discurs s'allunyava del nacionalisme espanyol de caire liberal i democràtic que havia caracteritzat majorment el discurs nacionalista espanyol fins a la Guerra Civil. El franquisme es va dotar d'un discurs nacionalista conservador i reaccionari, resultat de l'amalgama de la tradició nacional-catòlica del segle XIX teoritzada posteriorment per Menéndez i Pelayo, amb la visió del naixent feixisme espanyol de Ramiro Ledesma i José Antonio Primo de Rivera, juntament amb les aportacions del conservadorisme espanyol. Aquesta síntesi es traduirà en un

discurs nacionalista exclouent on no tindran cabuda la visió liberal, la democràtica, la republicana, la socialista i molt menys la dels nacionalismes perifèrics (Blas, 2009).

Així, arribem a la Transició amb el plantejament de la condició nacional espanyola i la emergència dels nacionalismes perifèrics com a qüestió fonamental. El nacionalisme perifèric i les forces polítiques democràtiques d'esquerra van convergir, d'alguna manera coincidien en el plantejament de la qüestió nacional. Els moviments nacionalistes foren un element dinamitzador de la societat basca i catalana en la lluita contra el franquisme. Per tant, una vegada iniciada la Transició s'havia de fer front al problema nacional, ja que era una necessitat donar una resposta als nacionalismes perifèrics i de repensar la pròpia idea de nació espanyola (Blas, 2009).

La resposta donada per solucionar la fractura nacional a la Constitució va ser la implantació de l'estat de les autonomies. Aquesta proposta implicava un model "pseudofederal de desenvolupament institucional de les identitats regionals i nacionals hispanes' és a dir, la creació a la espanyola d'una nova forma d'organització territorial, la Comunitat Autònoma, que té certes competències amb respecte l'administració central i que en teoria, ha de buscar l'incentiu tant de la identitat regional com de la nacional" (González, 2015). Aquest model si bé reconeixia la pluralitat de les *nacionalitats o nacions culturals* dins de l'Estat espanyol, només reconeixia la espanyola com a Nació única i indissoluble, negant la possibilitat de l'autodeterminació i considerant al poble espanyol com el sobirà. Aquesta idea té la seua justificació filosòfica en les concepcions hegelianes sobre la nació, que Ortega i Gasset recollirà i de la qual el nacionalisme constitucional espanyol serà hereu. Per a Hegel, la història de la humanitat suposa un progrés cap a la llibertat de consciències. Eixa marxa, ve encoratjada per un esperit, que no és individual, sinó que és "vltgeist" (l'esperit del poble, esperit nacional). Actua a través dels individus, encara que és independent d'ells (Jarrillo, 2005). En aquest sentit Ortega i Gasset entén que l'espanyola seria l'única nació ja que és la que té l'esperit nacional perquè és la que ha aconseguit la condició estatal i la sobirania exclusiva mentre que si bé existeixen altres nacionalitats, aquestes no han aconseguit la condició estatal. Així, la concepció nacional orteguiana evita l'enfrontament directe amb els nacionalistes que podria implicar una ruptura de la pàtria alhora que blinda la unitat de la nació espanyola i ofereix una certa

cessió a les reivindicacions dels nacionalistes perifèrics que al mateix temps les neutralitza (Payero, 2020).

Aquests sistema no va satisfer les demandes dels nacionalismes perifèrics però sí va servir per encapçalar les aspiracions d'aquests. Tot i això, la fractura nacional ha continuat sent un dels eixos vertebradors de la política espanyola ja que aquesta no va ser resolta a la transició. D'aquesta manera, la qüestió nacional ha influït en la configuració del sistema polític espanyol així com en el propi imaginari col·lectiu de la ciutadania. Es pot veure en la importància dels partits i coalicions nacionalistes com el Partit Nacionalista Basc (PNV per les seues sigles en castellà) o la desapareguda Convergència i Unió (CiU) a l'hora de delimitar les polítiques estatals. Per exemple, el PNV fou clau a l'hora d'aprovar els Pressupostos Generals de l'Estat en els governs en minoria de la dècada dels 90. Entre l'any 1994 i 2015, el PNV va votar junt al partit governant en el 79% dels casos quan aquest estava en minoria. Més recentment, al 2018 la moció de censura del Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE) contra el govern del Partit Popular (PP) de Mariano Rajoy va ser possible gràcies al suport del PNV. Tant PNV com CiU han sigut "partits (o coalicions en el cas de CiU) frontissa", és a dir, partits (o coalicions) que permeten completar la majoria parlamentària, en diverses legislatures, com la de 1993 i 1996, la qual cosa els ha atorgat molta importància (García J. , 2001).

Si bé això és cert, es pot dir que el conflicte nacional s'havia apaivagat en els anys posteriors a la Transició. Amb això no es vol dir que el conflicte nacional desaparega o deixi de ser important, per exemple, als anys 80-90 la coalició que dominava el mapa polític català fou Convergència i Unió, fet que mostra que l'escletxa nacional a Catalunya continuava sent important (Rodon & Sanjaume-Calvet, 2017), sinó que els partits o coalicions nacionalistes perifèriques havien adoptat l'autonomisme de la Constitució, la qual cosa al no anar contra els fonaments de l'estructura estatal fa que aquesta qüestió romanga més tranquil·la. No obstant, en els últims anys com a conseqüència del procés sobiranista a Catalunya s'ha produït una reactivació d'aquest conflicte nacional que ha donat peu a una polarització de la fractura (Barrio, Colomé, i García, 2018).

3.2 La demanda d'autogovern i la independència com opció viable

Aquesta polarització es pot veure en la opinió pública catalana envers la qüestió de la independència. Durant els primers anys post transició, la resolució ambigua de la Constitució sobre el conflicte nacional formulat en l'Estat de les Autonomies va suposar que a l'any 1984, un 38% dels catalans demanava ja un augment de l'autogovern. No obstant el continu increment del percentatge de catalans que volia més autogovern, les xifres sobre el model territorial establert en la Constitució es mantenia estable. Així va ser entre l'any 1991 i 2002, en el qual el nombre de persones tant a favor com en contra de la independència no implicava una variació significativa. Tot i un lleuger repunt favorable a la secessió, al 2005 es va estabilitzar. És a dir, els catalans demanaven més autonomia però sense contemplar la via independentista com a una possibilitat real. Aquesta estabilitat es va trencar en l'any 2010; en dos anys (entre el 2010 i 2012) el percentatge de catalans a favor de la independència es va multiplicar per dos. Al 2014, la independència era l'opció territorial escollida pel 50% dels catalans (Rodon & Sanjaume-Calvet, 2017).

L'evolució de l'opinió pública catalana convergia amb l'evolució del sistema de partits català i els programes d'aquests. Aquesta està marcada per la fragmentació i la polarització, tendències que són homologables a la resta de democràcies occidentals. Si ens fixem en la fragmentació, el nombre efectius de partits electorals augmenta notablement; la polarització s'observa en la proliferació dels espais de competència. Tant la fragmentació com la polarització estan marcades per la fractura nacional entorn el procés independentista (si bé no és l'únic factor, la crisi econòmica del 2008 és també un factor clau). Alguns partits i coalicions com Convergència i Unió o Esquerra Republicana de Catalunya van evolucionar als seus programes des de posicions nacionalistes però sense ser rupturistes amb la unitat d'Espanya fins a posicions clarament independentistes (tot i que ERC es considera independentista des de l'any 1991, no fou fins al 2010 i 2012 on el seu programa va passar a ser rupturista). La radicalització en les postures dels partits catalans es deu al fracàs de l'estratègia negociadora amb el Govern espanyol i a la mobilització creixent de la societat civil. Des de 2010 fins a 2014, la resposta de l'Estat espanyol a les propostes plantejades des de Catalunya havia sigut negativa. L'absència de

diàleg per part del govern central va portar als partits catalanistes a posicionar-se a favor de la independència unilateral (Rodon & Sanjaume-Calvet, 2017).

3.3 El discurs hegemònic del nacionalisme d'Estat

Mentre la polarització creixia a Catalunya i cada vegada eren més les opinions favorables a la via independentista, el discurs que es mantenia dins del nacionalisme espanyol hegemònic era, paradoxalment, la no existència d'aquest. En l'imaginari col·lectiu del nacionalisme espanyol s'havia implantat la creença que aquest havia desaparegut amb la fi del franquisme. Els nacionalistes eren els altres (els bascos, els catalans, els gallecs) però els espanyols no. Les reivindicacions polítiques dels nacionalismes de la perifèria eren vistes des del nacionalisme d'Estat com irracionals i plenes d'odi, front als valors saludables com la democràcia dels anomenats constitucionalistes. La narració del no nacionalisme espanyol té la seua lògica en que allò que no existeix ontològicament, no es pot criticar. Per tant s'estableix un discurs nacionalista basat en la idea de que el nacionalisme és la resta, i que l'anomenat nacionalisme espanyol va desaparèixer amb la Transició i que ara només roman en grupuscles marginals de l'extrema dreta. Des d'aquesta perspectiva, el nacionalisme és quelcom roí i no desitjable, fet que porta als partits polítics espanyols, tan de dreta com d'esquerra, a rebutjar discursivament tots els tipus de nacionalisme, siga espanyol, basc, català o gallec (Taibo, 2014).

Dins d'aquest discurs, s'establia alhora una dicotomia entre un nacionalisme espanyol amb tradició liberal democràtica i un de caire nacional-catòlic. Amb aquesta distinció es tractava de legitimar el discurs nacionalista espanyol amb vessant democràtica allunyat de posicions radicals com les franquistes. No obstant, no ocorria el mateix amb els nacionalismes de la perifèria. Des del discurs nacionalista espanyol, tots els nacionalismes perifèrics són ètnics, insolidaris i irracionals. No es feia cap distinció entre el discurs de Sabino Arana, fundador del nacionalisme basc, que podria perfectament ser un nacional-catòlic, i el discurs nacionalista basc de caire democràtic. Aquesta doble vara de mesurar servia per fer fort el discurs d'enfrontament entre els nacionalistes (els altres) i els no nacionalistes (nosaltres) disfressat de sentit comú, constitucionalitat i democràcia.

La contradicció entre la defensa del no nacionalisme per part del nacionalisme espanyol mentre s'articula entorn dels nacionalismes perifèrics un discurs negatiu recau en la defensa de *l'status quo*, de la intocabilitat de l'Estat i manteniment de l'ordre constitucional del 78, rebutjant qualsevol intent de modificació que pugui permetre l'autodeterminació o la secessió des d'una via democràtica. Els diferents líders del Govern espanyol apel·laven a que l'única possibilitat de fer una consulta popular hauria de ser per via legal, alhora que impedié costara el que costara fer-ho possible. Com hem dit abans, tant els partits d'esquerra com de dreta es refugien en aquest discurs del no nacionalisme, no obstant, és evident que aquest sí existeix i no difereix tant entre l'esquerra o la dreta com podria esperar-se o voler. Per exemple, als anys 30, el comunista català Joaquin Maurín va fer un discurs a l'Ateneu de Madrid en el qual esmentava la destrucció de diferents institucions com l'església, l'exercit o la propietat privada. Aquestes paraules van rebre els aplaudiments de tot l'Ateneu, fins que Maurín va parlar de la destrucció de la unitat d'Espanya: l'Ateneu va emmudir. També el propi José Calvo Sotelo, ministre durant la dictadura de Primo de Rivera, va dir "España antes roja que rota", o Juan Negrín, president del govern la II República que va declarar preferir la victòria de Franco abans que una possible secessió de Catalunya (Taibo, 2014).

Estos exemples que mostren les limitades diferències entre la dreta i l'esquerra en quant a la qüestió nacional poden parèixer anacrònics però estan ben presents en l'actualitat. Si bé com hem mencionat anteriorment els inicis del nacionalisme espanyol beuen de les corrents liberals i democratitzadores, en aquest es pot veure l'impremta dels règims no democràtics i autoritaris. Tant al caliu del Partit Popular com del Partit Socialista naixen espasmes poc democràtics, de tal manera que el trànsit des d'un nacionalisme civilitzat, democràtic i respectable fins a un irascible, agressiu i autoritari és amb freqüència, senzill. La trama històrica del nacionalisme espanyol l'ha situat sovint més prop dels moviments conservadors i tradicionalistes que d'aquells amb vessant modernista (Taibo, 2014).

Tornant al discurs del no nacionalisme del qual han sigut partícips tant la dreta com l'esquerra espanyola, s'ha maquillat el discurs nacionalista amb fórmules com el "patriotisme constitucional" en el qual es proclamava un orgull nacional però rebutjant el nacionalisme i atribuint a la perifèria "aberracions" antidemocràtiques. Josep Piqué,

ministre d'assumptes exteriors durant el govern de José María Aznar i dirigent del Partit Popular de Catalunya entre 2003 i 2007 va dir "Nosotros no somos nacionalistas" aunque "asumamos la idea de España con naturalidad y sin complejos históricos". Ací es pot veure que tot i proclamar el no nacionalisme, en el fons, aquest roman. I és que al final el "patriotisme constitucional" no deixava de ser un intent d'ocultar el nacionalisme d'Estat, i tot i els intents de fer-lo passar interessadament per respetabilisme, tolerant i plural patriotisme, aquest no va poder lliurar-se de conegudes ínfules historicistes i essencialistes. És a dir, es continuava apel·lant a l'orgull d'una història i característiques comunes que comparteixen tots els espanyols i als vincles emocionals que van més enllà de la racionalitat i funcionalitat política.

Podem veure també com el discurs del no nacionalisme és fals en el fet de que segons el discurs nacionalista espanyol, els drets col·lectius no existeixen, però només quan aquests són reclamats pels nacionalismes perifèrics. A ningú li molesta que els drets col·lectius es presenten com a naturals quan es parla d'Espanya, com si elegir un parlament espanyol, pagar impostos a una hisenda espanyola o acceptar l'existència d'un exèrcit espanyol no fora una forma d'exercir drets col·lectius del mateix tipus que es neguen quan pel mig hi ha una demanda d'autodeterminació d'un o altre territori. Ací s'albira la idea d'Espanya com a única nació política front a la resta de nacions o nacionalitats culturals.

Altra qüestió rellevant dins del discurs nacionalista espanyol és la presentació dels nacionalismes perifèrics com a enemics de la democràcia i en última estància com a enemics d'Espanya. Aquest discurs genera odi contra allò no espanyol, siga català, basc o gallec i legitima la posició de l'*establishment*¹ nacionalista espanyol de no permetre cap tipus de consulta popular en aquells territoris on són demandats. La legitimació s'aconsegueix mitjançant la manipulació. Per exemple, s'estableix la relació necessària entre l'autodeterminació i la independència, i per tant fent sinònim la consulta popular amb el trencament de la unitat d'Espanya, i conseqüentment, amb el trencament de la

¹ Es refereix al poder o grup de poder establert, a la classe o sistema dominant.

democràcia per ser anticonstitucional. Sí bé és cert que els independentistes també feien aquesta relació, la realitat és que una consulta no necessàriament haguera implicat la independència. També es juga amb la contradicció entre no considerar a aquells que volen l'autodeterminació com a espanyols autèntics, llavors ciutadans de segona, i alhora no permetre que aquests deixen de ser espanyols (Taibo, 2014).

3.4 L'extrema dreta a Espanya

Una vegada explicat el discurs del "no nacionalisme" dins dels partits espanyols hegemònics, passem a contextualitzar el fenomen de l'extrema dreta en Espanya des de la Transició. A diferència d'altres partits d'extrema dreta europeus, els partits espanyols es caracteritzaven fins als anys 2000 per 3 trets significatius: en primer lloc, la confiança en la primera etapa post-franquista de que un pronunciament militar permetria aconseguir els objectius principals; en segon lloc, el contingut del seu programa i la selecció de temes per al treball quotidià, que ens remeten a formats antics de l'extrema dreta; i per últim, els escassos resultats obtinguts.

L'extrema dreta espanyola ha sigut la que més temps ha dedicat, juntament a Moviment Social Italià (MSI), a la estimulació de l'acció colpista d'un sector de les Forces Armades. Van dedicar massa esforç a propiciar el colp militar i molt poc a reflexionar sobre com havia de presentar-se als votants, amb quines propostes i quin format després de quatre dècades de dictadura franquista. Pel que fa al programa electoral, l'extrema dreta espanyola no havia aportat cap modernització de l'extrema dreta europea i va iniciar amb molt de retard la renovació del programa, durant molt de temps ancorat al neofranquisme i el neofeixisme. Els fracassos dels plans colpistes entre les dècades de 1970 i 1980 van fer que la seua capacitat per influir depenguera del grau d'acceptació dels continguts dels seus mitjans de comunicació i dels resultats obtinguts en les urnes. El tercer tret mencionat ens remet a la incapacitat de consolidar un partit polític, a la anormalitat de l'absència representativa parlamentària durant el període 1982-2012 (Rodríguez, 2012).

L'extrema dreta espanyola anhelava la liquidació de la democràcia en Espanya tal i com havia succeït en els dos anteriors intents d'experiència democràtica: la I República espanyola va ser liquidada per dos cops militars, un primer al gener de l'any 1874 a les mans del general Pavía i un segon al desembre del mateix any pel general Martínez Campos. La II República també va ser assetjada per conspiracions civils i militars fins que a l'any 1936 es va produir un colp d'Estat per part del general Mola que va provocar la guerra civil que donà peu a la dictadura d'altre general, Francisco Franco. Tot i que aquesta dictadura no va ser una dictadura militar com a tal, el militarisme sí era un dels ingredients de la ideologia d'aquest règim, el nacional-catolicisme.

L'experiència del passat estava present en les expectatives de l'extrema dreta. Els seus dirigents sabien que durant les dues etapes democràtiques l'actuació des de la legalitat de les forces dretanes no havia aconseguit impedir l'execució de plans de reforma social i econòmica. També sabien que els seus antecessors polítics havien obtingut escàs suport electoral, que havien treballat per estimular un colp militar i havien tingut èxit. També eren conscients que si en 1931 la major part dels caps de l'Exèrcit tenien idees conservadores, altres estaven disposats a acceptar el règim republicà; en canvi, en 1975 quasi tots els caps militars, que havien fet la guerra civil a les ordres de Franco, repudiaven els principis de la democràcia i desconfiaven de la capacitat dels polítics per resoldre els problemes importants. Una vegada més, constatat l'escàs suport ciutadà a la seua ideologia i al seu inventari catastrofista de la situació nacional, l'extrema dreta confiava el seu futur a un colp militar. Un d'aquests va arribar a executar-se, el 23 de febrer de 1981. No obstant, aquest colp consumat per Antonio Tejero no va rebre els suficients suports en les Forces Armades i va ser rebutjat pel monarca Juan Carlos I. El fracàs d'aquest i altres projectes colpistes va portar a la ruïna l'extrema dreta neofranquista.

Quan al 1975 va morir Franco, hi havia dues corrents dominants en l'extrema dreta espanyola, el neofranquisme i el neofeixisme. Ambdues corrents es caracteritzaven per ser involucionistes, és a dir, miraven al passat. En aquets context, cal assenyalar que la classe política franquista s'havia dividit, la qual cosa fou un factor determinant per a l'erosió de les expectatives de l'extrema dreta d'oposar un front unit a l'antifranquisme.

Els canvis econòmics i socials i la renovació del personal polític del règim van crear una nova situació: en la segona meitat dels anys 70 una part dels franquistes eren favorables a l'obertura o reforma política parcial o completa de les estructures polítiques del règim. No obstant, l'agreujament de la crisi de successió va coincidir en el temps amb una sèrie de problemes de distint tipus que va afectar als plans dels franquistes de cara al futur sense Franco: la greu crisi econòmica mundial del petroli, la caiguda dels règims de Portugal i Grècia, la qüestió del Sàhara, el creixement de l'oposició com a conseqüència del canvi social i la nova situació d'aïllament internacional per l'execució de cinc membres d'organitzacions terroristes Frente Revolucionario Antifascista i Patriótico (FRAP) i Euskadi Ta Askatasuna (ETA). Fou aleshores quan els reformistes van buscar i trobaren un interlocutor en l'oposició moderada i quan les files reformistes creixeren, per l'arribada de continuistes disposats a acceptar inicialment reformes parcials de les institucions i una reforma més ampla quan el nou cap d'Estat es va pronunciar a favor d'un procés democratitzador baix la direcció dels franquistes (Rodríguez, 2012).

En canvi, els involucionistes, cada vegada més minoritaris, es van posicionar en contra de qualsevol reforma del règim. El personal que integrava aquest grup franquista, ja començava a donar vida a organitzacions d'extrema dreta. Aquesta era involucionista perquè vivia ancorada al passat, no al passat recent del tardfranquisme que havia implicat un procés de creixement econòmic, urbanització i apertura cultural, sinó al passat constituït per la primera etapa del règim de Franco. Fou a finals de la dècada de 1950 on el neofranquisme començà a organitzar-se (parlem de *neo* per ser organitzacions de nova creació i no per suposar un salt qualitatiu en quant a ideologia). Això va ser perquè el personal del règim dissentia en algunes de les orientacions governamentals, perquè desconfiava dels plans econòmics, culturals i polítics posats en marxa per altres franquistes, i també perquè aquest grup entenia que calia assentar les bases d'una organització que fora capaç de substituir a Franco quan aquest morirà. Així doncs, van sorgir diverses germanors d'excombatents franquistes en la guerra civil, Excombatents i Excautivos. En 1958, es va constituir a Madrid la Hermandad de Alféreces Provisionales, a la qual sigueren les Hermandades de la División Azul, Antiguos Combatientes de los Tercios de Requetés, Sargentos Voluntarios, Marineros Voluntarios i Banderas de Falange. Tots aquest grups estaven preocupats pels retrocessos del Movimiento Nacional

en l'organigrama polític del règim, el canvi de la política econòmica que podrien derivar-se dels pactes amb Estats Units, l'ingrés en les Nacions Unides, etc. Des d'aleshores aquestes organitzacions reivindicaven que no s'apartaren dels ideals de la Victoria del 18 de Juliol, mentre que declaraven la seua voluntat de dotar-se d'una estructura organitzativa de cara a la successió de Franco (ibídem, 237).

Durant els anys següents, aquestes germanors treballaren per aconseguir els seus objectius. En maig de 1966, va nàixer Fuerza Nueva Editorial, que es va encarregar de l'edició de la revista setmanal Fuerza Nueva a partir de gener de 1967. L'objectiu era el mateix que tenien les germanors, constituir un grup de pressió capaç d'aglutinar tant als franquistes nostàlgics de l'esperit de la *Cruzada* com a joves militants identificats amb les corrents ultranacionalistes, falangistes i del integrisme catòlic que foren capaces de fer possible la continuïtat del règim després de la mort de Franco (ibídem, 237).

Blas Piñar, fundador de Fuerza Nueva (FN), va manifestar en reiterades ocasions que s'organitzaren davant la necessitat "de cobrir unes trinxeres que creiem cobertes", perquè "els grups subversius tenen hui una capacitat de maniobra de la que mancaven" perquè per culpa dels aperturistes l'enemic "està molt prop i molt endins, i si està molt prop i molt endins és perquè algú ha obert les portes amb una política maldestra". El pensament i propòsits de FN apareixen en les pàgines de la revista amb el mateix nom i en els mítings que Piñar va fer en diverses ciutats a finals dels 60 i principis dels 70. En eixos mítings no va abandonar les seues arrels, els fonaments del tradicionalisme espanyol, però va incorporar conceptes i recursos retòrics extrets dels discursos de José Antonio Primo de Rivera. La seua capacitat oratòria i la seua opinió contestatària donaren un important protagonisme a Piñar en les files de l'extrema dreta, obtenint així un lideratge que mantindria durant les dues dècades següents. Piñar es va guanyar als militants de base tant afins al falangisme com al carlisme i el franquisme, aixina com a membres de l'església afins a l'integrisme, xicotets propietaris agrícoles, militars, funcionaris i quadres del Movimiento, etc.

Al 1974, quan després de la mort de Carrero Blanco la crisi de successió es va accentuar, i la divisió de la classe política franquista, dos falangistes entraren en la competició pel

lideratge de l'extrema dreta. Ací trobem a Raimundo Fernández Cuesta, exministre de Franco i la *vieja guardia* de la Falange, qui intentarà aglutinar als grups falangistes, i de José Antonio Girón de Velasco, exministre de Treball i empresari que havia abandonat el seu retir polític per reorganitzar les germanors d'Excombatents. Una vegada més, l'objectiu era tornar a la societat espanyola als anys de la postguerra. En aquest context, el nou cap de Govern, Carlos Arias Navarro, va anunciar mesures amb contingut aperturista. Girón reaccionà amb un manifest de contingut amenaçador per als antifranquistes i els reformistes del règim, que seria conegut com el *gironazo* (Rodríguez, 2012).

Des d'aleshores l'objectiu principal de l'extrema dreta era desgastar el govern d'Arias i substituir-lo per un militar. Una peça fonamental va ser el diari *El Alcázar*. Una de les seues premisses era que la guerra civil no havia terminat, és a dir, no havia hagut ni victòria ni pau, contràriament a la propaganda del règim. Entre 1974 i 1975, les capacitats d'actuació de l'extrema dreta eren notables. Els involucionistes ocupaven parcel·les de poder en les institucions, en les Corts, en l'administració, en les Forces Armades, etc. No obstant, al llarg d'aquests anys les files del reformisme no havien parat de créixer i el feren encara més després de la mort de Franco i baix l'estímul del discurs i les mesures adoptades per la Corona. Els involucionistes van per el possible per impedir l'aprovació de les càmeres del paquet de reformes del nou govern d'Arias.

El principal representant de les organitzacions d'extrema dreta era Fuerza Nueva. El seu programa es pot resumir en tres fidelitats: als ideals del 18 de Juliol, és a dir, a la doctrina religiosa, política, social i econòmica que va donar origen al *Alzamiento* Nacional, al record i obra de Francisco Franco i a la monarquia catòlica tradicional, social i representativa, instaurada pel Règim que va nàixer de la *Cruzada*. Per la seua part, els grups falangistes s'havien llançat a la baralla legal (i física) per fer-se amb la denominació de Falange Española de las JONS, que finalment va obtenir el grup de Fernández Cuesta. En Fuerza Nueva estaven convençuts de que la reivindicació de la figura de Franco tindria rendibilitat política, en la qual cosa no s'equivocaven però sí en les formes, consistent en referir-se al dictador i al règim sempre de forma directa (Rodríguez, 2012).

L'any 1976 el Govern convocà un referèndum nacional sobre la reforma política. Els involucionistes van fer campanya pel "no", però el 94,1% dels vots al referèndum foren "sí". Aquesta victòria va enfortir el govern d'Adolfo Suárez alhora que l'extrema dreta s'estava quedant aïllada. L'any següent, a les eleccions de 1977, l'extrema dreta va participar en forma de coalició denominada Alianza Nacional 18 de Juliol, constituïda per Fuerza Nueva, Falange Española de las JONS i Comuni3n Tradicionalista. Aquestes organitzacions havien gaudit durant els mesos previs una notable visibilitat gràcies a l'atenci3n dels mitjans de comunicaci3n, tant propis i afins com altres que valoraven als *ultres* com un tema morb3s que atreïa als consumidors de premsa, i als actes que organitzaren per commemorar episodis relacionats amb la vict3ria de les *forces nacionals* a la guerra civil, i el 20-N, 20 de novembre, per rendir homenatge a Primo de Rivera i Franco, ambd3s morts aquest dia en 1936 i 1975 respectivament (ibídem, 242).

Malgrat aquesta visibilitzaci3n, els resultats obtinguts per l'extrema dreta en les eleccions del 77 foren pèssims. Els elements que expliquen aquest fracàs són diversos. Primer de tot, la divisi3n de l'extrema dreta. Com dèiem, la organitzaci3n més representativa era Fuerza Nueva, que tenia una millor estructura organitzativa. Des de la seua aparici3n, havia sumat militants per tot el paí, arribant a sumar entre 40.000 i 60.000. El partit es recolzava en la organitzaci3n juvenil Fuerza Joven i l'3rgan d'expressi3n *Fuerza Nueva*. Els elements negatius que afectaven al partit són el presidencialisme de Piñar i la falta de quadres preparats per dirigir un partit. També les diferències generacionals del partit foren altre factor. Piñar va fer una crida per un Frente Nacional als ex-combatents franquistes, a la Falange, la Comuni3n Tradicionalista i als espanyols lleials a Franco. Tot i aix3, no va haver cap integraci3n ni unitat d'acci3n en una coalici3n permanent, només acords parcials de cara a les eleccions. A més a més, en l'aliança no estaven tots els grups falangistes; les relacions entre Piñar i els dirigents falangistes foren sempre tenses, abans i després de que el repartiment dels vots de l'extrema dreta foren escassos, ja que estaven a molta distància de Alianza Popular (AP) i el Partit Comunista de Espanya (PCE). Quan va arribar el moment d'elaborar les llistes electorals, els dirigents falangistes es negaren a firmar un manifest conjunt amb Piñar.

Un segon factor que va influir en els nefastos resultats de l'extrema dreta va ser la incapacitat d'aquesta per renovar el seu programa. El país vivia una situació de canvis polítics, socials i econòmics, i tot i que hi havia elements positius per l'extrema dreta donats els greus problemes del país, ja no estava davant la tessitura de defensar un règim sinó de construir una alternativa capaç de competir en democràcia. L'extrema dreta va romandre ancorada al passat. Tant en els últims anys del franquisme com en la transició, el tradicionalisme catòlic i el feixisme foren les principals fonts d'inspiració de l'extrema dreta. No obstant, cal mencionar dos intents de cerca d'una nova imatge i una nova forma de fer política en el camp de l'extrema dreta. D'una banda, el 1976 la creació de Falange Española Auténtica de las JONS (FEA-JONS) va utilitzar la retòrica de la revolució pendent per presentar-se com l'autèntic representant de la Falange original. Volien trencar amb la vinculació de la Falange al Movimiento franquista, van buscar inspiració en la iconografia d'esquerra com havia fet el Moviment Social Italià i van iniciar una campanya destinada a recuperar els símbols "segrestats per la dictadura", però no van aconseguir aglutinar a la militància falangista ni consolidar un partit neofeixista. D'altra banda, una escissió en Fuerza Joven (FJ) (secció juvenil de Fuerza Nueva) que rebutjava l'integrisme catòlic de la direcció del partit i anhelava una avantguarda més radicalitzada, militant, activista i de carrer. Aquesta avantguarda havia d'actuar de forma autònoma sense posar en perill la imatge de FN, és a dir, havia d'existir un grup parlamentari i un altre extraparlamentari lligats per la mateixa estratègia global. Així, al 1977, es va crear el Frente Nacional de la Juventud (FNJ). El projecte va fracassar també. No va ser nou, l'únic que aportava era una còpia dels neofeixistes a Itàlia i França i el recurs a la violència contra l'enemic (Rodríguez, 2012).

La relació entre la violència injustificada i els partits extremistes que la major part dels ciutadans establien, va ser el tercer factor que va influir en el resultat de l'extrema dreta. A partir del 1976, la novetat en aquests grups violents va ser que estaven alimentats per partits polítics i que els fets delictius foren de més gravetat. Poden citar la matança d'Atocha, on quatre advocats vinculats a Comissions Obreres i un administratiu van ser assassinats; l'assassinat de Yolanda González, militant del Partit Socialista dels Treballadors en el que participaren membres de Fuerza Nueva o els continus insults, pallisses, amenaces, etc. per parts d'aquests grups.

Un últim factor és el fet de que una part de la dreta franquista s'havia integrat en el partit que dirigia el govern, Unió de Centre Democràtic (UCD), i altra part en un partit posicionat més a la dreta, però que havia apostat per la democràcia baix el lideratge de Manuel Fraga, Alianza Popular (AP). Tanmateix, l'absència de risc d'una victòria del PSOE o PCE o de que aquests formaren un Front Popular com en 1936, van ser elements que incidiren en la no radicalització d'una part significativa de la dreta (Rodríguez, 2012).

No obstant això, l'extrema dreta va créixer entre 1977 i 1980. En ciutats com Burgos, Guadalajara, Palència, Toledo o Valladolid, els "no" a la Constitució del 1978 van sumar entre 12,6% i 14,8% gràcies a la labor dels partits d'extrema dreta, les associacions pròximes al nacionalcatolicisme i a les opinions del clergat i la jerarquia catòlica. A més d'això, AP estava sumida en una crisi motivada pel mal resultat electoral l'any anterior i el rebuig d'una part dels seus integrants a diversos articles de la Constitució. Davant aquesta tessitura, els mitjans de l'extrema dreta van llançar el terme *dreta nacional*, el qual havia de complir tres objectius: substituir el d'extrema dreta, mai utilitzat ni acceptat pels qui integraven aquest corrent ideològic, però era amb el qual els designaven els mitjans de comunicació no afins; expressar que la seua no era una dreta conservadora, sinó revolucionària, ja que rebutjava tot l'edifici polític acabat de construir, encara que aquesta expressió mai apareixeria, i, menys encara, liberal, que seria la de Fraga; i mostrar la convergència de fins entre FN, FE de les Jons i dos partits escindits d'AP. Però de nou, aquest projecte també va fracassar.

Així, al gener 1979, algunes agrupacions dretanes van fundar Derecha Democrática Española (DDE). Més endavant, a les eleccions de març de 1979, l'extrema dreta es va presentar a les eleccions en millors condicions que les anteriors. Es va establir una coalició integrada per Confederación de Excombatientes, Fuerza Nueva, Fe de las JONS, Círculos Doctrinales José Antonio i Agrupación de Juventudes Tradicionalistas. Aquesta coalició es va anomenar Unión Nacional (UN) i es va presentar en 50 circumscipcions. La campanya d'UN es va centrar en exposar una part dels problemes de la societat espanyola, en inventar altres amb un discurs catastrofista i en la desqualificació d'AP. La coalició va obtenir un 2,31% de vots que els va permetre aconseguir un escony. Malgrat la millora,

el resultat suposava un segon fracàs electoral per a l'extrema dreta. De nou, l'única alternativa que veia l'extrema dreta era l'esperança de que els militars involucionistes donaren el colp d'estat. Abans de les eleccions, ja havien posat en marxa una estratègia de la tensió, a la qual ara apostaven totes les cartes per crear un ambient adequat pel colp d'Estat. L'objectiu era que un colp militar es valorara positivament o com a mal menor per una part de la dreta política i la burgesia industrial i financera (Rodríguez, 2012).

En aquest sentit, Espanya patia una sèrie de situacions negatives com l'escalada terrorista d'ETA, amb les forces de seguretat i els militars com a blanc preferent, la crisi econòmica que afectava al país des de l'inici de la crisi de petroli amb l'atur i una inflació molt alta; falta de coordinació de l'Estat en la construcció de l'Estat de les autonomies, la reclamació de la independència d'una part dels bascos i catalans, i crisi en els dos principals partits. Per tant, l'extrema dreta tenia punts a favor per aconseguir els seus objectius. També foren importants els seus mitjans de comunicació com El Alcázar i El Imparcial. El missatge que es transmetia en aquests mitjans era que el govern era incapaç de controlar els esdeveniments i de resoldre els problemes del país. Així, els lectors conclouien que la democràcia parlamentària era contrària a la seguretat, l'ordre públic, l'estabilitat, el creixement econòmic i la pervivència d'Espanya com a nació (ibídem, 252).

Els fracassos colpistes marcaren l'enfonsament de l'extrema dreta. La divisió d'aquesta fou més gran que mai. La major part de qui havia donat suport en les eleccions anteriors a les forces de l'extrema dreta, s'inclinaren per la dreta conservadora a partir de 1982. Fuerza Nueva acabà dissolent-se al 1982 i FE de las JONS es va enredar en disputes internes.

Després de la dissolució de FN i les disputes de FE de las JONS, van ocupar l'espai polític de l'extrema dreta nous partits que poc van durar: Juntas Españolas, Nación Joven y Movimiento Social Español. La tipologia de votants i militants era la mateixa que abans: persones majors nostàlgiques i joves atrets per l'estètica militar i la retòrica nacionalista i anticapitalista del neofeixisme. Els resultats electorals tornaren ser pèssims. No obstant, influïts pel Front Nacional Francès, aquests partits van incloure el discurs xenòfob, on

identificaven la lliure circulació de capitals i treballadors en el si d'un mercat comú europeu com una amenaça neocolonialista i parlaven de imposicions exteriors referint-se a la flota pesquera o el desmantellament de la indústria. Donat que la immigració no suposava un greu problema per als espanyols, es van centrar més en l'abolició dels estatus d'autonomia i de la eliminació d'ETA mitjançant l'exèrcit. Però el discurs ja havia començat a canviar. Es van desenvolupar grupuscles d'extrema dreta vinculats a altres de futbol que van protagonitzar agressions contra persones d'esquerra, polítics del sistema, homosexuals, drogoaddictes, immigrants, etc.

El neofranquisme tornava a fracassar, i altres agrupacions de dreta com el Grup Independent Liberal de Jesús Gil o l'Agrupació d'Electors de José María Ruiz de Mateos atreien més vots al·legant un discurs "als cabrejats", als que estaven farts de que els polítics enganyaven. El neofranquisme va ser conscient doncs de que necessitaven nous referents. Van aparèixer nous partits allunyats del catastrofisme del neofranquisme, ja que les seues "profecies" mai es complien ni oferien alternatives reals ni solucions. Els nous partits copiaren el model lepenista per assenyalar un culpable de tots els mals, econòmics i culturals: l'immigrant, generalment precari i que ocupava llocs de treball suposadament per a espanyols. Els nous partits de l'extrema dreta abandonaven el discurs feixista i abraçaven un discurs que connectava amb les pors dels ciutadans. En paraules de Le Pen durant una estància en Madrid: "el passat és respectable i inclús entranyable, però no ha de ser recordat contínuament, hi ha que mirar al futur" (ibídem, 261).

L'extrema dreta no va aconseguir influència nacional durant els governs ni del Partit Popular (refundació d'AP) ni del PSOE. En 1995, es va crear Alianza por la Unidad Nacional (AUN) de les mans de Ricardo Sáenz de Ynestrillas. El seu discurs era contrari a la democràcia liberal, ultranacionalista i xenòfob. El seu èxit va ser prou limitat i el seu cap va ingressar a la presó per homicidi. El testimoni el va arreplegar Democracia Nacional (DN). Tot i no haver aconseguit rendibilitat de la seua activitat en diverses províncies, sí va donar el pas per renovar el programa amb l'objectiu d'arreplegar el vot anti-immigració. Van apostar per un discurs transversal, no supeditat a ocupar l'espai de la dreta del PP que combina temes socials amb els propis de les dretes (nació, religió i

família). El programa és una còpia del Front Nacional Francès: Atur+Immigració = Delinqüència: els espanyols primer. Reclamaven que Espanya fera front, des de la seua identitat, al procés de globalització econòmica, política i cultural.

En les eleccions de l'any 2000, es van agrupar en Plataforma 2000, en la qual també formaren part Espanya 2000, fundada per José Luís Roberto, ex-falangista. A l'augment dels continguts xenòfobs cal afegir que després dels atemptats terroristes de l'11 M a Madrid, el discurs xenòfob anti-islàmic és una peça clau del discurs de l'extrema dreta, no només en Espanya, també en Europa. En aquests context apareixen agrupacions d'extrema dreta local que aconseguen certa rellevància en algunes eleccions autonòmiques com Plataforma per Catalunya (PxC) i Grup d'Acció Valencianista (GAV). El més rellevant va ser precisament PxC per la seua homologació amb altres països europeus. Ja en aquest cas, parlem d'una dreta radical populista, és a dir, partits que es basen en el rebuig a la immigració i la desqualificació dels partits tradicionals de la dreta i l'esquerra (Rodríguez, 2012).

3.5 La irrupció de Vox a la política espanyola

El naixement de Vox se situa a finals del 2013 com a conseqüència de, en paraules de Santiago Abascal, "la traïció dels valors i idees del Partit Popular" per part del govern de Mariano Rajoy i la impossibilitat de "canviar les coses des de dins". En la carta de dimissió com a militant del Partit Popular que Abascal va enviar-li a Rajoy el 25 de novembre de 2013 assenyalava com a principals motius de la seua dimissió entre altres "l'actitud del partit front a la solta de terroristes, la continuació de la política sobre terrorisme del PSOE, el tracte indigne a les víctimes del terrorisme, l'actitud esbalaïda davant el desafiament dels dirigents separatistes, la decisió de sumar-se al desconcert que va portar la onada de reformes estatuàries, la negativa radical a abordar una reforma profunda del model autonòmic, etc."² Per tant, en la pròpia creació de Vox podem veure

² Carta de Santiago Abascal a Mariano Rajoy presentant la seua dimissió com a militant del Partit Popular. Extreta de Pardo, J. (24 / febrero / 2020). *La carta que Santiago Abascal envió a Rajoy hablando de Iturgaiz*. Recollit de elplural: https://www.elplural.com/politica/espana/carta-santiago-abascal-envio-rajoy-hablando-iturgaiz_233927102

la reafirmació del nacionalisme espanyol front als nacionalismes perifèrics; els seus fundadors veien els nacionalismes perifèrics com una amenaça per a Espanya i pensaven que l'actuació del govern central era passiva o insuficient.

Així, Vox va interrompre en la política espanyola en un context de progressiva polarització entre Catalunya i l'Estat espanyol i la manca d'un partit d'extrema dreta homologable als partits ultradretans d'altres països europeus. Aquests naixement es va produir de la mateixa manera que altres partits com Podemos i Ciudadanos en un context d'obertura de l'estructura d'oportunitats polítiques de 2014 que es va materialitzar en la presentació de candidatures en les eleccions europees. No obstant, a diferència d'aquests partits, Vox no va obtenir representació ni en aquestes eleccions ni en cap altra (llevades algunes en l'àmbit local) tot i haver-se presentat sistemàticament (Barrio, 2020).

No va ser fins a les eleccions andaluses del 2018 que Vox traspasà no només el llindar de la representació, sinó també el de la rellevància per a decantar la majoria. Aquestes eleccions foren les primeres post-moció de censura del PP i post l'1 d'Octubre a Catalunya, amb la realització del referèndum i l'aplicació de l'article 155 de la CE. Des d'aquest moment, l'ascens de Vox és prou notable, arribant fins a 54 escons a les eleccions estatals de 2019. Vox s'ha posicionat com el principal garant i defensor de la unitat d'Espanya, front al perill independentista que amenaça aquesta unitat i front la feblesa del partit dretà tradicional, el PP. Per tant, l'auge del partit no s'explica per la crisi econòmica i política del 2008 (encara que sí el seu naixement), sinó per la crisi política desencadenada pel secessionisme català i la crisi del PP arran la moció de censura de 2018 (Barrio, 2020).

Per comprendre la pujada de Vox a partir de la crisi catalana i la crisi del PP, hem d'atendre a la construcció del seu discurs. Rosberry (2002) considera que allò que construeix la hegemonia és un material comú i el marc significatiu per viure a través de, parlar sobre i actuar en ordres socials caracteritzats per la dominació. Aquest material comú i marc significatiu és també discursiu. És un llenguatge comú o una forma de parlar sobre les relacions socials. Podem dir doncs que el discurs de Vox s'ha construït dins d'un marc discursiu comú i recognoscible entre la ciutadania. En aquest procés discursiu, juga

un paper important la construcció de l'alteritat. L'alteritat és un producte social en el qual les relacions de poder i autoritat que disposen alguns grups socials són capaces de definir i categoritzar a altres grups d'una manera estereotipada. Són categories socials elaborades a través de representacions, discursos i pràctiques que tenen com a resultat la construcció de l'alteritat, la qual pot tindre conseqüències en la vida dels grups estereotipats. Els grups socials amb més poder o autoritat per elaborar i legitimar aquestes categories les imposen sobre la resta i fan difícil la neutralització d'aquesta. Les representacions i discursos que retroalimenten les categories alteritzades no només s'objectivitzen amb el pas del temps, sinó que poden arribar a reificar-se i esdevindre un univers simbòlic difícil de deconstruir. Açò pot servir als grups de poder per justificar i legitimar pràctiques discriminatòries contra els grups categoritzats (Vallés M. , 2019). Vox utilitza aquesta construcció de l'alteritat per crear enemics contra Espanya i la seua unitat, ja siguen els independentistes, l'esquerra, la immigració il·legal o el que ells anomenen com "ideologia de gènere" (el feminisme i el moviment LGTB). Amb el seu discurs desautoritza el discursos dels altres, els deixa fora del llenguatge. D'aquesta manera el seu creixement es pot explicar per la seua posició discursiva en la fractura nacional i altres qüestions polèmiques que estan en voga en les agendes pública, mediàtica i política.

Altre punt imprescindible que hem de contemplar per entendre l'ascens de Vox, és el paper que han tingut els mitjans de comunicació. És evident que els mitjans de comunicació són un actor fonamental en la vida política i social dels éssers humans, tant en temps passats en les versions més clàssiques com pamflets i periòdics com més recentment amb els anomenats mitjans de masses com la televisió i la ràdio fins a les modernes Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) com Internet, les xarxes socials o els periòdics digitals. Hui en dia són un poderós actor polític i social amb cada vegada més força i influència. Si ens centrem en el cas concret de Vox i els mitjans de comunicació, observem l'augment exponencial de la paraula Vox a les cerques de Google a Espanya entre 2013 i 2019. D'una banda, entre l'1 de desembre de 2013 i el 31 de desembre de 2014 "Vox" apareix en un total de 420.000 resultats. D'altra banda, entre el 15 d'abril de 2018 i el 15 d'abril de 2019, els resultats augmenten fins als 17.900.000. També si observem els principals periòdics espanyols veiem aquest augment: per

exemple, a El País, al 2014 Vox es menciona 8 vegades mentre que al 2019 es fa 153; a altres com La Razón o La Vanguardia passem de 8 a 166 i de 7 a 128 respectivament. En quant als principals canals de televisió si busquem en les seues pàgines web veiem el mateix patró: per exemple, en la pàgina de la Sexta, al 2014 es va mencionar a Vox 4.220 vegades mentre que al 2018, les mencions foren de 37.000. En Tele5 passaren de 4 vegades al 2014 a 301 en 2018; en Televisión Espanyola foren de 1200 a 3570.

Podem veure com la cobertura mediàtica cap a aquest partit ha anat creixent desmesuradament. Aquests són els que marquen l'agenda mediàtica, i per tant, determinen qui és notícia i de qui es parla. Tenen un paper molt important en la configuració de l'opinió pública, si ve no determinant perquè tot i que de vegades es pot confondre l'agenda mediàtica i la pública, són diferents: l'agenda mediàtica es refereix als successos que els mitjans de comunicació assenyalen com importants mentre que l'agenda pública són aquells fenòmens que la ciutadania dona importància. No obstant, és innegable la influència que la mediàtica té sobre la pública. Per tant, podem dir que l'augment exponencial de la cobertura mediàtica de Vox influeix en la consideració d'aquest partit com a opció política (Pedro, 2019).

3.6 Context global del fenomen de Vox

Per finalitzar, el fenomen de Vox no és un cas aïllat en Espanya. Amb les seues particularitats, l'auge d'aquest partit de dreta radical s'insereix en un context globalitzat i en una sèrie de tendències d'augment de l'autoritarisme i el populisme arreu del món. Segons Inglehart (en Arroyo, 2020) es dona una reacció autoritària en les últimes dècades com a resposta a una reducció de la seguretat laboral, augment de la desigualtat, etc. Norris i Inglehart (ídem) desenvolupen aquesta idea quan expliquen que l'augment del populisme autoritari en un context mundial és conseqüència de que una part de la població és contrària a les tendències dels canvis de valors postmaterialistes (Arroyo, 2020).

En línies generals, els partits d'extrema dreta o dreta radical es desenvolupen baix inestabilitat econòmica i amenaces (reals o inventades) per part de persones d'altres

cultures o religions. En aquest sentit, la crisi de les migracions de refugiats que va viure Europa al 2015 com a conseqüència principalment de la guerra a Síria, Afganistan i Iraq (EntreFronteras, 2016) i les conseqüències econòmiques, socials i polítiques de la crisi econòmica, coneguda com la Gran Recessió, que va esclatar al 2008 després que la extinta companyia financera estatunidenca Lehman Brothers entrara en bancarrota (Españargas, 2020) sumades als canvis de valors, són un caldo de cultiu per al que s'anomena el "gir conservador" (Várngy, 2017). La Hongria de Viktor Orbán, la Polònia del Partit Llei i Justícia, Trump, el Front Nacional Francés, etc. serien exemples, cadascú amb les seues especificitats. La nació i el nacionalisme actuarien de protectors front a la por a pèrdua d'identitat com a conseqüència de la globalització i les migracions. Es fa ús del supremacisme del "nosaltres" front a allò forà, desconegut o no suficientment "patriota". En nom de fets objectius com l'augment de la desigualtat desencadenada amb la globalització neoliberal, apareixen postures nacionalistes d'ultradreta, en molts casos elegides en processos electorals democràtics (Déniz, 2018).

En el cas concret de Vox, trobem certes similituds amb Donald Trump que fan que el partit d'Abascal tinga simpatia per aquest. El propi Javier Ortega Smith, secretari general del partit va dir "Somos el Trump español". Vox pren de Trump moltes qüestions discursives com la incorrecció política o la bel·ligerància contra la premsa i els lobbies, impulsadors segons la seua visió, de l'agenda globalista. Segons el polítòleg Carles Ferreira, l'electorat d'ambdós és similar, votants de classes mitjanes i mitjanes-altes amb retòrica obrerista que els permet encaixar amb un xicotet segment de la classe treballadora. Trump i Vox es dirigeixen a homes blancs amb alguna cosa que perdre i per tant amb alguna cosa que protegir: diners, poder, o un estatus que es veu en perill. El polítòleg destaca la similitud del nativisme i l'autoritarisme de Vox i Trump. El nativisme és una combinació de nacionalisme i xenofòbia, i l'autoritarisme es refereix a una visió de la societat apegada a valors de la llei i l'ordre. També en el camp econòmic comparteixen mesures. Els dos advoquen per una agenda neoliberal de liberalització de l'economia i reducció d'impostos. Vox barreja un liberalisme econòmic intern amb el rebuig a la globalització. Trump va fer una combinació similar que també abraçava el proteccionisme econòmic cap a l'exterior (Serrano, 2020).

4. Marc teòric

4.1 Nacionalisme, Estat i nació

Donada la temàtica d'aquest estudi, la definició de nacionalisme, estat i nació és fonamental. Ernest Gellner en *Nacions i Nacionalismes* (1983) defineix el nacionalisme com “un principi polític que sosté que ha d'haver congruència entre la unitat nacional i la política [...] el nacionalisme és una teoria de legitimitat política que prescriu que els límits ètnics no han de contraposar-se als polítics, i especialment -possibilitat ja formalment exclosa pel principi en la seua formulació general- que no han de distingir als detentadors del poder de la resta dins d'un Estat donat”. El nacionalisme es pot entendre com a sentiment o com a moviment. El sentiment nacionalista seria aquell el qual suscita enuig quan el principi nacionalista es veu en perill o la satisfacció que acompanya la realització d'aquest principi. Gellner explica que hi ha moltes unitats nacionals potencials però la capacitat d'albergar unitats polítiques és limitada, és a dir, les nacions potencials són moltes més que els Estats factibles. Aleshores, no tots els nacionalismes es poden veure realitzats al mateix temps, la realització d'uns implica la frustració d'altres. Aquesta frustració pot crear conflicte, més endavant parlarem d'açò.

Primer cal atendre als conceptes d'Estat i nació ja que la definició que fa Gellner de nacionalisme està supeditada a aquests conceptes. L'autor esmenta la clàssica definició de Max Weber sobre l'Estat: Estat és aquell agent que disposa del monopoli de la violència legítima dins de la societat. Assenyala que aquesta definició no és del tot satisfactòria donat que hi ha Estats que no monopolitzen la violència legítima de la societat, com per exemple els Estats feudals o l'Estat iraquí baix protectorat britànic després de la Primera Guerra Mundial. No obstant, tot i que la definició de Weber no es puga utilitzar com a definició universal, en l'actualitat el principi subjacent de Weber, amb la seua assumptió tàcita de l'Estat occidental centralitzat, pareix vàlid. L'Estat constitueix una elaboració important i distintiva de la divisió social del treball. L'Estat és l'especialització i concentració del manteniment de l'ordre. Per tant “l'Estat és aquella institució o conjunt d'institucions específicament relacionades amb la conservació de

l'ordre. L'Estat existeix allà on agents especialitzats en eixa conservació, com la policia o els tribunals, s'han separat de la resta de la vida social”.

Pel que fa a la nació, menciona dues definicions ràpides: d'una banda, dues persones formen part d'una nació si comparteixen la mateixa cultura, entenent aquesta com un sistema d'idees i signes, d'associacions i de pautes de conducta i comunicació. D'altra banda, dues persones són de la mateixa nació si es reconeixen com pertanyents a la mateixa nació. És a dir, les nacions fan a la persona. Aquestes definicions corresponen a una explicació cultural i voluntarista respectivament. La primera sorgeix de la tradició germànica en la que la nació té un caràcter substantiu, i la segona té origen en la tradició francesa basada en els revolucionaris francesos (Vallés J. M., 2007). Aquestes definicions tot i tenir encerts, no són suficient. “Les nacions només es poden definir atenent a la era del nacionalisme; aquesta no és la mera suma del despertar i l'afirmació política d'una o altra nació. Més bé, quan les condicions socials generades contribueixen a l'existència de cultures desenvolupades, estandarditzades, homogènies i centralitzades que penetren en poblacions enteres, sorgeix una situació en la qual les cultures santificades i unificades per una educació ben definida constitueixen pràcticament la única classe d'unitat amb la qual l'home s'identifica voluntàriament. Hui en dia les cultures pareixen ser les depositàries naturals de la legitimitat política. Només aleshores constitueix un escàndol qualsevol desafiament que facen unitats polítiques a les seues fronteres. Només en aquestes condicions pot definir-se a les nacions atenent a la voluntat i a la cultura, i en realitat, a la convergència d'ambdues amb unitats polítiques” (Gellner, 1983).

Per definir la Nació front a l'Estat podem treure mà de conceptes sociològics més amples, com la parella conceptual “Comunitat” i “Societat”. La comunitat s'entén com aquella forma social fonamentada en relacions igualitàries mentre que la societat s'entén com aquella forma social fonamentada en relacions racionalitzades de desigualtat. Quan es parla d'Estat nacional s'apel·la a la comunitat esbossant aquesta forma social d'igualtat per contrarestar les tensions internes que provoquen els factors de “societat” de l'Estat com la dominació de classe i una estructura racional.

Segons Vallés (2007) els nacionalismes són ideologies polítiques que mobilitzen a les comunitats en busca d'objectius col·lectius. Aquests s'enfronten per la disputa d'espais de poder. Al seu llibre explica dues aproximacions al terme nació que han proliferat a finals del segle XX. En primer lloc tindríem la nació com a extensió de la relació de parentiu, que donen peu a trets culturals. En segon lloc tindríem la nació com a resultat històric de la modernització social. Aquesta es produeix a causa del canvi en les comunicacions culturals i en les relacions econòmiques (capitalisme i industrialització). Aquests fenòmens, tant de manera separada com conjunta, donen peu a noves relacions comunitàries; aleshores cada nació seria un fet històric i en aquest cas, el nacionalisme seria l'instrument per consolidar el domini dels grups culturals i econòmics beneficiats per la modernització i alhora per a mobilitzar a aquells que se senten marginats en el procés.

Una vegada explicat el concepte de nacionalisme, cal parar atenció als diferents paradigmes entorn aquest fenomen per veure les diferents aproximacions teòriques. Per això ens fixarem en el text de Guillermo Reyes (2018) *Breu anàlisi als "paradigmes clàssics del nacionalisme"*. Segons l'autor, el paradigma que va sorgir en primer lloc va ser el primordialisme. Aquest té els seus orígens en els postulats nacionalistes, ja que va prendre la totalitat de la doctrina nacionalista. Els defensors d'aquestes teories argumenten que hi ha vincles i llaços primaris originals que conviuen amb els vincles i llaços civils i seculars de les societats modernes. Dins del plànol històric, per als primordialistes, la nació és eterna i essencialista, és ahistòrica i originària.

En segon lloc tindríem el paradigma modernista. Per als modernistes, les nacions són ens i contingències històriques que naixen per respondre a determinat context històric. Per tant, els éssers humans tenen la capacitat de poder articular i influenciar sobre les mateixes. El naixement de les nacions se situa en la modernitat, entre els segles XVIII i XIX. La diferència amb grans imperis anteriors és que en el cas de les nacions, la població participa en el procés de construcció nacional (Reyes, 2018).

El tercer paradigma és el perennialisme. Aquest naix com a crítica al modernisme i al primordialisme però reprenent alguns aspectes d'aquest últim. Aquest paradigma posa

el focus en els llaços ètnics objectivats per diferenciar una nació d'un altra. Deixen de costat el caràcter natural de la nació defensada pels primordialistes però no assumeixen la modernitat d'aquestes. Segons aquesta visió, les nacions són alguna cosa constant i característica de l'ésser humà respecte a la seua organització social. Per als perennialistes, les nacions, tot i que algunes poden sorgir en la modernitat, hi ha d'anteriors. Concorda amb el modernisme en que les nacions són contingències històriques, però són prèvies a la modernitat.

L'últim paradigma és l'etnosimbolisme. Aquest se centra en els elements subjectius de la etnicitat. Critica als tres anteriors en la excessiva focalització en els elements objectius del nacionalisme i les nacions. Considera que els altres paradigmes no valoren suficientment els elements subjectius dels llaços ètnics que serveixen per construir la nació i el nacionalisme. Aquest paradigma rastreja els llaços subjectius interns de les comunitats per explicar el nacionalisme i les nacions, basant-se en la memòria, el sentiment, el mite i el símbol de les comunitats o identitats culturals. Assumeix el postulat modernista al considerar el nacionalisme com una doctrina moderna però afegeix que el nacionalisme també pot ser representant en temps anteriors pel sentiment de manteniment de les comunitats ètniques preexistents a la modernitat expressat pels seus membres. De la mateixa manera que el perennialisme, considera que les nacions són contingències històriques però que aquestes no són exclusives de la modernitat, sinó que sorgeixen de complexos processos de transformació ètnica de les comunitats premodernes (Reyes, 2018).

L'estudi del nacionalisme és un fenomen que ha interessat tant a la sociologia com a la ciència política i altres ciències socials. El nacionalisme és una manifestació social que tendeix a la conformació d'un tipus específic de comunitat, així com la seua expansió i manifestació que en últim terme aconseguix una dimensió política. La sociologia estudia les causes i mecanismes emprats pels actors socials quan la complexa realitat social es conceptualitzada com a nació. Els sociòlegs posen el focus de l'anàlisi del nacionalisme en la identitat col·lectiva, els seus orígens, actors socials, elements originals i/o característics i la manifestació pública. Els aspectes de la identitat col·lectiva més interessants per a la sociologia són, a més dels clàssics (territori, història i llengua) els

diferents elements que caracteritzen a la comunitat i el conflicte de l'alteritat. Això identifica l'evidència de construcció d'identitat col·lectiva (un *jo* que es torna un *nosaltres*) en oposició a altra identitat (un o diversos ells). A més, també serveix per analitzar els mecanismes d'oposició, els conflictes d'identitat i la projecció política del nacionalisme.

Altres camps d'estudi dins de l'àmbit sociològic són els mecanismes de creació, manteniment, difusió i expansió de la idea nacionalista. Aquests elements dependran de cada nacionalisme, i per tant el centre de l'estudi també. Alguns poden ser les èlits intel·lectuals, altres el món empresarial, la família, l'església, moviments associatius o els partits polítics. També és fonamental per a la sociologia l'anàlisi de components identificadors del nacionalisme, la característica principal del qual en la seua instrumentalització com a barreja de la identitat col·lectiva i a la vegada com a projecció exterior de la mateixa. Els identificadors poden ser dividits en tres grups: identificadors simbòlics com la bandera, l'himne, l'escut, dates claus o personatges il·lustres; identificadors rituals com manifestacions culturals, celebracions, festes o esports; i identificadors mítics: ahistoricitat, discurs històric fundacional, sistema de referències històriques, originalitat lingüística, etc. La dinàmica nacionalista potenciarà la participació (voluntària o obligada) amb el propòsit d'augmentar la interconnexió dels seus membres i incorporar nous agregats socials (Sepúlveda, 1996).

Per la seua banda, la ciència política centra la seua atenció en la manifestació del nacionalisme com a moviment de legitimitat política del poder o com a oposició a un poder amb una identitat aliena a la defensada per ell. Per al politòleg la sobirania i la legitimitat són conceptes claus en el seu estudi: el domini d'un poder central sobre un territori determinat i l'acceptació i la consideració social del vincle polític entre eixe poder i els membres del territori. La politologia diferencia en termes generals dues corrents del nacionalisme, d'una banda la que podríem anomenar democràtic-exclouent o nacional-jacobina, i d'altra la línia confederacionista o dels nacionalismes concèntrics. La primera, majoritària, defensa la democràcia com a forma fonamental de legitimitat política. El més important és l'atribució a la comunitat nacional (com a identitat col·lectiva determinada) de la capacitat de legitimitat del poder exercit sobre el territori. És a dir,

aquesta visió de la democràcia exclou de legitimitat a qualsevol font de poder que no siga la comunitat nacional monolítica. Això comporta la incompatibilitat d'identitats col·lectives polítiques i per tant de la pertinència a diferents comunitats nacionals. Per la seua part, el confederacionisme s'oposa a la interpretació exclusiva. No rebutja la democràcia com a forma de legitimitat política però no atorga la capacitat de poder exercit sobre el territori a una comunitat nacional única, ni nega l'existència i per tant la capacitat de legitimació d'altra comunitat i d'altre poder operatiu sobre el mateix territori (Sepúlveda, 1996).

La posada sobre el paper de la visió de la sociologia i la ciència política sobre l'estudi del nacionalisme em serveix per abastar des de les dues disciplines el meu objecte d'estudi. Considere que no es pot entendre el nacionalisme espanyol (o qualsevol altre) sense atendre a les qüestions d'identitat col·lectiva, els mecanismes de creació, transformació i difusió del nacionalisme, i els components identificadors d'aquest; tampoc sense atendre a les qüestions de sobirania i legitimitat política. En el cas espanyol, el nacionalisme ha sigut excloent amb els nacionalismes perifèrics impossibilitant la legitimació política d'aquests, a l'hora que ha adoptat una certa línia confederacionista però limitant aquest nacionalismes a *nacionalitats* dins d'una única *nació* espanyola. Aquesta ambigüitat o hibridisme comporta conflictes entre les diferents identitats col·lectives i legitimacions polítiques. Aquests conflictes es poden explicar amb la teoria de les esclotxes. A continuació passem a explicar aquest concepte, clau en aquest treball.

4.2 La teoria dels *cleavages*

El concepte de fractura/esclotxa fa referència al concepte de *cleavage*, popularitzat pels politòlegs Seymour Martin Lipset i Stein Rokkan. Aquests autors van argumentar que les estructures politicosocials occidentals es divideixen en dues dimensions: territorial i funcional. La dimensió territorial origina oposicions entre les distintes unitats territorials dins de l'àmbit nacional. Aquestes oposicions territorials limiten el propi procés de formació nacional. Aquestes poden conduir a la guerra, la secessió o possibles èxodes en cas de dur-la a l'extrem. Pel que fa a les funcionals, només es poden desenvolupar

després de certa consolidació del territori nacional. Sorgeixen amb la comunicació i interacció entre les regions, i es difonen mitjançant processos de mobilització social.

Dins d'aquestes oposicions, els autors identifiquen quatre línies de divisió crítiques, és a dir, quatre fractures essencials que s'han donat en la majoria de països europeus en la creació dels Estats-Nació actuals. Dos d'aquestes quatre fractures són producte de la *Revolució nacional*: d'una banda tindríem el conflicte entre la cultura central que construeix la nació i la resistència de les poblacions sotmeses de la perifèria, ja siguin ètniques, lingüístiques, religioses, etc. al qual se li anomena fractura nacional. D'altra banda, tindríem el conflicte entre l'Estat-Nació centralitzant, regularitzador i mobilitzador, i els privilegis corporatius històricament establerts de l'Església (fractura religiosa). Les altres dues fractures sorgeixen de la *Revolució industrial*. En aquest cas tindríem el conflicte entre els interessos terratinents i la classe emergent d'empresaris industrials, i el conflicte entre propietaris i patrons front a arrendataris, jornalers i obrers, és a dir, la fractura social o de classe (Lipset & Rokkan, 2001). Aquests conflictes no són els únics que es donen en les societats occidentals, però ens servirà com a referència per explicar que és el que passa a Espanya en relació a la fractura nacional.

4.3 Populisme

Una qüestió rellevant a l'hora d'estudiar el fenomen de Vox és el populisme. Sense entrar a valorar si Vox és o no un partit populista perquè no és l'objectiu de treball, sí considere que tenen certs elements populistes que són importants per comprendre el seu auge i per tant, es fa necessari la definició de populisme. Moffitt i Tormey (2013) entenen el populisme com un estil polític, caracteritzat per l'apel·lació al poble o nació, la narrativa de viure a una crisi o fallida i amenaça i les males maneres o la incorrecció política.

Per a Mudde (2004), en el debat públic hi ha dues interpretacions dominants del terme populisme, ambdues molt carregades i negatives. En la primera, el populisme es refereix a la política del *Stammtisch*, és a dir, un discurs altament emocional i simplista que es dirigeix als "sentiments visceral" de la gent. En el segon sentit, el populisme s'utilitza per a descriure polítiques oportunistes amb l'objectiu de complaure (ràpidament) a la

gent/els votants, i així "comprar" el seu suport, en lloc de buscar (racionalment) la "millor opció". Les dos interpretacions del populisme estan molt esteses i semblen tindre algun valor intrínsec, però segons Mudde, no arriben al nucli del que es considera generalment com a populisme en la literatura acadèmica. De fet, tots dos fenòmens estan més ben coberts per altres termes: demagògia i oportunisme, respectivament. La majoria de les definicions de populisme tenen almenys dos punts de referència en comú: "l'elit" i "el poble". L'autor defineix el populisme com una ideologia que considera que la societat està separada en última instància en dos grups homogenis i antagònics, "el poble pur" enfront de "l'elit corrupta", i que defensa que la política ha de ser una expressió de la volunté générale (voluntat general) del poble.

Encara que el populisme és una ideologia diferent, no posseeix "el mateix nivell de refinament i consistència intel·lectual" que, per exemple, el socialisme o el liberalisme. El populisme és només una "ideologia de prima", que mostra un nucli restringit unit a una gamma més estreta de conceptes polítics. El concepte central del populisme és, òbviament, "el poble"; en un cert sentit, fins i tot el concepte de "elit" pren la seua identitat d'ell (sent el seu oposat, el seu nèmese). Com a ideologia centrada allò primari, el populisme pot combinar-se fàcilment amb altres ideologies molt diferents com el comunisme, l'ecologisme, el nacionalisme o el socialisme.

El populisme presenta una perspectiva maniquea, en la qual només hi ha amics i enemics. Els adversaris no són només persones amb prioritats i valors diferents, sinó que són malvats. En conseqüència, el compromís és impossible, ja que "corromp" la puresa (Mudde, 2004).

4.4 Nacionalisme banal

Seguidament definirem el terme nacionalisme banal. Aquest concepte és introduït per Michael Billing (2014) amb el qual es refereix als hàbits ideològics que permeten la reproducció de les nacions en occidents. Billing argumenta que en els sabers populars es tendeix a pensar que el nacionalisme és una qüestió aliena, pertanyent a moviments perifèrics o radicals i d'extrema-dreta. Les persones que habiten els Estats centrals

(occidentals) no es consideren a elles mateixes com a nacionalistes. Aquestes formen part de nacions ja consolidades, en les quals s'ha estès la idea de que el nacionalisme és sentit comú, és una cosa natural i això fa que el seu propi nacionalisme no es veja com a tal, sinó, efectivament, com a sentit comú.

Durant els períodes de crisi, com la Guerra del Golfo als Estats Units o la Guerra de les Malvines a Regne Unit, els dirigents de les nacions centrals enarboren la bandera, la nació, la pàtria, l'honor de defensar-la, etc. Són moments en els quals el "sentit comú" dels ciutadans nacionals reconeixen la seua identitat nacional, orgullosos. S'invoca l'aura nacionalista però amb una retòrica que assimila el nacionalisme al sentit comú i a allò natural, allunyat d'aquells moviments separatistes i "irracionals" que busquen la construcció d'un Estat o dels moviments feixistes. No obstant, aquest no és l'únic abast del nacionalisme de les nacions occidentals. Les crisis no creen els Estats-nacions en tant que Estats-nacions. En els períodes intermedis entre crisi i crisi les nacions continuen existint. A diari es presenten com nacions, i els seus ciutadans, són nacionals d'aquestes. Aquestes nacions es reproduïxen a elles mateixes en un món de nacions. Per a que aquesta reproducció diària es duga a terme, l'autor assenyala que també s'han de reproduir tot un complex de creences, suposicions, costums, representacions i pràctiques. Tot aquest complex, s'ha de reproduir d'una manera banal i mundana perquè el món de les nacions és un món quotidià, és el territori familiar de l'època contemporània.

En resum, la tesi central de Billing és que en les nacions consolidades, la nacionalitat s'enarbora o es recorda de manera continua. Afirmar que aquesta nacionalitat es recorda dia a dia subtilment i de formes molt diverses a la ciutadania que pertany a aquella nació. Aquesta forma de recordar la nacionalitat resulta tan familiar i constant que no es registra de manera conscient com un recordatori. La imatge del nacionalisme banal no és la d'una bandera agitada amb passió sinó la de la bandera penjada en un edifici públic que passa desapercibuda.

En la trama de poder dels sistemes polítics occidentals, el nacionalisme exerceix un paper decisiu encara que els seus dirigents es presenten com a no nacionalistes. En aquests

països, el nacionalisme està quotidianament present en la gent i en els seus hàbits ideològics, els discursos polítics i mediàtics, i els productes culturals, tot sobre la base de que aquests són naturals, normals i inevitables. En paraules de Anne-Marie Thiesse (en Taibo, 2014) “el sentiment nacional només és espontani quan ha sigut fortament interioritzat; es precis que, amb anterioritat, haja sigut ensenyat”. Sota el nacionalisme banal i les seues regles s’estableix una identitat nacional que amb efectes de tot tipus d’ordre (físics, legals, socials i nacionals), determina la comunitat política, permet delimitar diferències respecte d’altres identitats i genera rebuig cap a aquells que no se senten còmodes.

En el cas espanyol, el record de la nacionalitat està present en totes bandes. Podem trobar exemples en els “dies grans” de l’Estat, com el pont de la Inmaculada i el Pont de Pilar. Tot i que aquests dies festius fan referència per un costat a la creació de la Constitució i a la colonització del continent americà, sovint es parla d’aquestes dates de l’altra manera. Així, el record de la nacionalitat està present però passa desapercbut. Altres exemples poden ser també la constant referència a Espanya com un país millor en el que viure, en dits a priori innocents com “¡Como en España no se come en ningún sitio!” (Taibo, 2014). També es recorda la nacionalitat espanyola amb les banderes en cada lloc públic o amb les fites esportives de la selecció nacional (especialment la de futbol “la Roja”).

Els dirigents dels partits polítics fan ús del nacionalisme banal quan parlen de la defensa dels interessos de la nació. En aquest sentit, tant Partit Popular com PSOE, Podemos, Ciudadans i Vox ho fan. En el cas que ens concerneix, el de Vox, aquest aprofita el nacionalisme banal per remoure consciències. D’aquesta manera, el discurs de Vox transita entre el nacionalisme banal i el nacionalisme mobilitzador; els dirigents d’aquest partit són conscients de com la nacionalitat roman en l’imaginari col·lectiu d’una manera que passa desapercbuda, però ací està. Així, utilitzen la defensa d’Espanya apel·lant als sentiments nacionalistes dels espanyols per mobilitzar-los. Aquesta mobilització és tan electoral, com militant (per exemple, l’atac continuïtat a menors estrangers no

acompanyats recentment per moviments dretans³, alhora que Vox posa com a enemics a aquests menors d'edat en el seu discurs mediàtic⁴). Vox s'ha fet servir d'aquest discurs nacionalista per créixer en tot el país. En les següents pàgines, analitzarem aquest discurs. Abans, pararem atenció a la relació entre l'extrema dreta, els *trolls* d'internet i el seu augment en els darrers anys.

4.5 L'extrema dreta i la cultura d'internet

En els últims anys l'explosió d'Internet ha transformat la societat en la que vivim. Els éssers socials hem incorporat les TIC a les nostres vides i formen part indispensable en la nostra sociabilitat. L'espai virtual s'ha convertit en un espai més d'interacció social i per tant, és un nou espai on les persones expressen i intercanvien les seues idees i pensaments. En aquest sentit, l'extrema dreta ha trobat en la xarxa un refugi per escampar les seues idees i aconseguir créixer. Han fet ús d'una cultura d'internet en la qual participen per consolidar-se i expandir-se.

Al voltant d'aquesta qüestió, l'autor Andrew Marantz (2021) parla sobre la llibertat d'expressió en Internet al seu llibre "Antisocial: l'extrema dreta i la "llibertat d'expressió" en Internet. Marantz afirma que alguns *trolls*⁵ de l'extrema dreta són vertaders ideòlegs que creuen en el que diuen i estan ideològicament compromesos amb això. Altres en canvi són més nihilistes i oportunistes. Allò que els uneix és que són realment bons a l'hora d'explotar i manipular les xarxes socials per a modificar l'entorn informatiu i plantejar alguna cosa que pareixia impossible i fer-la possible. Els *trolls* de l'extrema dreta són persones normals, dedicades a usar les xarxes socials per impulsar la seua ideologia. Per exemple, Marantz parla d'un home en Califòrnia assegut a la seua sala d'estar amb el

³ Bellver, M., Rocés, P., & Durán, L. (6 / noviembre / 2019). *Más Madrid denuncia un ataque con porras a menas del centro de Hortaleza el domingo en un parque*. Recollit de El Mundo: <https://www.elmundo.es/madrid/2019/11/06/5dc2a7df21efa05a048b457f.html>

⁴ Gonzalez, M. (15 / diciembre / 2020). *Vox pide el cierre de los centros que acogen a menos extranjeros solos*. Recollit de El País: <https://elpais.com/espana/2020-12-14/vox-pide-el-cierre-de-los-centros-que-acogen-a-menores-extranjeros-solos.html>

⁵ Els *trolls* són usuaris d'internet, majorment anònims, que publiquen missatges en fòrums, xats o xarxes socials amb l'objectiu de confondre, provocar o irritar a la resta d'usuaris per què aquests acaben enfrontats.

seu portàtil que va aconseguir vincular una bomba explotada a Nova York amb els immigrants musulmans i Hillary Clinton, encara que el culpable fou un estatunidenc que res a veure tenia amb Clinton. El va aconseguir mitjançant twitter i els seus seguidors.

Al seu llibre Marantz també investiga sobre els responsables de les xarxes socials. Aquest és el mitjà pel qual operen aquestes persones, són el combustible que ha encès el foc. No es refereix a que tot el relacionat amb les xarxes socials siga negatiu per a la societat, però el problema és que durant més d'una dècada després de la fundació de les xarxes socials la societat digué "oh, aquestes persones estan innovant. Són disruptors, estan tractant de canviar el món". No es van fiscalitzar, no tenien una cobertura realment dura i escèptica dels seus models de negoci i no entenien que la seua indústria pot tenir greus conseqüències negatives per a la societat. Critica per exemple xarxes com Reddit, el seu eslògan inicial va ser *Freedom from the Press* (Llibertat per a la premsa). Volien formar part del moviment que disminuïa el poder de la premsa tradicional; hi ha bones raons per això, però no tenien cap pla per al que vindria després. I en molts sentits, segons Marantz "el que venia després només era caos, nihilisme i destrucció".

Marantz explica que els *trolls* de l'extrema dreta són en general manipuladors i propagandistes. Després de que algunes plataformes com Twitter desactivaren el compte de Donald Trump com a conseqüència de l'assalt al Capitoli el passat gener, els mateixos *trolls* que van aprofitar les xarxes socials per col·locar-se al centre del debat, ara els acusen de "censura" per impedir la seua crida a la violència. Els *trolls* s'escuden en la llibertat i la Constitució, acudeixen a aquest argument perquè està disponible i els hi és convenient. No obstant, l'autor considera que hi ha problemes seriosos quan traus a la gent d'Internet perquè té idees que no t'agraden. És perillós i delicat. Quan es parla de prohibir o bloquejar un compte en particular ja és massa tard. El sistema que incentiva aquests comportaments ja està creat, no s'aborden les causes fonamentals. Expulsar a comptes particulars no és complaent perquè tot i que puga ser la decisió correcta, que eixos comptes desapareguin no significa que les causes que els van portar ací desapareguen. Poden venir altres i repetir el mateix. Aquests són problemes dels nostres temps, no una ideologia o campanya política específica. Vivim en un univers de desinformació, aquest és el problema que es troba darrere la resta (Marantz, 2021).

En l'ascens de l'extrema dreta en internet té un paper clau el fòrum 4chan⁶. Aquesta pàgina és un tauló d'imatges que es divideix en posts ordenats per tema i cronològicament que creen fils. El més reconegut, i el que ens interessa, és l'anomenat /pol/. Aquest fil o canal està dedicat a la "incorrecció política". Els usuaris d'aquest canal fan *trolleigs*⁷ massius com per exemple quan van aconseguir que el bot de Twitter de Microsoft fera piulades nazis. Entre els *trolleig* destaca la campanya en pro de Donald Trump a les eleccions presidencials del 2016. Els usuaris van donar suport a Trump, amb l'objectiu de *trollejar* els mitjans de comunicació i de recuperar el mem de la granota Pepe, símbol de 4chan. Aquest meme havia traspassat els llindars del fòrum i ara era utilitzat per usuaris *normies*⁸, és a dir, gent comú d'altres xarxes socials. Els *4chaners* van posar a Pepe en situacions extremes i "políticament incorrectes" com la violació de dones o la crema de persones negres amb caputxons del Ku Klux Klan⁹. El propi Trump va utilitzar el mem de Pepe en la seua campanya, fet que va retroalimentar la *fanbase* de Trump en 4chan i va alarmar als sectors més progressistes de la premsa, que assenyalaven a 4chan com a símbol de racisme i supremacisme blanc (Ruocco, 2020).

⁶ 4chan és un fòrum d'internet creat per l'estudiant Christopher Poole al 2003. La seua idea era crear un fòrum per poder parlar sobre *anime* i *manga* (dibuixos animats i còmics japonesos) però va evolucionar cap a un fòrum on els usuaris publicaven fotos i comentaris amb contingut molt variat, desembocant en contingut racista, misogin, homòfob, etc.

⁷ De *troll*, és l'acció de publicar missatges provocatius o ofensius o el fet de gastar una broma pesada.

⁸ Els *normies* són persones normals o bàsiques, comuns i corrents que segueixen les modes. Les persones que utilitzen aquest adjectiu consideren als *normies* com gent avorrida i res interessant. L'adjectiu s'utilitza per desqualificar a aquells que són feliços amb una vida plena i conformista.

⁹ El Ku Klux Klan (KKK) és una organització terrorista creada en 1866 que va canalitzar l'odi supremacista blanc als Estats Units. La seua influència política i social, especialment durant els anys 20 fou important. Van ser milers les víctimes d'aquesta organització i la seua petjada racista continua vigent als EUA.

Imatge 1: Mem de Pepe, la granota

Font: Matt Furie (2005).

El perfil dels usuaris d'aquest fòrum sol ser un home blanc, aturat o amb un treball en condicions precàries, que viu a casa dels pares, amb poca educació i poc contacte amb dones. La narrativa de la pàgina els situa com a perdedors, marginals i deixats de costats per part de la societat. Això es tradueix en odi, frustració i ressentiment amb el model de vida occidental. Així, seguint la narrativa de la pàgina, els seus usuaris serien víctimes fracassades d'un model de societat que perd els valors clàssics com a conseqüència del "reemplaçament" ètnic que s'està fent a Europa, Estats Units i altres països occidentals. El reemplaçament ètnic es refereix a la immigració àrab, que segons els usuaris, aquesta estaria orquestrada per organitzacions internacionals com la Organització de les Nacions Unides (ONU), el Fons Monetari Internacional (FMI) o la Unió Europea (UE) per tal de "domesticar" a la població. La narrativa de la pàgina es transforma en un sentit comú donada la seua explicació fàcil i senzilla per comprendre els canvis complexos que es produeixen en la societat globalitzada en la seua transició cap al postmodernisme. Dins de la narrativa, també es troba la creença de que occident està en decadència a causa de les parelles multiètniques, el matrimoni homosexual o l'educació sexual, també introduïdes per aquestes organitzacions internacionals. Aquesta conspiració disfressada de sentit comú dona peu a la creació de mems i posts supremacistes, racistes, homòfobs, misògins, etc. ja que les persones d'origen àrab, els negres o hispans, les feministes i les persones LGTB serien els seus enemics racials, culturals i polítics a batre (Ruocco, 2020).

Tot i que els usuaris s'escuden en la ironia per justificar l'odi dels seus mems i posts, aquesta ironia va mutar en altra cosa. Es pot veure, per exemple, en la manifestació de Charlottesville d'agost de 2017 al crit de "No serem reemplaçats" o el cas de Brenton Tarrant, qui va assassinar a 50 persones en dues mesquites a Nova Zelanda mentre ho retransmetia per Facebook i afirmava que els mems van fer més pel moviment etnonacionalista que qualsevol manifest. A més a més, l'aparició de partits d'extrema dreta com Vox o Alternativa per a Alemanya (AfD)¹⁰ amb el mateix discurs del reemplaçament mostren que els posts del canal /pol/ no són merament irònics. Aquestes formacions ultradretanes compren també el discurs *4chaner* de la guerra contra l'esquerra cultural. Segons la seua visió, estaríem atenent per primera vegada a una "esquerrització" de les elits polítiques i econòmiques, les quals difondrien valors progressistes que atempten contra els valors clàssics i occidentals per, com deien, domesticar a la població. Darrere d'aquestes elits esquerranes estaria el comunisme i el sionisme. Per a ells, el FMI és socialista, la ONU un reducte comunista i Washintong estaria infiltrada per Israel. Aquesta conspiració té com a resultat la barreja ideològica de l'extrema dreta: anticomunisme, *antiestablishment* i racisme (ibídem, 29).

Per combatre a l'enemic, cal sostindre una política contrària als valors progressistes. D'ací es deriva la defensa del nacionalisme, la identitat ètnica, l'expulsió d'immigrants i l'aniquilació de l'esquerra. La idea de que el neoliberalisme té un fort component prové del filòsof Mencius Moldbug i la seua hipòtesi de "La Catedral". Segons aquest autor, la ideologia liberal progressista va copar l'acadèmia, el periodisme i Hollywood, promulgant aquests valors que segons els usuaris de 4chan, vindrien a destruir els valors clàssics. També aquest autor, va introduir la idea de *red pills* (pastilles roges)¹¹ que va calar en el fòrum. Les *red pills* seria una metàfora per parlar d'una veritat oculta i que aquells que

¹⁰ Partit polític alemany amb ideologia nacional-conservadora i euroescèptica. Va ser fundada al 2013 per Bernd Lucke, professor d'economia de la Universitat d'Hamburg, l'ex periodista Konrad Adam, el polític Alexander Gauland i Gerd Robanus. Rebutjen l'euro, el rescat als països perifèrics i la defensa de la tornada del marc alemany. Defensen una dissolució ordenada i gradual de l'euro-zona. Han estat qualificats de populistes i situats en l'extrema-dreta.

¹¹ Aquesta metàfora prové de la pel·lícula Matrix, on el personatge interpretat per Laurence Fishbourne obliga al personatge Neo (Keanu Reeves) a elegir entre les pastilles blaves o les pastilles roges. Amb les blaves oblidaria tot el que havia descobert i viuria feliç mentre que amb les roges continuaria descobrint allò que ens oculten, és a dir, descobriria la veritat.

les prenen, veurien la llum. Aquesta veritat oculta són arguments extrems sobre temes com pot ser la negació de l'Holocaust¹². Són fonamentals en el canal de /pol/ perquè serveixen per trencar amb qualsevol "tabú de la correcció política". En general són arguments xenòfobs o antisemites que intenten justificar-se amb dades "científiques" com la inferioritat cognitiva dels negres o com la ideologia de gènere està destruint els valors occidentals. Les *red pills* són part fonamental de la narrativa d'odi perquè expliquen com el món va arribar a ser com és ara, la qual cosa valida les teories conspiratives (Ruocco, 2020).

Els mems són una part fonamental per a la difusió d'aquestes idees. Els mems són imatges o vídeos amb texts curts que es difonen ràpidament i tenen un poder de contagi enorme perquè treballen sobre allò que "no pot ser dit". Els mems tenen una capacitat replicant per escampar una idea i és per això mateix que són utilitzats per la narrativa dretana, perquè pot condensar molta informació en poc espai i ser difós molt ràpidament. Els mems donen una explicació senzilla del món que no qüestiona les bases de la injustícia sinó que treballa sobre el sentit comú.

Els usuaris del fòrum no tenen un pensament homogeni ni unitari però tenen un factor comú: la societat actual està en decadència, producte del marxisme cultural que promou la barreja d'ètnies que produeix un genocidi blanc. Els usuaris *redpilleats* de /pol/ creuen en qualsevol de les variants de la narrativa d'odi. Aquests tipus de fòrum serveixen de catalitzador o lloc de convergència per a gent enfadada amb l'ordre mundial que ha trobat l'eixida per la dreta. La seua frustració producte d'un món amb condicions laborals precàries on els polítics cada vegada estan més lluny dels ciutadans i la democràcia pareix no ser capaç de resoldre els problemes, troba resposta en la narrativa de l'odi. L'extrema

¹² L'Holocaust va ser la persecució i l'assassinat sistemàtic, burocràticament organitzat i afavorit per l'Estat alemany de sis milions de jueus per part del règim nazi i els seus col·laboradors. Durant l'era de l'Holocaust, les autoritats alemanyes també van perseguir altres grups a causa de la seua percebuda "inferioritat racial", com els romanís (gitanos), les persones amb discapacitats i alguns dels pobles eslaus (com els polonesos, els russos i altres). Altres grups van ser perseguits per motius polítics, ideològics i conductuals, entre ells els comunistes, els socialistes, els Testimonis de Jehovà i els homosexuals.

dreta es presenta com la alternativa per combatre aquesta situació, l'*Alt-Right*¹³ en totes les seues versions sosté que l'esquerra ha guanyat la batalla cultural i la dreta està ara en el paper *antiestablishment* i té el deure moral d'enfrontar-se (Ruocco, 2020).

D'altra banda, la proliferació de les xarxes socials en els últims anys ha fet necessari la utilització d'aquestes per parts dels partits polítics com un element essencial a l'hora de difondre les seues idees i aconseguir vots. Els partits populistes o radicals d'extrema dreta han sabut donar-li un ús efectiu a les xarxes per aconseguir-lo. La xarxa social òptima per fer-lo ha sigut principalment Twitter, ja que és la preferida per mantenir debats alhora que facilita la interacció entre els usuaris i seguidors. Els partits i representats de l'extrema dreta han augmentat quantitativament les piulades, però no només això, sinó també ho han fet millor, és a dir, han donat un salt qualitatiu en els posts. Aquest salt qualitatiu correspon a la millora de l'estratègia de comunicació organitzacional en les xarxes socials per part dels partits en general i l'extrema dreta en particular. No només són els comptes oficials els que piulen i interactuen, sinó que també ho fan els principals representants, donant-los a conèixer i a més, humanitzant-los ja que a banda de piular coses relacionades amb la política, també poden contar coses de la seua vida per empatitzar amb els usuaris. Es pretén donar una imatge positiva del partit i els representants, arribar al públic, especialment el més jove, i involucrar-los fent una crida a la mobilització. La millora qualitativa es veu també en l'ús de contingut audiovisual que és més fàcil d'entrar pels ulls, en la utilització de retweet amb comentari que facilita la interacció tant amb els usuaris simpatitzants com amb els mitjans de comunicació i altres partits polítics. Així, els partits ultradetrans presenten "l'enemic" als seus seguidors, alhora que entren en "guerres de representants" per entrar en la provocació i assegurar-se la visibilitat en altres mitjans (Carral & Tuñón-Navarro, 2020).

¹³ L'*alt-right* és un moviment d'extrema dreta, heterogeni i recent, i amb un pes important als Estats Units. No té una organització clara ni estructura oficial, però reuneix ideologies com el nacionalisme, el tradicionalisme cristià i el populisme, i postures racistes i homòfobes. Aquestes també són característiques de l'extrema dreta tradicional, però l'*alt-right* —que ve d'*alternative right*, 'dreta alternativa'— compta amb altres elements diferenciadors, com la seua presència a internet i el seu desmarcatge de l'*establishment* i la correcció política de la dreta tradicional.

5. Exposició i anàlisi de dades

A l'hora d'exposar les dades i analitzar-les dividirem en dos apartats, d'una banda el l'anàlisi de Twitter i d'una altra l'anàlisi de Facebook. En el cas de Twitter ens centrarem principalment en els comptes oficials tant del partit com dels representants però sense deixar de banda altres piulades de simpatitzants que puguen ser interessants. Aquest apartat estarà subdividit en altres dos apartats, un dedicat al discurs nacionalista i un altre al discurs de l'enemic o l'alteritat. Es fa aquesta divisió per fer més fàcil l'anàlisi però no són coses separades, estan estretament relacionades. En el cas de Facebook ens centrarem en el grup "Vox: Recuperemos España", format per persones afins i seguidors de Vox. En aquest cas no farem una subdivisió donades les característiques del grup i de la pròpia xarxa ja que en un mateix post es barregen ambdues qüestions i és més difícil fer una subdivisió.

5.1 Anàlisi de Twitter

5.1.1 *El discurs nacionalista*

Durant les últimes setmanes, tant les piulades com posts en altres xarxes socials de Vox, els seus representants i simpatitzant s'han centrat en la campanya de les eleccions autonòmiques de la Comunitat de Madrid. Per tant, la majoria de piulades parlen sobre aquesta qüestió, no obstant, el discurs nacionalista és ben present. El nacionalisme al discurs de Vox és tant explícit com de caire banal. La major part de piulades presenten a Espanya i els espanyols com víctimes de les polítiques tant esquerranes com "traïdores" del Partit Popular, de la globalització (ells l'anomenen "globalisme"), del secessionisme tant basc com català, però especialment aquest últim, del que ells anomenen la ideologia de gènere (idees i polítiques feministes/igualitàries o LGTB), etc. En la seua narrativa Vox es presenta com el salvador d'Espanya, l'únic partit capaç de lluitar contra les amenaces que posen en perill la "pàtria".

Vox estableix una relació intrínseca entre ells i Espanya, és a dir, en la seua narrativa són coses lligades que no es poden separar. A més, relaciona Espanya amb la pàtria, la

llibertat, la seguretat, la lluita dels drets socials dels espanyols, la defensa dels treballadors, xicotets empresaris i autònoms espanyols, de la llei i contra allò que consideren pervers o degenerat. Aquesta vinculació entre Vox i Espanya, la pàtria, la defensa dels treballadors, etc. és una mostra de la utilització del nacionalisme com a moviment. És a dir, del sentiment nacionalista que provoca enuig quan el principi nacional està en perill (real o imaginari), Vox aprofita per mobilitzar a les persones entorn a aquest i a mostrar-se com els líders d'aquest moviment. Mentre estableixen aquesta relació, també creen una dicotomia entre Espanya i la resta. L'altra cara de la moneda de Vox (i per tant Espanya, la llibertat, la defensa dels treballadors espanyols, etc.) són la resta de partits i altres actors socials que serien enemics d'Espanya. Aquesta dicotomia reforça de cara als seus seguidors o potencials seguidors la idea de que l'única alternativa possible per salvar Espanya és Vox. Apel·len al sentiment nacional que entrellacen amb altres aspectes com la defensa dels treballadors espanyols de tal forma que el missatge que rep el receptor és que Espanya està en perill i cal defensar-la i els únics capaços són Vox, que a més, són els únics que es preocupen pels interessos dels treballadors, com la lluita contra l'atur, la seguretat dels carrers, etc.

Vox ha sigut capaç de fer veure que Espanya està en perill, la qual cosa ha provocat l'enuig nacionalista que ha derivat en la mobilització o moviment nacionalista d'un nombre elevat d'espanyols. Aquest enuig que ha donat pas a la mobilització ha sigut possible gràcies al nacionalisme banal. Com hem explicat, el nacionalisme a les nacions consolidades no desapareix, aquest es fa passar per sentit comú. Quan no hi ha conflicte o crisi que pugui posar en perill la nació, el nacionalisme és reproduït per les institucions públiques, els representants polítics, el mercat, etc. d'una manera que passa desapercebuda per la ciutadania, arribant a veure's com quelcom normal, i reproduïda per ella mateixa. La crisi catalana ha servit a Vox per agitar la bandera espanyola, sent conscients que la reproducció del nacionalisme banal durant les èpoques sense conflicte o crisi que fins al moment passava desapercebut, es transformaria en un enuig en defensa del sentiment nacionalista.

La forma de fer-lo ha sigut la repetició constant del perill que corre Espanya i l'assenyalament de diferents culpables. Per exemple, en el següent vídeo: "La España que

madruga no es culpable. Culpables son los que esconden su incapacidad y negligencia en confinamientos arbitrarios e ilegales, condenando a trabajadores y autónomos al paro y la miseria. En VOX tenemos claro que todo trabajo es esencial”¹⁴ podem veure com Jorge Buxadé, diputat al Parlament Europeu per Vox, parla de que el “bé comú” és que els espanyols tinguin treball i que les xicotetes i mitjanes empreses (espanyoles) puguin competir en llibertat amb les empreses estrangeres i multinacionals globalistes. Reclama la defensa del producte espanyol, en concret dels “nostres” productes agraris i enalteix a la “Espanya que matina”, afirmant que Vox és l’única que es preocupa i s’interessa per aquesta. Del tuit podem extraure que els treballadors espanyols són víctimes de les polítiques del govern front a la crisi sanitària de la COVID-19, que denominen com il·legals i arbitràries i per tant és el govern de Pedro Sánchez el culpable de l’atur i la misèria dels treballadors i autònoms espanyols.

A més a més, en el vídeo, podem veure com Buxadé du una polsera amb la bandera d’Espanya, element que reforça la relació entre Vox i la defensa d’Espanya. És un element utilitzat amb freqüència i que és una manera de recordar la nacionalitat. Aparentment una polsera amb els colors de la bandera del propi país podria ser quelcom inofensiu. No obstant, en el cas espanyol la utilització d’aquests símbols té una connotació dretana. D’una banda, a la fi del franquisme en comptes de tornar a la bandera del règim democràtic-republicà anterior es van mantenir els colors de la dictadura, que si ve és cert que havien sigut els colors històrics de la bandera espanyola, per a un sector de l’esquerra es va veure com una continuació del règim i molts espanyols amb ideologies socialistes, democràtiques, etc. no es veien representants en aquests colors sinó en els colors de la bandera republicana. D’altra banda, la utilització d’aquesta polsera és una reafirmació de la unitat nacional, per tant, és una manifestació contrària als moviments independentistes.

En aquest altre vídeo:

¹⁴ VOX [Vox_es]. (29 de març, 2021). La España que madruga no es culpable [Tuit]. Recuperat de https://twitter.com/vox_es/status/1376525367557644289?s=20

“ España y la libertad lo primero.

 Defender los intereses de nuestros autónomos y trabajadores.

 Apoyar nuestra economía y el comercio local.

 Garantizar el cumplimiento de la ley y la seguridad en nuestros barrios.

El 4 de mayo ganaremos Madrid para recuperar España.”¹⁵ Buxadé respon sobre les línies generals de la campanya en Madrid i assegura que el primer és “defensar a Espanya, sempre” també la llibertat però per damunt d’aquesta la nació, perquè la nació és la garantia de la llibertat, defensar la prioritat nacional, la “nostra” economia, els interessos dels “nostres” treballadors, els “nostres” autònoms, els “nostres” barris, la seguretat, etc. Per tant veiem de manera explícita com Vox enalteix la nació i els interessos nacionals i utilitzen el possessiu “nostre” per incloure a una majoria social. Cap al final del vídeo presenta a Vox com l’alternativa “social i patriòtica” que té “l’obligació” de presentar-se a les eleccions.

A més, parla de que Vox és víctima d’una campanya d’intoxicació política a la que estan acostumats perquè les enquestes els donen poca representació parlamentària. Ací veiem altra vegada com dins de la seua narrativa es presenten alhora com víctimes d’una conspiració podem dir, anti-patriòtica, i com aquells que tenen l’obligació i el deure moral de lluitar contra aquells que són anti-espanyols. Altra qüestió interessant del vídeo és el moment en el qual parla d’escenes quotidianes i de proximitat referint-se a passejos en Madrid, a les persones dels barris amb les que parles diàriament o s’apropen als *stands* electorals de Vox per informar-se, etc. Aquesta posada en escena d’imatges de proximitat és una manera de fer que s’identifique a Vox amb la gent comuna, amb la quotidianitat dels treballadors espanyols, la “Espanya real” que Vox vol representar. També amaga la intenció de evocar a la comunitat nacional que implica relacions igualitàries i cohesionades, front a les desigualtats que provoca la societat-Estat.

¹⁵ VOX [Vox_es]. (29 de març de 2021). España y la libertad lo primero [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/vox_es/status/1376519201721049089

Al vídeo també menciona que les línies generals que es van a seguir en Madrid són les mateixes que en la resta de comunitats i comença a enumerar algunes d'aquestes. Entre elles menciona les "vascongadas". Aquest fet resulta interessant per què es refereix al País Basc amb un nom no oficial actualment però que sí ho va ser fins a la fi de la dictadura franquista. L'ús d'aquest terme es refereix a les províncies basques i es va utilitzar des del segle XVII fins a aquest moment. La utilització d'aquest mot és freqüent entre els nacionalistes espanyols de dreta o extrema-dreta, és una manera de recordar que el País Basc pertany a Espanya. Parlar de "vascongadas" respon a la pregunta de quines són les línies de campanya a Madrid és una manera de recordar la nacionalitat. La intenció de l'ús d'aquest mot és reforçar el rebuig cap a l'administració autonòmica en primer terme d'aquesta regió i en segon terme, de la resta. És a dir, remet a la concepció de l'organització estatal i territorial. Per als nacionalistes espanyols de dreta/extrema-dreta que fan ús del terme les comunitats autònomes i per tant l'Estat de les autonomies atempten contra la unitat d'Espanya; la descentralització del poder posa en perill la pàtria. Per a ells les províncies sí tenen sentit però des d'un punt de vista cultural. Accepten, en major o menor mesura, que cada província o regió té la seua pròpia cultura (dins de la cultura espanyola) però rebutgen les CCAA perquè impliquen una descentralització del poder. Parlar de "Vascongadas" reivindica la província i la regió per sobre la Comunitat Autònoma, que és tradueix en posar fi a l'autonomisme i la descentralització del poder (Matos A. , 2021). Açò és una mostra de l'esclatxa nacional espanyola. D'una banda, hi ha moviments nacionalistes perifèrics que reclamen autonomia i independència, i d'altra, un nacionalisme d'Estat que defensa la unitat nacional. Per últim, la utilització d'icones a les piulades de Vox és un element constant i del qual parlarem sovint. En aquest cas, podem veure com la bandera d'Espanya no falta, fent de nou la relació intrínseca entre Vox i la pàtria espanyola. Podem veure altres icones com espases o martells que fan al·lusió a la defensa dels treballadors i el producte espanyol.

Durant la campanya electoral a Madrid, Vox va fer mítings en la major part de pobles i barris de la comunitat. El dia 7 d'abril van fer un al barri de Vallecas, conegut per comptar amb diversos col·lectius i organitzacions socials, veïnals, antifeixistes, etc. La presència de Vox al barri es va percebre com una mena de provocació i les diferents organitzacions del

barri van convocar una concentració en rebuig del partit ultradetrà que va acabar amb enfrontaments entre les organitzacions antifeixistes i els qui van acudir al míting de Vox. Aquest enfrontament va ser utilitzat per Vox per posar-se de nou en la posició de víctima d'una conspiració anti-espanyola, en aquesta ocasió, encapçalada per la "ultra esquerra radical" però que segons Ignacio Garriga, diputat del Parlament de Catalunya per Vox, la violència havia sigut promoguda pel separatisme català. De nou, alhora que són víctimes de la "anti-espanyolitat" també són els encarregats de lluitar contra aquesta, defensant la unitat nacional, la llibertat i la igualtat entre els espanyols:

"La violencia promovida por el separatismo, y que padecemos durante la campaña electoral, ahora la asume la izquierda en el resto de España y hoy en #Vallecas.

Seguiremos defendiendo la unidad nacional, la libertad y la igualdad de los españoles.

¡Nos tendrán, siempre, enfrente!"¹⁶.

Veiem que tot i que l'escenari canvie i estiga lluny de Catalunya, el partit no perd l'oportunitat d'assenyalar al separatisme català com culpables del trencament de la unitat d'Espanya i de la violència que implica aquest trencament. Es reforça en aquest cas la idea de que Espanya està en perill com a conseqüència del moviment independentista. Es pretén connectar amb els sentiments nacionals dels espanyols apel·lant a aquesta idea, s'agita la bandera espanyola per aconseguir més simpatitzants. En el tuit de Garriga es veu també la intencionalitat d'afegir al final "entre els espanyols" després de parlar d'igualtat. Aparentment pot semblar una demanda legítima, la de la igualtat, però amaga la idea de que entre els espanyols hi ha una desigualtat. Aquesta desigualtat no es refereix a la que pot haver entre diferents classes socials o gèneres, sinó entre les diferents Comunitats Autònomes, fent referència a l'Estat de les autonomies que com dèiem Vox identifica com trencador de la unitat d'Espanya i per tant cal acabar amb ell. Aquest llenguatge subtil amaga per tant el desig de la centralització i uniformització de l'Estat espanyol que no és altra cosa que nacionalisme espanyol.

¹⁶ Ignacio Garriga [lgarrigavaz]. (7 d'abril, 2021). La violencia promovida por el separatismo, y que padecemos durante la campaña electoral, ahora la asume la izquierda en el resto de España y hoy en #Vallecas [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/lgarrigavaz/status/1379871283152838665?s=20>

Continuant amb l'incident a Vallecas, podem veure una sèrie de piulades d'altres representants i perfils oficials amb el mateix to de ser les víctimes de la destrucció d'Espanya i els encarregats de defensar-la. A més, donades les característiques del barri, com a barri obrer, fan al·lusions constants a la classe obrera i treballadora de Vallecas, que està farta dels polítics d'esquerra que els haurien traït i que els únics que estan amb els treballadors són ells, la única alternativa. Aquest discurs de caire més obrerista, i més propi de l'esquerra, està agafant tendència en els discursos i mítings de Vox, barrejat amb la defensa d'Espanya, fent una unió entre aquesta i la defensa dels treballadors. Tot i que aquesta defensa és només discursiva ja que a l'hora de votar polítiques que afavoreixen als treballadors Vox habitualment vota en contra¹⁷, de cara als seus votants, simpatitzants i potencials votants/simpatitzants presenten la defensa d'una cosa i altra com quelcom unit que es materialitza en ells i que fa que més gent es pugui identificar amb ells. És una apel·lació a la identitat nacional i la identitat de classe. De nou, la utilització d'icones de la bandera d'Espanya i altres com un braç fent força reafirmen aquesta idea de lluita i defensa d'Espanya, dels treballadors, de la llibertat, etc.¹⁸ En aquest tuit es pot veure també un vídeo d'un jove de Vox ferit per una pedra durant l'incident, amb polseres d'Espanya que representa la posició víctima-defensor de la unitat d'Espanya:

“🇪🇸 Podréis tirarnos piedras, insultarnos y agredirnos, pero los jóvenes de Vox no retrocederemos.

Ningún barrio es vuestro, ninguna ciudad os pertenece y los obreros jamás os volverán a votar por traidores.

Por España y por la Libertad 🇪🇸💪

#vallecasenpie #rociomonasterio”

¹⁷ Domingo [izualdomingo]. (21 d'abril, 2021). Os dejo un hilo para cuando alguien os diga que VOX está de parte del trabajador, del obrero, etc. [tuit] Recuperat de <https://twitter.com/izualdomingo/status/1384897387500605447>

¹⁸ VOX Jóvenes [voxjovenes]. (7 d'abril, 2021). Podréis tirarnos piedras, insultarnos y agredirnos, pero los jóvenes de Vox no retrocederemos [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/voxjovenes/status/1379901251983400966?s=20>

Altre element important de la presència del nacionalisme espanyol és que al final de cada míting o discurs que fan posen l'himne d'Espanya. L'himne constitueix un símbol de sacralització laic. No és un element religiós, però sí sacralitzat. Contràriament al que es creu, religió i sagrat no són sinònims, ja que hi ha símbols i rituals sacralitzats però que en són laics. Els himnes dels Estats-nacions (o de les nacions sense estat) són un exemple. El seu objectiu és la cohesió social i la identificació col·lectiva. La posada en marxa de l'himne al final de cada símbol és un ritual laic amb el que la gent s'identifica. Precisament, el que es pretén és la identificació dels assistents amb els símbols nacionals, que es reconeixen com a propis i com a símbol d'unió entre tots els espanyols, alhora que es pretén la identificació Vox-Símbols nacionals. Per posar un exemple, podem veure aquest tuit¹⁹ d'Ivan Espinosa de los Monteros, portaveu del grup parlamentari de Vox al Congrés dels Diputats, en el que enalteix la bellesa de milers de persones unides per símbols comuns gaudint de l'himne nacional:

“Lo más bonito del acto de ayer en Vallecas fue cómo acabó. Miles de personas disfrutando del Himno Nacional en la Plaza de la Constitución. Miles de personas unidas por nuestros símbolos comunes. Maravilloso!”

Ací veiem de nou eixa apel·lació a la identitat nacional, a més unida en aquest cas a la quotidianitat d'allò comú i conegut i a la sensació de bellesa. Aquesta forma d'escriure els presenta com persones normals, comunes, que estan a la política per què no han tingut més remei per la preocupació de la situació política, social i patriòtica d'Espanya.

En aquesta línia de presentar-se com a gent comuna, Rocío Monasterio, candidata de Vox a la comunitat de Madrid, va conversar amb un home major que tradicionalment havia votat al PSOE. En aquesta conversa produïda a una cafeteria (intenció de quotidianitat) Monasterio pretén fer veure que no hi ha tanta diferència entre ambdós perquè concorden en moltes coses: defensa de la sanitat i educació pública, de la família, etc. En aquest intent de manipulació, Monasterio esmenta la igualtat de tots els espanyols, que

¹⁹ Iván Espinosa de los Monteros [ivanedlm]. (8 d'abril, 2021). Lo más bonito del acto de ayer en Vallecas fue cómo acabó [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/ivanedlm/status/1380034213274075137?s=20>

per a ella és de nou l'eliminació de les autonomies. Es torna a posar sobre la taula el discurs de que la descentralització i l'Estat de les autonomies fomenta desigualtat entre espanyols, enaltint la centralització del govern.

Parle de manipulació pel fet de que Monasterio tracta de restar diferències entre un votant del partit socialista i Vox assenyalant coses bàsiques com l'educació o sanitat pública que cap persona diria estar en contra (com a mínim discursivament). Darrere d'una conversació quotidiana a una cafeteria s'amaga un discurs nacionalista que situa com a focus de desigualtat l'autonomia de les comunitats autònomes, i que en el fons, no és altra cosa que assenyalar com a culpables de la desigualtat als nacionalismes perifèrics. Dic açò perquè tot i que parla de les autonomies en general, la por de cedir autonomia als territoris és deguda a la por del trencament de la unitat d'Espanya, i els potencials trencadors d'aquesta unitat són els nacionalismes perifèrics. Es crea al voltant d'aquests moviments una culpabilitat infundada²⁰. A més a més, considere que la intenció tant de Monasterio en aquest cas com de Vox en general quan situen a les autonomies i els representants dels partits com a culpables de la desigualtat social, estan fent una dicotomia entre classe política/autonomies-el poble espanyol. És a dir, presenten a la classe política i a les autonomies com als artífex de la desigualtat entre els espanyols, ignorant altres variables com l'estratificació de classe o de gènere. Aquesta dicotomia que pretén posar al mateix nivell de desigualtat o d'opressió a una persona de classe alta i una persona de classe treballadora és una mostra del seu populisme, ja que és un tret característic del populisme dividir la societat en una classe política corrupta i el "el poble" (en aquest cas, l'espanyol). Les autonomies també els serveixen per a fer aquesta divisió de la societat.

"Hoy he tenido una agradable conversación con Manuel, vecino de Torrejón y socialista de toda la vida.

²⁰ Rocio Monasterio [monasterioR]. (9 d'abril de 2021). Hoy he tenido una agradable conversación con Manuel, vecino de Torrejón y socialista de toda la vida [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/monasterioR/status/1380639558950326273>

No sé si al final le habré convencido para que se venga a VOX, pero seguro que lo valorará

En cualquier caso, ¡gracias por invitarme al café!”

Imatge 2: Rocio Monasterio amb Manuel, “el socialista de Vox”

Font: Twitter de Rocio Monasterio [monasterioR]

Seguint amb la campanya en Madrid, la major part de piulades observades segueixen un mateix esquema: es fa un vídeo sobre el discurs o discursos dels ponents en els diferents mítings dels barris i pobles de Madrid. Normalment són Monasterio, Abascal o Ortega Smith els que donen el discurs. Aquest sol ser similar, en defensa de la unitat d’Espanya, dels treballadors espanyols i contra l’esquerra “caviar”, la immigració, la okupació, etc. (parlarem d’açò en el següent subapartat). Als vídeos, mentre sentim parlar als ponents amb un to èpic, es mostren imatges de banderes espanyoles onejant, persones amb mascaretes o polseres amb la bandera, etc. Aquestes persones són presentades de nou com a gent comuna, treballadors i autònoms que són víctimes de les polítiques dels partits d’esquerres que els han abandonat i l’única alternativa que es preocupa pels seus interessos (el treball, l’atur, la seguretat i la unitat d’Espanya) és Vox. També en cas de que al míting hi hagueren altercats amb moviments veïnals antifeixistes des dels ponents se’ls assenyala com radicals, totalitaris, etc. Al final dels mítings posen l’himne d’Espanya com hem vist.

En definitiva el seu discurs gira entorn a l’apel·lació dels sentiments nacionals, els quals entrellacen amb la identitat de classe i els interessos dels treballadors i autònoms espanyols front a les multinacionals, l’atur, la globalització, la inseguretat, etc. fent una

connexió entre ambdós. S'agita la bandera espanyola perquè la pàtria està en crisi, d'aquesta manera se suscita l'enuig nacionalista que deriva en la mobilització nacionalista. No obstant, per a Vox la desigualtat de classe desapareix amb el fet de que tots som espanyols; la unitat nacional ens iguala. Aquesta igualtat és la que propícia la comunitat nacional front a la posició desigual que crea la classe política (l'Estat-Societat) que seria culpable dels problemes que tenen els treballadors espanyols alhora que l'autonomisme crea desigualtat entre els territoris dins de l'Estat. Ací veiem l'element populista de distingir dos grups homogenis (l'elit política i el poble espanyol).

La culminació de la combinació entre nació i classe és la convocatòria per part Vox de l'1 de maig, dia del treballador. Les reivindicacions d'aquest dia han estat protagonitzades per partits, sindicats i organitzacions d'esquerra, mentre que la dreta havia estat al marge. La convocatòria per part de Vox d'aquest dia és la evidència del gir més de caire obrerista, com comentàvem, que aproxima a Vox a altres partits ultradretistes com el Front Nacional Francés. El partit de Le Pen a França porta des dels anys 80 utilitzat aquesta retòrica obrerista, fent referències als treballadors francesos i la seua defensa front a la immigració, l'europèisme, etc. Actualment, Vox està imitant aquesta estratègia, donats els resultats obtinguts pel seu homòleg francès (el FNF es va convertir en el primer partit obrer als anys 80 i 90, i al 2021, el partit de Le Pen compta amb un 47% de la intenció de vot dels obrers).²¹

L'1 de maig es van manifestar en diferents ciutats del país i van fer diversos mítings on enaltien a l'obrer espanyol i la defensa dels seus drets mentre atacaven als immigrants, al globalisme i acusaven de "pijos progres" a representants de l'esquerra que ha traït als treballadors:

"#LosTrabajadoresDeEspañaConVOX

#VoxConSOLIDARIDAD

²¹ Quiñonero, J. P. (22 / abril / 2021). ABC. Recollit de Crece el apoyo de los obreros y parados a la extrema derecha de Le Pen: https://www.abc.es/internacional/abci-crece-apoyo-obreros-y-parados-extrema-derecha-202104221101_noticia.html

#PrimeroDeMayo

El sindicalismo anticomunista y antiglobalista toma fuerza entre los trabajadores de España, abandonados por la nueva izquierda, por el duopolio sindical y por las oligarquías globalistas.

#ObreroyEspañol🇪🇸”²²

Imatge 3: Abascal durant el míting de Vox de l'1 de maig

Font: Twitter de Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]²³

Altra mostra d'aquest gir és la creació del sindicat Solidaritat, que pretén defensar als treballadors espanyols. Els seus lemes són “Patria, Trabajo, Solidaridad”²⁴, o “La patria es la única defensa que tienen los trabajadores”. L'elecció d'aquest nom no és innocent o casual, sinó que fa referència al sindicat Solidaritat de Polònia, sorgit als anys 80 com a sindicat independent al Partit Obrer Unificat Polonés, i que lluitava front al comunisme del govern. Amb aquesta referència, Vox se situa com a lluitadors contra el comunisme.

²² Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (1 de maig, 2021). Los trabajadores de España con Vox. Vox con Solidaridad. Primero de Mayo [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/1388549043085791238?s=20

²³ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (1 de maig, 2021). Un honor participar hoy en un Primero de Mayo histórico [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/1388498718991822849?s=20

²⁴ Juan E. Pflüger [juanerpf]. (8 d'abril, 2021). Patria Trabajo Solidaridad [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/Juanerpf/status/1380245076958400514?s=20>

Imatge 4: Enganxina del sindicat Solidaridad

Font: Twitter de Solidaridad_esp

Amb aquesta aproximació a les classes treballadores es pretén captar vots. La utilització de simbologia pareguda a la simbologia tradicional de l'esquerra ha sigut una ferramenta de l'extrema-dreta per captar a votants amb idees més properes a l'esquerra. Aquesta simbologia més obrera barrejada amb l'enaltiment de la pàtria recorda també al nacional-sindicalisme de la Falange. No obstant, no podem qualificar a Vox de falangistes, ja que aquests, al menys discursivament, defensen la democràcia i la Constitució. Accepten les regles del joc democràtic i les utilitzen al seu favor. Tanmateix sí podem veure certs elements falangistes, com per exemple en el següent vídeo:

“La patria es ese techo que nos protege del frío, esa madre que nos abraza. La patria son esas flores en las tumbas de los que forjaron todo lo que somos, y lo que quisimos ser. La patria son todas esas manos encallecidas que lucharon, que trabajaron, que pelearon, que cuidaron. La patria nos da un sentido en el río de la historia, y nos guía en el caos que gobierna en el mundo. La patria que es nuestra, que es de nuestros ancestros y de nuestros hijos, es un refugio [...] los trabajadores fortalecemos la patria. La patria protege a los trabajadores. Y solo aquellos que no necesitan trabajar, ni cuidar, ni querer, ni ser, pueden permitirse el lujo, o el horror, de no tener patria.”²⁵

²⁵ Rocío de Meer [MeerRocio]. (1 de maig, 2021). Es la hora de los patriotas [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/MeerRocio/status/1388487818322890753?s=20>

Aquesta última frase es refereix al famós lema del falangista Ramiro Ledesma²⁶ “Solo los ricos pueden permitirse el lujo de no tener patria”, i que no és la primera vegada que utilitza Vox, concretament Abascal ho ha fet en reiterades ocasions.

Deixant de banda les eleccions madrilenyes, podem veure el discurs nacionalista de Vox en piulades com les següents. En aquest cas, podem veure a Carla Toscano, diputada de Vox per Madrid, associant la via independentista al supremacisme, la vulneració de drets i l’odi, i associant Vox a la llibertat i la unitat d’Espanya. La selecció d’aquests adjectius per parlar de la independència de Catalunya no és arbitrària. És una manera de construir un discurs que relacione Vox amb valors democràtics, acceptats per la major part de la ciutadania, i relacione la independència de Catalunya amb valors antidemocràtics com la vulneració de drets, l’odi o el supremacisme. Altra qüestió rellevant, és el “viva Cataluña”. A diferència del passat en el que sovint es tendia per part de la dreta a rebutjar tot allò català, el nacionalisme de Vox pretén incloure a Catalunya i als catalans no independentistes. Més endavant vorem més exemples. A les fotos que apareixen a la piulada no falten la utilització de banderes espanyoles, en aquest cas, utilitzades per Toscano a mode de bufanda²⁷.

²⁶ Ledesma fou un polític i escriptor, fundador de les Juntas Ofensivas Nacional-Sindicalistas (JONS). Es considera com un dels principals exponents teòrics del feixisme espanyol i dels més influents en la concepció del Movimiento Nacional iniciat en 1936. Entre les seues idees destacaven el nacionalisme profund i la defensa d’una revolució de caràcter econòmic-sindical. La creació de les JONS al novembre de 1931, segons Ledesma, responia a una veritable inquietud social i una actitud nacional sindicalista. Les JONS volien la unitat intangible d’Espanya i manifestaven la seua incompatibilitat radical amb el marxisme. Pretenien una revolució social-econòmica que passava per la sindicació obligatòria, la intervenció nacional de la riquesa i la dignificació plena dels treballadors. Al 1933, les JONS es van unificar amb Falange Espanyola de Primo de Rivera, creant la Falange Espanyola i de les JONS.

(Estret de: Filosofía en español. (2000). Ramiro Ledesma Ramos 1905-1936. Recollit de filosofia.org: <https://www.filosofia.org/ave/001/a016.htm>)

²⁷ Carla Toscano [eledhmel]. (6 de desembre, 2020). Frente al odio , frente al separatismo y frente a la vulneración de derechos [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/eledhmel/status/1335640906716901384?s=20>

Imatge 5: Carla Toscano el dia de la Constitució 2020

Font: Twitter de Carla Toscano [eledhmel]

En línia amb la idea de que Vox són a la vegada víctimes d'una conspiració anti-patriòtica i encarregats d'acabar amb ella podem veure aquesta piulada²⁸ de José Alcaraz, diputat de Vox per Jaén, en la qual posiciona al partit com la resistència de la intenció de comunistes i separatistes de destruir la unitat d'Espanya i la llibertat: “Los ataques de los comunistas y separatistas contra @VOX_Congreso es la mejor evidencia del temor que tienen, porque saben que @vox_es seremos la resistencia contra su intenciones de destruir la unidad de España y la libertad.” Agustín Rosety, diputat de Vox per Cadis, va en la mateixa direcció en la següent piulada²⁹ on insinua que el terrorisme i el separatisme van de la mà, i només Vox pot defensar la unitat i dignitat d'Espanya. En aquesta altra piulada de Rosety³⁰ veiem com ataca a llengües minoritzades i acusa al PSOE de voler cantonalitzar Espanya i de ser un partit traïdor i letal per la unitat d'aquest només pel fet de fomentar l'ús de llengües que no siguen el castellà. Aquesta sensació d'amenaça per allò no espanyol/castellà forma part d'aquesta retòrica de víctimes, ahora que reforça la idea de que allò que no és espanyol, és perillós.

²⁸ José Alcaraz Martos [fjosealcaraz]. (16 de desembre de 2020). Los ataques de los comunistas y separatistas contra Vox_Congreso es la mejor evidencia del temor que tienen [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/fjosealcaraz/status/1339280703708672001?s=20>

²⁹ Agustín Rosety Fernández de Castro [AgustinRosety]. (30 de gener, 2021). No van a callarnos. Ni tenemos miedo de los separatistas ni de sus amigos terroristas [tuit] Recuperat de <https://twitter.com/AgustinRosety/status/1355607896109830144?s=20>

³⁰ Agustín Rosety Fernández de Castro [AgustinRoserty]. (12 de març, 2021). El PSOE insiste en cantonalizar España [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/AgustinRosety/status/1370382855524782085?s=20>

Imatge 6: Piulada d'Agustín Rosety

Agustín Rosety Fernández de Castro @AgustinRose... · 30 ene. ...
No van a callarnos . Ni tenemos miedo de los separatistas ni de sus amigos terroristas

Hemos venido a defender la unidad y la dignidad de España

Y en menos de un mes lo haremos también en el parlamento de Cataluña

@vox_es

Intentan agredir a Abascal cuando acudía a un mitin en Gerona
El presidente de Vox ha sido recibido con insultos y lanzamiento de grava por medio centenar de manifestantes contrarios a su presenci...
libertaddigital.com

Font: Twitter d'Agustín Rosety [AgustinRosety].

Imatge 7: Piulada d'Agustín Rosety

Agustín Rosety Fernández de Castro @AgustinRosety · 12 mar. ...
El @PSOE insiste en cantonalizar España, promoviendo dialectos regionales que apenas nadie habla a la categoría de lenguas co oficiales

Es un partido traidor y letal para la unidad de España.

No a la oficialidad del bable y del aragonés

El aragonés, la lengua que PSOE y los independentistas quieren que...
El aragonés o fabla figura entre las lenguas que, según la Unesco, están en peligro de desaparecer. Al igual que el catalán, que se habl...
elmundo.es

Font: Twitter D'Agustín Rosety [AgustinRosety]

Seguint amb els atacs a les llengües diferents al castellà, Garriga és el principal encarregat de dur a terme aquesta tasca. És freqüent veure'l atacant l'ús de la llengua catalana. En el següent fil de piulades, es mostra una intervenció de Garriga titllant de totalitaris als defensors de la llengua catalana a les institucions i l'escola i amenaça amb que se'ls acabant el temps per seguir creant confrontació amb la llengua:

“📺 VOX no se detiene.

📝 Nueva ofensiva. Esta vez en materia de educación.

Nuestro presidente de grupo @lgarrigavaz lo deja claro: “Se ha acabado la paz para los totalitarios que quieren generar confrontación a través de una lengua”. 📌 HILO 📌
#Los11deVOX”³¹

Al fil assegura que garantiran l'educació en castellà en tot el territori català, donant a entendre que el castellà està en perill a Catalunya, i que no es pot permetre que la llengua nacional estiga en perill. De nou, allò no castellà o espanyol implica una amenaça. A més, els que volen defensar l'ús de la llengua catalana, són totalitaris. Es retroalimenta la

³¹ Grupo Parlamentario de VOX en Cataluña [VOX_Cataluna]. (11 d'abril, 2021). VOX no se detiene. Nueva ofensiva. Esta vez en materia de educación [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/VOX_Cataluna/status/1381267105853628423

conspiració anti-espanyola i s'assenyala com a culpables als que utilitzen una llengua diferent al castellà.

En aquesta altra piulada de Vox Catalunya, Joan Garriga Doménech, diputat de Vox per Catalunya i exmembre de Plataforma per Catalunya, assegura que Vox són els garants de la llibertat, la igualtat i la defensa de la unitat nacional a Catalunya. Aquesta afirmació segueix la línia de l'anterior: a Catalunya hi ha totalitarisme perquè els secessionistes volen d'una banda imposar la llengua catalana i d'una altra banda acabar amb la unitat d'Espanya per tant hi ha falta de llibertat i d'igualtat entre els catalans i es fa necessari lluitar contra açò: “ Análisis de nuestro portavoz @JGarrigaDomenec: "No daremos ninguna bandera por arriada. Seremos los garantes de la libertad, la igualdad y la defensa de la unidad nacional en Cataluña a pesar de los insultos y las estigmatizaciones". #Los11deVOX Accede 🗑️”³²

En aquest nou exemple, Joan Garriga incideix en el “jou separatista” en el qual porta sumida Catalunya 10 anys i que ha dividit i arruïnat el territori. Fa èmfasi també en la idea de que Catalunya també és seua, mostrant aquest canvi en la dreta que reivindica i reclama Catalunya com a part d'Espanya en comptes de rebutjar-la: “Llevamos 2 meses sin investidura y 10 años bajo el yugo separatista que está dejando a nuestra Cataluña dividida y arruinada.”³³

A continuació, profunditzarem sobre Vox i la qüestió catalana remuntant-nos a les piulades al voltant de la crisi catalana del 2017. En aquest vídeo, podem veure a José Antonio Ortega Lara, un dels fundadors de Vox fent el següent discurs: “[...] el ideario de Vox se puede resumir también en dos postulados, el primero es el amor a España y el segundo el amor y la defensa y el respeto por los tres valores y los tres derechos fundamentales de la persona que son la vida, la libertad y la propiedad. Nuestras

³² Grupo Parlamentario de VOX en Cataluña [VOX_Cataluna]. (12 d'abril, 2021). Análisis de nuestro portavoz JGarrigaDomenec [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/VOX_Cataluna/status/1381551513970049025

³³ J Garriga Doménech [JGarrigaDomenec]. (11 d'abril, 2021). Llevamos 2 meses sin investidura y 10 años bajo el yugo separatista [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/JGarrigaDomenec/status/1381150472011137024?s=20>

propuestas buscan en primer lugar fortalecer la cohesión interna de España, y también fortalecer la posición de España en la Unión Europea, que hemos perdido mucho peso pero sin perder nuestra identidad nacional [...] pero ustedes sí realmente conectan con nosotros y con nuestras inquietudes por favor ayúdenos a llevar adelante a llevarlas a la realidad por que España está en una encrucijada peligrosísima, en claro riesgo de escisión y de disolución y sus peores enemigos no están fuera los tenemos aquí implicados en las instituciones del Estado, un estado que como organización política, jurídica y administrativa debía estar al servicio de los ciudadanos y de la nación y no lo que ocurre ahora, es la nación y los ciudadanos quienes estamos al servicio del Estado hipertrofiado elefantiásico derrochador, ineficiente y sobre todo disgregador.”³⁴

En aquest discurs veiem com intenta donar-li un matís democratitzador i defensor dels drets fonamentals al nacionalisme espanyol, alhora que s’apel·la als sentiments com l’amor per la pàtria. S’entrellacen valors democràtics com la cohesió interna amb la defensa de la identitat nacional. Aquesta identitat nacional està en un greu perill per una amenaça separatista que posa en risc aquests drets fonamentals i la cohesió entre la ciutadania. La percepció de crisi i amenaça mostra de nou l’element populista a Vox. A més a més, els que posen en risc la identitat nacional d’Espanya no venen de fora, estan dins del país. Situen al govern, en aquell moment de Mariano Rajoy, i a l’oposició tant de dreta com d’esquerra (Ciudadanos, PSOE, Podemos, etc.) com els culpables i còmplices del perill de la destrucció de la identitat nacional. Comencen a crear el discurs de l’enemic d’Espanya: “tots menys jo són un perill per al nostre país”. Açò també és una mostra del seu populisme, tots són enemics d’Espanya, són malvats que pretenen destruir la pàtria. Per acabar, Ortega Lara fa menció a com els ciutadans i la nació estan al servei de l’Estat, que està hipertrofiat i és malgastador, i no al revés, com hauria de ser. En aquestes afirmacions s’albira la crítica a allò públic que culmina en el populisme. Fent referència als diners malgastats (sense aclarir ben bé en que està malgastat) es defensa la privatització d’allò públic, que es fa passar pels interessos de la ciutadania que està sent

³⁴ Alternativa VOX [Alternativa_VOX]. (29 de novembre, 2017). Ortega Lara: Si ustedes conectan con nosotros, con nuestras inquietudes ayúdenos a llevarlas adelante porque España está en una encrucijada peligrosísima” #VOXAvanza [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Alternativa_VOX/status/935917191916081152

maltractada per l'Estat, quan la realitat és que les privatitzacions només beneficien a les classes més altes i la majoria de la ciutadania eixiria perjudicada.

Seguint amb l'intent de Vox de fer passar el nacionalisme espanyol com la defensa de drets o la llei podem veure la següent piulada de Santiago Abascal on ataca al Partit Popular: "penoso el @PPopular implorando la liberación e impunidad de los golpistas. No pasa nada. Otros defenderemos el Estado de Derecho, el Imperio de la Ley y España."³⁵ Amb les seues paraules estableix una correlació entre l'Estat de Dret, la Llei i Espanya. Alhora, ataca al partit de dreta hegemònic d'Espanya, el Partit Popular, donant a entendre de nou que són còmplices de l'intent d'independència de Catalunya i que són contraris a les lleis i els drets d'Espanya. Aquest atac pretén captar a simpatitzants o afiliats del Partit Popular preocupats amb la situació catalana i descontents amb l'actuació d'aquest respecte a la crisi catalana (descontents respecte la "poca mà dura"). En definitiva, pretén assenyalar al PP com un partit que no respecta les lleis ni els drets de la ciutadania espanyola. Aquest assenyalament contra partits tant de dreta com d'esquerra és una mostra del populisme que sol caracteritzar als partits d'ultradreta radical.

Com ja hem comentat, un tret característic dels partits d'extrema dreta és la utilització de símbols o vocabulari més habitual en l'esquerra que en la dreta. Per exemple, en aquesta piulada de Ricardo Chamorro, diputat de Vox per Ciudad Real, parla de la necessitat d'una revolució que termine amb els privilegis territorials autonòmics. Qui te la necessitat és Espanya, com un ens abstracte amb subjectivitat que està en perill perquè existeix desigualtat. L'única cosa capaç de fer front a aquesta desigualtat és la Nació, perquè la nació ens fa iguals. Aquesta personificació no és exclusiva de Vox, és habitual en qualsevol tipus de nacionalisme. La intenció de la piulada és rebutjar l'autodeterminació d'altres nacions de l'Estat Espanyol i l'Estat de les autonomies que

³⁵ Santiago Abascal [santi_ABASCAL]. (28 de novembre, 2017). Penoso el PPopular implorando la liberación e impunidad de los golpistas [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/935551501686231040?s=20

permet aquesta desigualtat i fomenta el separatisme: “España necesita una revolución que frente a los privilegios territoriales autonómicos reivindique la Nación,...”³⁶

Des de Vox no és perd oportunitat de reivindicar la nació. I sobretot durant el mes d'octubre del 2017. En aquesta piulada d'Ortega Smith, publica una fotografia d'uns busos amb una bandera d'Espanya. Ortega Smith afirma “Espanya és el primer”: “Por tierra, mar y aire, nuestros afiliados y simpatizantes lo tienen claro: España es lo primero.”³⁷ Em pareix rellevant aquesta piulada perquè mostra clarament que discursivament el que més els importa és la nació.

Imatge 8: Busos amb una bandera d'Espanya

Font: Twitter de Javier Ortega Smith [Ortega_Smith].

Dies després del referèndum es va proposar una reforma constitucional. Des de Vox es va veure com un intent de donar privilegis als separatistes. Així ho transmetia Abascal a la mateixa vegada que preguntava als seus seguidors que pensaven d'una suposada reforma:

³⁶ Ricardo Chamorro Delmo [rchamorro]. (27 de novembre, 2017). España necesita una revolución que frente a los privilegios territoriales autonómicos reivindique la Nación [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/rchamode/status/935059554945159168>

³⁷ Javier Ortega Smith [Ortega_Smith]. (14 d'octubre, 2017). Por tierra, mar y aire, nuestros afiliados y simpatizantes lo tienen claro: España es lo primero [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Ortega_Smith/status/919217444484517890?s=20

Imatge 9: Enquesta al Twitter d'Abascal

Font: Twitter de Santiago Abascal [Santi_ABASCAL].³⁸

A aquesta enquesta se citava a ell mateix i deia: “Mientras los partidos del Congreso piensan en el nuevo privilegio que van a ofrecer a los separatistas...cada vez más españoles piensan así”³⁹. En aquest cas pretén en primer lloc desacreditar un intent de reforma de la Constitució de 1978 que podria significar un avanç en la resolució del conflicte nacional a Espanya; en segon lloc, desacreditar a la resta de partits i diputats del Congrés per oferir una reforma, donant a entendre que desconeixen al seu electoral i que estan lluny d’ells. Per tant, alhora que reafirmen el nacionalisme espanyol, també utilitzen un discurs populista per desqualificar la democràcia.

El voler desqualificar la democràcia també es pot observar en altres elements del seu discurs, com quan parlen d’atacar directament als nacionalistes perifèrics en comptes d’utilitzar el diàleg. És a dir, en comptes d’utilitzar eines democràtiques per resoldre el problema com és precisament el diàleg o podria ser una reforma constitucional, enarboren la violència per terminar amb el conflicte. Podem veure aquesta piulada d’Abascal com a exemple: “#BorjaAybar Con los separatistas que se ríen de la muerte de nuestros mejores héroes no hay diálogo posible. Hay que ir a por ellos y punto”⁴⁰. Aquest “a por ellos” fa referència als càntics que es cantaven en diferents

³⁸ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL] (11 d’octubre, 2017). Parece que habrá intentona de reforma constitucional... ¿Qué preferirías votar? [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/918202401819111426

³⁹ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (14 d’octubre, 2017). Mientras los partidos del Congreso piensan en el nuevo privilegio que van a ofrecer a los separatistas...cada vez más españoles piensan así [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/919094465205358593?s=20

ciutats i pobles d’Espanya els dies previs a l’1 d’octubre per acomiadar a la Guàrdia Civil i la Policia Nacional que marxava a Catalunya. A més, “a por ellos” és un càntic dels aficionats a la selecció espanyola de futbol, repetit constantment durant els mundials i eurocopes on ha participat Espanya. Ací podem veure la funció de record de la nacionalitat que tenen les seleccions nacionals de futbol i altres esports. És una mostra clara de nacionalisme banal. Un càntic d’un equip de futbol és utilitzat per persones que volen que s’utilitze la violència contra els ciutadans catalans per amenaçar la unitat d’Espanya. Vox alimenta aquesta justificació de la violència referint-se a aquests càntics.

Imatge 10: Acomiadament a la Guàrdia Civil que marxa a Catalunya entre crits de “a por ellos” i “Viva Espanya”

Font: Youtube de El Nacional.cat⁴¹

No obstant la justificació de la violència contra una part de la societat catalana, Vox, com comentàvem abans, a diferència d’altres formacions dretanes, reivindica Catalunya com a part fonamental d’Espanya. El 12 d’Octubre del 2017, 12 dies després del referèndum, van fer aquesta reivindicació: “Desde Barcelona junto a miles de catalanes con una sola voz: ¡¡VIVA LA HISPANIDAD, VIVA CATALUÑA y VIVA ESPAÑA!!#12octFiestaNacional #Espana”

⁴⁰ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (12 d’octubre, 2017). #BorjaAybar Con los separatistas que se ríen de la muerte de nuestros mejores héroes no hay diálogo posible. Hay que ir a por ellos y punto [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/918583205665615872?s=20

⁴¹ El Nacional.cat [El Nacional.cat]. (2017, setembre 26). “A por ellos”, per acomiadar la Guàrdia Civil que marxa a Catalunya [arxiu de vídeo]. Recuperat de https://www.youtube.com/watch?v=TM_e_RvXsik

Imatge 11: Ortega Smith amb una bandera d'Espanya el 12 d'octubre a Barcelona

Font: Twitter de Javier Ortega Smith [Ortega_Smith]

La reivindicació dels dies grans del país és propi del nacionalisme banal. Es reproduïx el nacionalisme mitjançant la participació en festes populars. Aquest 12 d'octubre es van dedicar a reivindicar la nació espanyola i la hispanitat com és habitual, però també van aprofitar per atacar als representants independentistes, especialment a Carles Puigdemont, president de la Generalitat de Catalunya en aquell moment, president de Junts per Catalunya i encarregat de declarar la independència unilateral de Catalunya l'1 d'octubre. Van llançar el *hàstag* #PuigdemontAPrision12Oct que a més, els seus seguidors van cridar durant els mítings que van realitzar aquest dia. La reivindicació d'empresonar a Puigdemont el situa com un criminal. Des de Vox es veu la figura d'aquest polític com l'encarregat de dur a terme un colp d'estat contra Espanya. Reforça la idea de que Espanya està en perill i cal lluitar per defensar-la. A més, la utilització de l'expressió "colp d'Estat" juga amb la idea de que ells són els defensors de la democràcia, que entra en contradicció amb els intents de desqualificació d'aquesta o de la utilització de la violència per terminar amb el conflicte nacional. Els "colpistes" són contraris a l'interès general d'Espanya (element populista) i ells són els garants d'Espanya i l'Estat de dret: "Las oligarquías contra el interés general de España para favorecer a golpistas. No lo vamos a tolerar. Ese referéndum os lo vamos a tumbar."⁴²

⁴² Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (11 d'octubre, 2017). Las oligarquías contra el interés general de España para favorecer a golpistas. No lo vamos a tolerar. Ese referéndum os lo vamos a tumbar [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/918085350567882752?s=20

Imatge 12: Piulada d'Ortega Smith

Font: Twitter de Javier Ortega Smith [Ortega_Smith]⁴³

A més d'atacar als independentistes, també situen de nou com a còmplices al govern central de Rajoy, i a l'oposició de Pedro Sánchez, Pablo Iglesias, etc. Aquests no han actuat com tocava per defensar a Espanya, per tant són traïdors i col·laboradors. En la seua visió, han sigut massa permissius i no han actuat amb suficient duresa. El mateix 1 d'octubre van llançar el *hàstag* #RajoyDespiertaOVete i #RajoyDimision. En aquests *hàstags* instaven al president del govern a actuar o dimitir perquè l'única opció possible era defensar a Espanya, i ells entenien que Rajoy no ho estava fent. Rajoy va permetre que Espanya fora humiliada i que Catalunya estiguera trencada per l'independentisme: “#RajoyDespiertaOVete y deja paso a alguien q esté dispuesto a aplicar Ley, defender España y enfrenatar el proceso revolucionario podemita”⁴⁴. “#RajoyDimisión No merece ser presidente de España quien, pudiendo evitarlo, consiente que se humille a España de esta forma”⁴⁵

⁴³ Javier Ortega Smith [Ortega_Smith]. (10 d'octubre, 2017). Cuando la Patria está en peligro, lo único inadmisibile es no defenderla [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Ortega_Smith/status/917648112134643712

⁴⁴ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (1 d'octubre, 2017). #RajoyDespiertaOVete y deja paso a alguien q esté dispuesto a aplicar Ley, defender España y enfrenatar el proceso revolucionario podemita [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/914527289920098309?s=20

⁴⁵ Luis del Pino [ldpsincomplejos]. (1 d'octubre, 2017). #RajoyDimisión No merece ser presidente de España quien, pudiendo evitarlo, consiente que se humille a España de esta forma [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/ldpsincomplejos/status/914465570866778112?s=20>

En la mateixa línia, podem veure aquesta piulada⁴⁶ d'El Toro TV (anteriorment coneguda com Intereconomía), canal de televisió d'ideologia conservadora que freqüentment dona publicitat a Vox, en la que publiquen una foto d'una dona besant la bandera d'Espanya amb un cartell on es pot llegir "España no se vota" i escrit amb bolígraf "Cataluña es España". A la piulada ells diuen "España a pesar del Gobierno". Veiem d'una banda la intenció d'incloure a Catalunya com a part fonamental d'Espanya i d'una altra banda vincular el govern central i la resta de partits que no són Vox al procés independentista. D'aquesta manera es pretén desprestigiar a aquests partits per no estimar suficient a Espanya i haver permès la insurrecció independentista.

En aquest sentit, també és significatiu l'elecció de la foto ja que el bes simbolitza l'amor per la pàtria en una doble direcció. Al mateix temps, la pàtria representa l'amor d'una mare que vol protegir al seu fill. En aquest cas la mare serien els espanyols i el fill seria la pàtria, la qual està en perill i és deure dels espanyols protegir-la. D'altra banda, la pàtria representa l'amor d'un fill que agraeix la protecció de la mare. En aquest cas, la mare seria la pàtria i el fill serien els espanyols, que estan agraïts de tenir la pàtria comuna que els uneix i els garanteix llibertat i igualtat. Es juga amb el sentimentalisme per elevar a la pàtria a un nivell superior que està per damunt de tots. La defensa d'Espanya per tant és una obligació moral i un deure matern/patern que no guarda la seua lògica en la raó sinó en l'amor i els sentiments, i aquells que no senten aquest amor són enemics d'Espanya sense cor. És per això que Espanya no es pot votar perquè l'amor és un sentiment humà que no es pot votar democràticament. Utilitzar el sentimentalisme per la pàtria per construir o fomentar el nacionalisme és característic del nacionalisme banal. És una visió primordialista del nacionalisme ja que estableix llaços i vincles primaris, en aquest cas d'amor per la pàtria que uneix a tots els espanyols.

⁴⁶ El Toro TV [eltorotv]. (1 d'octubre, 2017). España a pesar del Gobierno [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/eltorotv/status/914403258793287681?s=20>

Imatge 13: España no se vota

Font: Twitter d'El Toro TV [eltorotv].

Respecte a l'apel·lació dels sentiments que estan per damunt de valors com la pròpia democràcia veiem que un dels elements que caracteritza a qualsevol nacionalisme es la construcció d'una narrativa històrica basada en fets concrets, reals o inventats, que sovint s'eleva a la categoria d'heroïcitat per tal de crear en l'imaginari col·lectiu una sèrie de sentiments d'unió al voltant d'aquests fets. Vox no es queda darrere en aquesta tasca. Per exemple, en el següent tuit de Lourdes Méndez, diputada de Vox per Múrcia, podem veure com reivindica un fet històric, la "reconquesta de la taifa de Múrcia" com el veritable dia de la Regió de Múrcia. A la piulada aprofita per recordar que s'ha de lluitar pels valors defensats durant la reconquesta, entre ells, la unitat d'Espanya. Aquesta piulada em resulta significativa perquè la reconquesta data de l'any 1266. En aquesta dada no podem parlar encara d'Espanya, al menys com a entitat política, sinó de diferents regnes ibèrics. Per tant, no és possible que a l'any 1266 hi haguera una voluntat de lluitar per la unitat d'Espanya. Veiem doncs la intenció de donar-li un significat nacionalista a una narrativa que dista de la realitat.

"VOX reivindica el día 2 de febrero como el día de la Región de Murcia. El aniversario de la reconquista de la taifa de Murcia. ¡Es un buen momento para reivindicar los valores, entre ellos, la unidad de España, defendidos durante la Reconquista!"⁴⁷

⁴⁷ Lourdes Méndez [LourdesMendezMo]. (2 de febrer, 2021). VOX reivindica el día 2 de febrero como el día de la Región de Murcia [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/LourdesMendezMo/status/1356591202494275584>

Imatge 14: Cartell de Vox del 2 de febrer com a autèntic Dia de la Regió de Múrcia

Font: Twitter de Lourdes Méndez [LourdesMendezMo].

També és significatiu el propi cartell. La saturació de banderes d'Espanya juntament amb el quadre del rei Jaume I d'Aragó⁴⁸ entrant a la ciutat de Múrcia per acabar amb la revolta mudèjar⁴⁹. Aquest quadre representa la conquesta dels cristians contra els musulmans. Per tant, la intenció d'aquest cartell és associar Espanya d'una banda amb un caràcter bèl·lic i èpic i d'una altra associar Espanya a la defensa del cristianisme i la lluita contra l'islam. L'elecció del color groc per a les lletres sobre un fons roig, és un intent de reforçar l'associació d'Espanya amb aquestes idees. El parlar dels "nostres avantpassats" tracta de fer una connexió entre els conqueridors i els espanyols actuals. És curiós que siga un quadre on es representa a Jaume I en tant que precisament entorn aquesta figura s'ha construït el nacionalisme pancatalanista.

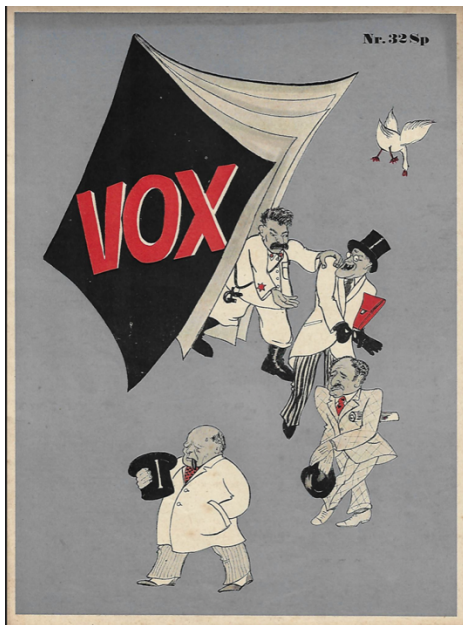
Altra qüestió interessant és el propi nom i el color verd de la formació. D'una banda, el nom "Vox" és un cultisme del llatí que vol dir "veu". En la seua pròpia pàgina web és defineixen així: "VOX es la voz de la España Viva." Amb aquest nom fan veure que volen

⁴⁸ Jaume I va ser el rei de la Corona d'Aragó des del 1214 fins al 1276. És conegut com "el Conqueridor" per haver conquerit diversos territoris musulmans que passaren a ser cristians, entre els quals destaca València o Balears.

⁴⁹ La revolta mudèjar de 1264-1266 va ser una rebel·lió musulmana en la Baixa Andalusia i Múrcia, regions de la Corona de Castella. Va tindre lloc com a resposta a la política de Castella de reubicar a les poblacions musulmanes d'aquestes regions. Fou parcialment instigada per Muhammad I.

ser la veu dels espanyols perquè molts s'havien quedat sense, alhora que és un nom curt i fàcilment recordable. A més a més, Vox és el nom d'una revista publicada entre els anys 1933 i 1945 per la propaganda de l'Alemanya nazi. Aquesta revista pretenia blanquejar el règim nazi i atacar als seus enemics (jueus, comunistes, Stalin, Estats Units, Roosevelt, Regne Unit i Churchill). Tot i que no hi ha proves per vincular aquesta revista amb el nom del partit, no deixa de ser curiosa la coincidència.

Imatge 15: Portada de la revista VOX

Font: Asociación Para la Recuperación de la Memoria Histórica (ARMH, 2015)

D'altra banda, el color verd té la seua lògica en el fet de que, segons el seu dissenyador José Gil-Nogués, "en primer lloc, per exclusió: el blau, el roig, el morat, el taronja i el magenta estaven ocupats. En segon lloc, perquè representa amb fidelitat els valors del partit: frescor, esperança i vida". Aquesta afirmació se correspon amb l'explicació que fa Enrique A. Fonseca, cofundador de VisualPolitik, de la intencionalitat de Vox a l'hora d'elegir el color verd: "el verd s'identifica amb la joventut, l'esperança, la seguretat i allò tranquil·litzador." Transmeten pau i amabilitat i fa distanciar al partit de la radicalitat de la seua ideologia.⁵⁰

⁵⁰ García, J. (22 / abril / 2019). *20minutos*. Recuperat de Lo que nos dicen los colores: ¿por qué ha elegido Vox el verde para su partido? <https://www.20minutos.es/noticia/3539252/0/partidos-politicos-eleccion-color/?autoref=true>

5.1.2 *El discurs de l'enemic*

Els principals enemics que Vox crea mitjançant el seu discurs són el comunisme (incloent en comunisme a tota l'esquerra, des de PSOE a Podemos), els nacionalismes perifèrics, la immigració il·legal (centrant-se sovint en els menors estrangers no acompanyats) i l'okupació. Els dos primers amenaçarien d'una banda la unitat d'Espanya i d'altra la riquesa d'Espanya. Els dos últims amenacen la seguretat ciutadana dels espanyols alhora que la immigració il·legal posa en perill la identitat nacional espanyola perquè el multiculturalisme és quelcom negatiu.

En primer lloc anem a centrar-nos en la campanya antiokupació de Vox. L'assenyalament dels okupes com a un de les principals amenaces de la seguretat dels espanyols és un intent d'aconseguir vots d'aquelles persones preocupades amb aquest fenomen. Durant els mesos d'estiu del 2020 l'okupació va copar l'agenda mediàtica i posteriorment l'agenda pública en un intent de crear un problema inexistent entre la ciutadania. Dic inexistent perquè durant aquests, els mitjans de comunicació es van centrar en parlar diàriament del perill de l'okupació i van crear en la ciutadania la preocupació de que algú okupara les seues cases i es quedaren sense aquesta perquè la justícia desempara a la víctima i protegeix al delinqüent. La realitat, no obstant, és que si una persona okupa un habitatge de primera o segona residència sense permís es considera un delicte de violació del domicili, delicte greu penat fins a 2 anys de presó. Segons el magistrat Joaquim Bosch, en aquests casos la justícia sempre dona la raó al propietari i la policia desallotja l'habitatge en 48 hores. Altra qüestió són les usurpacions, delicte menor que es produeix quan algú okupa un habitatge deshabitat, que normalment són pisos de bancs, de promocions sense vendre, etc. Per tant, l'okupació no és un problema real de seguretat per a la ciutadania. A més a més, si bé és cert que han augmentat els casos de màfies que fan negoci amb l'okupació i que s'aprofiten de famílies vulnerables, la major part de

persones que okupen són persones precàries sense un lloc on viure i no delinqüents que amenacen la seguretat de les persones.⁵¹

Tot i que la febre d'aquesta campanya antiokupació dels mitjans de comunicació de la qual ja quasi ningú parla haja passat, Vox aprofita per fomentar un discurs d'odi contra aquestes persones que com diem, en general són persones vulnerables, per captar vots. Per exemple en aquesta piulada⁵², observem com Vox ataca a dues dones okupes que expliquen que no tenen un lloc on viure i una d'elles està a càrrec de 3 menors d'edat. Juguen amb la falsa creença de que estan okupant cases d'altres persones (quan en realitat són pisos buits i per tant el delictes que estan cometent és d'usurpació i no de violació del domicili) i que el fet d'okupar una primera o segona residència no té cap conseqüència perquè continuen dins (quan en realitat, en cas de que fora una primera o segona residència les haurien fet fora en 48 hores). Així doncs, amb veritats a mitges fomenten d'una banda la por de les persones a que els violen el domicili i no siguem emparades per la justícia, i d'altra banda, l'odi cap a aquestes persones. Tanmateix, critiquen que aquestes persones vulnerables reben ajudes.

“Los okupas de Arganda que chulean y acusan de racistas a los vecinos que protestan reciben 1.000 euros en ayudas.

Se ríen porque se saben impunes, se saben impunes porque la legislación les ampara.

Si gobernamos Madrid a partir del 4 de mayo pondremos fin a la okupación ilegal.”

En aquesta altra piulada de Vox Madrid veiem a Íñigo Henríquez de Luna, regidor de l'ajuntament de Madrid per Vox on insta a canviar les lleis perquè es puguem donar judicis

⁵¹ Estret del programa *Hoy por Hoy* de la Cadena Ser: Cadena Ser. (19 / setembre / 2020). Desmontando la falsa alarma de la okupación: "Es más probable que nos maten a que se metan en nuestra casa". Recollit de Hoy por hoy:

https://cadenaser.com/programa/2020/09/10/hoy_por_hoy/1599724003_640373.html

⁵² VOX [vox_es]. (6 d'abril, 2021). Los okupas de Arganda que chulean y acusan de racistas a los vecinos que protestan reciben 1000 euros en ayudas [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/vox_es/status/1379376574651379712?s=20

ràpids i desallotjaments exprés dels okupes. És cert que en aquest cas Henríquez de Luna sí diferencia entre famílies vulnerables i les màfies d'okupació, però generalment posen a tots a un mateix sac i en tot cas, si es donaren aquests canvis en la llei anirien també en contra les famílies vulnerables. A més, al vídeo vincula aquestes màfies d'okupació amb els moviments d'esquerres "antisistema" i a Podemos. D'aquesta manera aprofita per fomentar l'odi contra els okupes i associar aquestes màfies amb l'esquerra per desprestigiar-la i situar-la com a enemiga de la seguretat dels espanyols:

“🇪🇸 La okupación es un gravísimo problema

👤 @ihenriquezluna en Redacción Abierta de @eltorotv:

👉 Hay que poner los medios para que hayan juicios rápidos y desalojos express.

👉 Hay que acabar con las mafias organizadas

👉 El okupa, a la calle

#StopOkupación

👇 Hilo👇⁵³

Per posar un altre exemple de la utilització dels okupes per construir el discurs de l'alteritat observarem aquests discurs d'Ortega Smith⁵⁴ a un acte de la precampanya electoral de Madrid: “os decimos tenéis libertad para abrir un negocio, tenéis libertad para comprar una vivienda, pero eso sí, si os okupan la vivienda cuando vais al mercado, os aguantáis porque quienes tienen libertad son los okupas y no vosotros. Eso no es libertad. Libertad es un Estado fuerte que le dice a los okupas un mensaje muy claro: al okupa patada en el culo en 24 horas y a la calle pasando primero por la prisión.”

Ací veiem de nou com es fomenta la falsa creença de que violar un domicili privat de primera o segona residència no té conseqüències legals i que és probable que açò passe, quan en realitat no ho és. S'aprofita de la por de la gent per manipular-la, tret habitual

⁵³ VOX Madrid [madrid_vox]. (19 de febrer, 2021). La okupación es un gravísimo problema [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/madrid_vox/status/1362822899980251136

⁵⁴ Estado de Alarma TV [EstadoDAIarmaTV]. (12 d'abril, 2021). DIRECTO | Acto de precampaña de @vox_es, con @Ortega_Smith, en Tetuán [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/EstadoDAIarmaTV/status/1381663849913417733?s=20>

en l'extrema dreta. A més, la utilització de la paraula "libertad" fa referència a la campanya d'Isabel Díaz Ayuso, presidenta de la Comunitat de Madrid pel Partit Popular, basada en l'eslògan "comunismo o libertad". Les paraules d'Ortega Smith pretenen fer veure que tot i que puga haver-hi llibertat amb el Partit Popular, no hi ha seguretat perquè no defensen als espanyols. Per a Vox, sense seguretat no hi ha llibertat.

Els okupes junt amb la immigració il·legal formen part de la construcció del discurs de l'enemic de Vox en allò referent a la seguretat dels espanyols. Utilitzen un fenomen social que envolta a persones vulnerables per situar-les com a perilloses per a Espanya i els espanyols. És una ferramenta freqüent de l'extrema dreta per construir alhora el discurs nacionalista. Salvant les distàncies, podem fer una analogia entre com Vox utilitza als okupes i la immigració il·legal i com el Partit Nazi va utilitzar als jueus. Els situen com a punt de mira i posen en perill la seua integritat física en nom de la defensa d'Espanya. Per exemple, en el cas de l'okupació, han aparegut diverses organitzacions de caire neonazi com Desokupa. Aquesta organització es dedica a desallotjar il·legalment a persones okupes, sovint utilitzant la violència. A continuació veurem la utilització de la immigració il·legal per part de Vox i les seues conseqüències.

En aquest debat al programa La Hora de La 1 de Televisió Espanyola que es va fer durant la campanya autonòmica de Madrid, veiem a Rocío Monasterio relatant casos puntuals de violència en alguns barris de Madrid⁵⁵. Segons ella, les estadístiques (sense explicitar en cap moment quina és la font) mostren que 3 de cada 4 detinguts menors d'edat estan relacionats amb menas (Menor Estranger No Acompanyat). Ella creu que hi ha un alt índex de delinqüència lligat a la immigració il·legal. A continuació, diu que és la pròpia gent als barris madrilenys, que veuen com detenen a aquestes persones i al dia següent estan lliures. Ací acusa a la presentadora de dir als veïns dels barris de Madrid que són mentiders perquè ella no està d'acord amb el que diu Monasterio sobre la relació entre delinqüència i immigració. Utilitza a la gent com argument d'autoritat quan en realitat

⁵⁵ La Hora de La 1 [LaHoraTVE]. (5 d'abril, 2021). Rocío Monasterio (@monasterioR) sobre la seguridad en Madrid: "Creo que hay un alto índice de delincuencia asociado a la inmigración ilegal" [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/LaHoraTVE/status/1378980472995381253?s=20>

aquestes persones no han fet cap estudi per demostrar amb dades el seu argument, sinó que parlen des de la seua experiència personal amb tots els biaixos que això suposa. A banda, utilitza la por d'aquestes persones per justificar el seu racisme i alimentar encara més el racisme d'aquestes persones.

“Lo que tenemos son datos de estas dos últimas semanas, si ustedes han leído la prensa que entiendo que sí, se habrán dado cuenta. Lo que ha pasado en Usera, lo que ha pasado en Parra, lo que ha pasado en San Blas, lo que ha pasado en Ciudad Lineal. (La periodista li respon: hablo de estadísticas, no de hechos puntuales). La estadística ha subido, 3 de 4 menores detenidos ahora mismo, están relacionados con menas y esto son estadísticas que nos están dando. (Periodista: ¿está echando la culpa a la inmigración entonces?) Hay un alto porcentaje asociado a la inmigración. (Periodista: Hay 49 mil inmigrantes en Madrid sobre 6,7 millones de habitantes, se calcula que hay un número similar de inmigrantes sin papeles, ¿usted cree que eso provoca la inseguridad en Madrid?). Yo creo que hay un alto índice de delincuencia ligado a la inmigración ilegal. Y de hecho nos lo está diciendo la gente en los Barrios, que ven como detienen a esta gente y al día siguiente están en la calle. ¿Usted está llamando mentirosa a los vecinos de Ciudad Lineal? ¿Está llamando mentirosos a la gente de San Blas? (Periodista: no, usted está llamando incompetente a la policía). Claro, no, yo estoy hablando de lo que nos cuenta la gente en los barrios. Y es gente que no votaba a Vox y ahora la va a votar. Yo no dudaría de su palabra, porque cuando te dicen que tienen miedo, tienen razones para tener miedo. Yo tendría miedo si al asomarme al balcón resulta que ha impactado una bala en la persiana de mi casa. (Periodista: la misma vecina decía que eso nunca había ocurrido en Ciudad Lineal, hecho puntual. No podemos elevarla, por eso preguntaba por estadísticas). Yo a esa vecina ni la llamaría racista, ni la llamaría mentirosa. Más bien, lo que intentaría sería protegerla, ¿no? Porque lo están pasando muy mal.”

La seua intenció és clara: pretén manipular als possibles oients del programa per mostrar a Vox com els garants de la seguretat mentre alimenten l'odi i la por de les persones. Utilitza casos puntuals per a elevar-los a estadístiques. Els okupes i les persones immigrants posen en perill als espanyols i a Espanya, se pretén suscitar l'enuig nacionalista per mobilitzar als espanyols contra aquestes persones.

Vox parla sovint sense tabús de deportar a immigrant il·legals i delinqüents. Recordem que la majoria de persones immigrants són persones que fugen de condicions nefastes als seus països, siguen econòmiques, socials, polítiques o de guerra. Moltes d'aquestes persones es troben amb molts problemes per regularitzar la seua situació als països receptors, sovint són víctimes de discriminació, tràfic de persones, explotació laboral, abusos, etc. Com ocorre amb els okupes, Vox utilitza persones vulnerables per posar-les al punt de mira, els assenjala com a delinqüents perillosos i acusa a la resta de partits i institucions públiques com culpables de que aquestes persones vulneren la seguretat dels ciutadans espanyols. En aquesta piulada d'Abascal⁵⁶ s'observa com utilitza el cas d'un assassí de procedència estrangera per a reivindicar la deportació d'immigrants:

“Ese asesino debería cumplir la cadena perpetua en su país.

Pero también deberían ser juzgados los culpables de que un criminal estuviera en nuestras calles.

Y los culpables son todos los partidos que se oponen a la deportación de ilegales y delincuentes

O sea, todos menos VOX”

A més, aprofita per defensar la cadena perpetua, que lluny de ser una ferramenta per combatre la delinqüència i reintegrar a les persones a la societat, és una manera de fomentar el punitivisme i la venjança contra les persones que cometen delictes. En la meua opinió, aquesta visió de la delinqüència que a més ignora les raons socials que la provoquen està lluny de ser la pròpia d'una societat democràtica i promou l'odi contra les persones delinqüents. També acusa als altres partits de ser culpables que haurien de ser jutjats per permetre que un immigrant il·legal estiguera als nostres carrers.

Una cosa freqüent que fa Vox és la utilització de violacions i abusos sexuals per part d'immigrants per difondre l'associació entre delictes sexuals i immigració. Com a exemple

⁵⁶ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (5 d'abril, 2021). Ese asesino debería cumplir la cadena perpetua en su país [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/1379180187296862208?s=20

podem veure aquesta piulada de Vox⁵⁷: “👊 17 jóvenes abusaron y robaron a una menor este sábado noche en pleno parque del Oeste de Madrid.

Otra manada cuyas caras NO veremos en los medios.

Los madrileños quieren barrios seguros y la expulsión inmediata de los inmigrantes que delinquen.”

Sovint, des de Vox i els seus representants es dubta del testimoni de dones víctimes de violència sexual o de gènere quan l'agressor és espanyol. No obstant, quan l'agressor és estranger, no tenen cap dubte. Aquesta doble moral per creure o no a la víctima en funció de si l'agressor és espanyol o no, és una mostra del seu racisme i del seu intent d'enfrontar a persones nacionals i estrangeres. Per suposat, no pot faltar la crítica als mitjans de comunicació, als quals acusen de fomentar l'odi contra els espanyols i callar davant la delinqüència dels immigrants. Aquesta crítica als mitjans de comunicació recorda a la conspiració en la que creuen els usuaris de 4chan, en la qual es pretén substituir a l'home blanc per estrangers. Tampoc falta la intenció de ser la veu de tots els madrilenys, quan la realitat és que només van obtenir un 9,13% dels vots dels madrilenys, la qual cosa ens dona a entendre que estan lluny de ser la veu de tots els madrilenys.

En la seua retòrica, els immigrants il·legals i delinqüents tenen impunitat a Espanya, mentre que els espanyols són tancats pels estats d'alarma que el govern ha imposat per la situació sanitària i que consideren il·legals. Posen als espanyols en una situació d'inferioritat i víctimes d'una injustícia que perpetua el govern mentre defensa als immigrants i delinqüents:

“Exigimos el levantamiento del toque de queda, que podrían realizar todas las autonomías (entre ellas Madrid) que dicen oponerse a Sánchez... pero que luego

⁵⁷ VOX [Vox_es]. (5 d'abril, 2021). 17 jóvenes abusaron y robaron a una menor este sábado noche en pleno parque del Oeste de Madrid [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/vox_es/status/1379049525558583298?s=20

aprovechan el estado ilegal de alarma para encerrarnos... mientras ilegales y delincuentes se pasean con impunidad”⁵⁸

En aquesta altra piulada⁵⁹ d’un simpatitzant de Vox, observem que comparteix un vídeo d’una baralla entre persones immigrants a Tenerife. A la piulada utilitza els *hàstags* #StopInmigraciónllegal i #LaÑEstáEnPeligro. D’una banda reivindica la paralització de la immigració i d’una altra, reafirma que Espanya (la Ñ) està en perill. És a dir, la pàtria està en perill a causa de les persones immigrants. Després utilitza el *hàstags* #SoloQuedaVox, que és l’eslògan que han utilitzat durant aquesta campanya. Amb aquest eslògan volen transmetre que són els únics capaços de protegir la pàtria. També diu que no es vorà als mitjans de comunicació, reforçant la idea de conspiració.

“📍 CAMPAMENTO de inmigrantes de las Raíces en Tenerife.

📍 Enésimo enfrentamiento entre magrebíes y subsaharianos, resultado:

➡️ 3 heridos graves.

➡️ 7 leves.

➡️ 8 detenidos.

🇺🇸 WELCOME

REFUGEES!!

#StopInmigraciónllegal

👉 No lo verás en los medios.

#LaÑEstáEnPeligro

#SoloQuedaVox🇪🇸”

⁵⁸ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (5 d’abril, 2021). Exigimos el levantamiento del toque de queda, que podrían realizar todas las autonomías (entre ellas Madrid) que dicen oponerse a Sánchez [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/1379134170677575681?s=20

⁵⁹ Capitán Trueno [CapitanTruenoV]. (7 d’abril, 2021). CAMPAMENTO de inmigrantes de las Raíces de Tenerife [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/CapitanTruenoV/status/1379567276916154375>

Els menas s'han convertit en un dels seus principals objectius en quant a la construcció del discurs de l'enemic. Uns dels mantres que més han repetit és que cada menor d'edat estranger no acompanyat costa 4700 euros al mes a cada madrileny, o que cada mena rep aquests diners. En realitat, a la Comunitat de Madrid hi ha un total de 3709 menors d'edat baix la tutela de la comunitat. D'aquests 3709, només un 28,9% són estrangers. Dins de tots aquests xiquets i adolescents, alguns estan en acollida, altres en centres, altres en vies d'adopció, etc. En total hi ha unes 1903 places en centres d'acollida per a menors d'edat sense pares (siguen espanyols o no). Al 2020 es van destinar un total de 96,1 milions d'euros per a mantenir aquestes places; de mitjana eixirien uns 4208 euros per cada plaça, independentment que aquesta siga ocupada per un xiquet espanyol o estranger (Blanco, 2021). Per tant, dir que cada mena costa 4700 euros a cada madrileny és informació falsa, ja que no és cada menor estranger el que costa al volant de 4000 euros, sinó cada plaça per a cada xiquet sense pares. L'únic que es pretén és desinformar a la ciutadania per alimentar l'odi cap a un grup vulnerable mitjançant la creació de *fake news*⁶⁰. Igualment, tot i que fora cert que cada menor estranger sense pares costara 4700 euros a cada madrileny, considere que és completament legítim donar educació i refugi a aquests xiquets. L'ús del llenguatge és molt important, parlen de menas per deshumanitzar a aquests xiquets i fer veure que és il·legítim donar-los educació, refugi, sanitat, alimentació, etc. Parlar de menas és més senzill per crear odi que parlar de xiquets orfes. Per exemple, en aquesta piulada de Monasterio⁶¹ ho podem veure:

“En Madrid pagamos 4700€ al mes por MENA ...de tu bolsillo. Yo no quiero que mis hijas se crucen con ellos en una plaza, quiero que puedan caminar por la calle con seguridad, sin miedo. Repatriemos a estos MENAS a sus países de origen ¡Ya! vía @ABC_Madrid”

⁶⁰ El terme *fake news* és utilitzat per conceptualitzar la divulgació de notícies falses que provoquen perillosos cercles de desinformació. L'emergència d'internet i les xarxes socials han fet que prolifere la divulgació de notícies falses per tot el planeta. A les xarxes socials, els usuaris són productors i consumidors de continguts al mateix temps. A més, les noves XXSS permeten la ràpida difusió d'aquests tipus de notícies en molt poc de temps. Sovint, la gent es queda amb aquesta informació i la dona per bona.

⁶¹ Rocio Monasterio [monasterioR]. (7 d'abril, 2021). En Madrid pagamos 4700€ al mes por MENA... [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/monasterioR/status/1379694890863443969?s=20>

Evidentment, aprofita per assenyalar a aquests xiquets com perillosos i provocadors de la inseguretats a Madrid, i per tant la necessitat de deportar-los. La intenció d'assenyalar, encara que falsament, els diners que costen els menors d'edat és també assenyalar a l'administració pública com finançadors de la violència i malgastadors.

Per posar alguns exemples més de com ataquen als menas:

“😡 Más de 60 menas y 200 carteristas lideran los atracos y hurtos en la capital.

Por mucho que el buenismo progre mienta, y trate de encubrirlo, la inmigración masiva e ilegal representa un grave problema en Madrid.

4 de mayo: España y seguridad.”⁶²

“🗣️ @monasterioR: “Las feministas se atreven a hablar de género ¿qué género? Si no podemos ni andar por la calle sin que nos asalte un mena. ¡Cínicas!”

En San Fernando de Henares. #ProtegeMadrid🇪🇸👊”⁶³

En aquestes piulades, a banda d'assenyalar als menas com un perill i un greu problema per a la ciutadania madrilenya, també assenyalen als partits progressistes d'una part com a culpables i encobridors, i d'altra titllen de círiques a les feministes per, segons la seua visió, només condemnar els casos de violència sexual i de gènere quan l'agressor és espanyol. Aquest focus en vincular a l'esquerra i a les feministes amb la violència d'alguns estrangers és una manera de tractar d'invalidar el seu discurs.

L'atac als menas i a la immigració il·legal és constant als seus discursos i mítings, repeteixen contínuament els mateixos casos puntuals i les *fake news* per donar suport al

⁶² VOX [Vox_es]. (17 de març, 2021). Más de 60 menas i 200 carteristas lideran los atracos y hurtos en la capital [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/vox_es/status/1372257054082076678?s=20

⁶³ VOX Madrid [madrid_vox]. (9 d'abril, 2021). @monasterioR: “Las feministas se atreven a hablar de género ¿qué género? Si no podemos ni andar por la calle sin que nos asalte un mena. ¡Cínicas!”[tuit]. Recuperat de https://twitter.com/madrid_vox/status/1380579043867820032

seu argumentari i construir dins de l'imaginari col·lectiu dels seus seguidors o possibles seguidors la imatge dels menas com delinqüents perillosos, quan normalment són xiquets orfes amb un alt grau de vulnerabilitat. El colofó de la seua campanya anti-menas va ser el cartell electoral penjat al metro de Madrid:

Imatge 16: Cartell de la campanya electoral de Vox a Madrid

Font: Google Imatges

Aquesta imatge va ser viral. Es pretenia provocar a la gent i ho van aconseguir donat l'abast de comentaris que va rebre. Al cartell comparen el que costa un mena (ja hem mostrat anteriorment que és fals) i la pensió que rep una dona major. Aquesta comparació té com a intenció promoure aquesta falsa creença i per reforçar-la, utilitzen una imatge d'un jove encaputxat front a la d'una iaia; la primera provoca por i rebuig, mentre que la segona provoca tendresa i sensació de proximitat. D'aquesta forma, el receptor veu com les institucions protegeixen a delinqüents perillosos i desemparen a dones majors indefenses. A banda de fomentar l'odi contra els menas, fomenten la desconfiança en les institucions públiques i polítiques contraries a Vox.

Aquest tipus de missatge tenen greus conseqüències en general contra les persones immigrants i en concret contra els menors d'edat. Durant els mesos de març i abril, el discurs d'odi a les xarxes va augmentar segons el Ministeri de Migracions (Sánchez, 2021). També han augmentat els atacs violents contra els menas o llocs d'acollida on estan aquestes persones.

Deixant de banda el discurs d'odi contra els menas, és paradoxal que tot i l'èmfasi de Vox per expulsar a les persones immigrants, utilitzen a alguns d'ells quan són útils per al seu discurs. Per exemple, en el següent vídeo⁶⁴ d'El Toro TV entrevisten a un obrer cubà en el que demana a Vox lluitar contra el comunisme perquè ell ho ha patit en Cuba i el comunisme és pobresa i misèria. Donar-li veu a aquest home reforça la seua visió de que el comunisme és molt perillós, i Pedro Sánchez, Pablo Iglesias, etc. volen portar el comunisme a Espanya. Tot i que el PSOE va nàixer com un partit marxista que pretenia la superació de la societat de classes, va renunciar al marxisme com a ideologia oficial al Congrés Extraordinari de 1979. Actualment, és un partit socialdemòcrata, per tant, no pareix com una possibilitat real que el PSOE tinga intenció de portar el comunisme a Espanya. El cas de Podemos és cert que formen coalició electoral amb Esquerra Unida, en la qual està integrada el Partit Comunista d'Espanya (PCE) i que alguns dels seus integrants van militar en les joventuts d'aquest partit. No obstant, Podemos també és un partit socialdemòcrata i tampoc sembla que la seua intenció siga portar el comunisme a Espanya. Des de Vox, utilitzen la desqualificació del comunisme per inhabilitar als seus contraris i titllar-los de criminals que volen portar a Espanya la pobresa. També els fa passar per persones que accepten als immigrants, sempre que tinguen papers ja que aleshores també són espanyols.

“Obrero cubano pide a @vox_es emocionado luchar contra el #comunismo #españa #eltorotv @JavierVillamor”

⁶⁴ El Toro TV [eltorotv]. (9 d'abril, 2021). Obrero cubano pide a @vox_es emocionado luchar contra el #comunismo #españa #eltorotv [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/eltorotv/status/1380560471695224843>

Imatge 17: Obrer cubà que demana a Vox que lluite contra el comunisme

Font: Twitter d'El Toro TV [eltorotv]

En aquest altre vídeo⁶⁵, Rocio Monasterio parla amb una dona veneçolana. Com el cas anterior, quan els immigrants tenen un discurs que els serveix com a argument per reforçar les seues raons deixen de ser perillosos i de provocar inseguretats. En aquest cas, a aquesta dona li diu que “som germans”, les persones d'Amèrica Llatina i els espanyols. És cert que Vox és menys bel·ligerant amb els immigrants hispans per les relacions colonials d'Espanya amb Sud-Amèrica i la proximitat cultural que amb els immigrants d'altres regions com Àfrica, especialment els musulmans. No obstant, continuen defensant la deportació d'immigrants, independentment de la seua nacionalitat, i fomenten el discurs d'odi contra tots els immigrants. Però, com diem, quan l'immigrant pot ser utilitzat per part del partit com a argument, són benvinguts. Aquesta dona parla sobre la misèria, la fam i la inseguretats a Veneçuela. Tant ella com Monasterio vinculen aquests fenòmens a l'esquerra i al comunisme, que segons Vox, portarà el PSOE i Podemos. És a dir, per a Vox, l'esquerra i el centre-esquerra implica necessàriament el totalitarisme, el comunisme, la misèria, etc. Tot i les relacions amb el comunisme, aquests partits són de caire socialdemòcrata com ja hem dit. Associar l'esquerra parlamentària al comunisme i el totalitarisme és la seua manera d'invalidar el seu discurs i fer-los passar per enemics d'Espanya, la riquesa, la seguretats o la llibertat.

“Nuestros hermanos hispanoamericanos han sufrido de cerca las políticas totalitarias.

⁶⁵ Rocio Monasterio [monasterioR]. (25 d'abril, 2021). Nuestros hermanos hispanoamericanos han sufrido de cerca las políticas totalitarias [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/monasterioR/status/1386248611030253571?s=20>

No vamos a permitir que la izquierda traiga la misma miseria y ruina a España.

#ProtegeMadrid

#VotaSeguro”

Imatge 18: Rocio Monasterio amb una dona veneçolana

Font: Twitter de Rocio Monasterio [monasterioR]

Per acabar amb els exemples del discurs de l'enemic envers els immigrants o el relacionat amb els immigrants, observarem aquesta piulada de Jorge Buxadé⁶⁶:

“Esto es el multiculturalismo: división y rencor.

Ceremonias de graduación en la Universidad de Columbia segregadas por raza y sexo.

Quieren destruir al hombre.

España llevó a todo el orbe la idea Cristiana de la unidad espiritual del género humano.

#SerEsDefenderse”

⁶⁶ Jorge Buxadé [Jorgebuxade]. (7 de març, 2021). Esto es multiculturalismo: división y rencor [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/Jorgebuxade/status/1368502507870314498?s=20>

En la piulada cita la notícia de que la Universitat de Columbia va a realitzar graduacions segregades. En la seua visió, aquesta segregació és producte el multiculturalisme, al que considera com a divisió i rancor. A més a més, afirma que es vol destruir a l'home; de nou, veiem les similituds amb les conspiracions de *l'alt-right* estatunidenca als fòrums d'internet. Finalment, afirma que Espanya va portar la idea cristiana d'unitat espiritual del gènere humà. Està fent referència al colonialisme i imperialisme espanyol, fent-lo passar per una cosa positiva que va portar idees d'unitat i igualtat. Tot i que des de la noció cristiana de la conquesta espanyola sí hi havia pretensions d'universalisme en quant a l'expansió de la religió catòlica a la resta del món, i des d'un punt de vista legal es van considerar als indis americans com a persones i no com a esclaus, es va assassinar i esclavitzar a milers de persones. Ometre aquesta realitat és falsejar la veritat, tot i que pugua ser cert el que expressa. La piulada reflexa la narrativa de que els homes en l'actualitat estan en perill perquè s'estan perdent els valors tradicionals cristians i estan sent substituït pel multiculturalisme i la ideologia de gènere. També es presenta a Espanya com la salvadora i portadora dels valors cristians alhora que es vol transmetre la idea de que és tasca dels "homes de bé" defensar-se de l'atac multicultural.

Per acabar, veurem el discurs de l'enemic de Vox en relació a altres formacions polítiques o socials. Normalment, el seu punt de mira en aquest aspecte és l'esquerra institucional, Unides Podem i el PSOE, però també ataca a altres formacions de dreta com el PP i Ciutadans, i també a moviments socials o polítics com el feminisme, el col·lectiu LGTB, moviments pels drets humans, etc.

Començarem per aquesta piulada de Buxadé⁶⁷ en la que qualifica a la Fundació Internacional de Drets Humans (FIDH) de ser un "xiringuito" progre, enfangant de globalisme que oculta a la seua web dades de qui forma part del patronat, ajudes públiques rebudes, etc:

⁶⁷ Jorge Buxadé [Jorgebuxade]. (6 d'abril, 2021). Aquí un chiringuito progre enfangado de globalismo hablando de legitimidad [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/Jorgebuxade/status/1379371851634384901?s=20>

“Aquí un chiringuito progre enfangado de globalismo hablando de legitimidad; que oculta en su web los datos de quien forma parte del patronato, ayudas públicas percibidas y demás. Indagaremos en su legitimidad.”

La FIDH assenyala que Vox no és una opció legítima, donant a entendre que és una formació política que no respecta els drets humans. Davant aquest assenyalament, Buxadé els acusa de ser un “xiringuito” del progressisme i el globalisme (com ells anomenen a la globalització). Aquesta acusació amaga la idea conspirativa de que la globalització i les seues conseqüències com el multiculturalisme o la immigració és orquestrada pel sistema, dominat pel progressisme, per acabar amb els valors tradicionals. Em sembla rellevant aquesta piulada perquè tot i ser una ONG dedicada a la difusió dels Drets Humans, per a Vox és quelcom roí. A més, la utilització de l’adjectiu “xiringuito progre” és un desqualificatiu freqüent utilitzar per inhabilitar l’adversari: roman la idea de que una ONG dedicada als Drets Humans és innecessària, és un malbaratament de diners, que per si no fora poc, és utilitzat per difondre idees progressistes que atempten als valors tradicionals.

En aquesta piulada, Abascal⁶⁸ acusa de ser representant de les FARC⁶⁹ a Enrique Santiago, líder del Partit Comunista d’Espanya (PCE), i de voler assassinar al rei després d’haver sigut elegit com a secretari d’Estat per a l’Agenda 2013. Aquesta acusació greu cap a un militant d’un partit elegit democràticament (recordem que el PCE forma part d’Esquerra Unida i que aquesta forma part d’Unides Podem) no té altra finalitat que desprestigiar l’oponent i a més desestabilitzar-lo. L’atac i les acusacions constants de Vox cap als partits d’esquerra tenen com a objectiu provocar la crispació i la inestabilitat política. Aquests fenòmens són negatius per al normal desenvolupament de la democràcia. A la piulada, Abascal utilitza la ideologia d’Enrique Santiago com a un insult, i termina remarcant que el govern pretén implantar una agenda totalitària, sense aclarir per què. El rerefons

⁶⁸ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (1 d’abril, 2021). Han hecho secretario de Estado para la agenda 20/30 a un comunista, representante de las FARC [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/1377547966270029838?s=20

⁶⁹ Les FARC (Forces Armades Revolucionaries de Colòmbia) són un moviment guerriller que tenen com a objectiu aconseguir el poder polític a Colòmbia. Estan considerats com un moviment terrorista i els són atribuït quantitat de delictes com el narcotràfic, segrestos, extorsió, assassinats, violacions, etc.

d'aquesta piulada està en la intenció d'inhabilitar al govern espanyol per ser "comunista i totalitari", i per tant, atemptar contra Espanya i la seua llibertat.

"Han hecho secretario de Estado para la agenda 20/30 a un comunista, representante de las FARC, que sueña con asesinar a los reyes. Lógico; necesitan a un profesional para implantar una agenda totalitaria."

En el següent vídeo⁷⁰ de la campanya de Madrid podem veure a Abascal i Monasterio acusant de totalitaris al govern de Pedro Sánchez i Pablo Iglesias pels tocs de queda imposats per la situació sanitària. Tot i que se centra en el govern central, també ataca als governs de les CCAA governats pel Partit Popular per la mateixa qüestió. A la pròpia piulada Abascal diu: "#GetafeEnPie

Un paso adelante para proteger Madrid del asalto comunista y criminal. #ProtegeMadrid". Acusa de comunistes i criminals a l'esquerra per desuatoritzar-la, ahora que l'acusa de "pija", especialment a Pablo Iglesias pel seu xalet de Galapagar. El més curiós de tot és que el propi Abascal és propietari d'un xalet valorat en més de un milió d'euros i Monasterio d'un valorat en més de tres milions. Em sembla remarcable aquestes dades perquè acusen a l'esquerra de ser "pija", quan ells no es queden darrere. És a dir, estan acusant a la resta de fer el que ells mateixos fan. No obstant, això no els para a l'hora d'utilitzar-lo com a ferramenta de desqualificació de l'adversari. Al vídeo es barregen imatges de les ponències d'Abascal i Monasterio amb banderes d'Espanya i cartells crítics amb l'esquerra.

⁷⁰ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. #GetafeEnPie Un paso adelante para proteger Madrid del asalto comunista y criminal. #ProtegeMadrid [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/1380442305597964288?s=20

Imatge 19: Cartell contra Pablo Iglesias durant un míting a Getafe (Madrid).

Font: Twitter de Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]

Aquesta imatge estreta del vídeo acusa a Iglesias de ser un criminal i un traïdor a la classe treballadora. L'elecció de posar aquest cartell al vídeo evidentment no és innocent perquè els serveix per a reafirmar la seua narrativa. A més, la bandera al costat reforça la vinculació entre Espanya i el rebuig de l'esquerra, perquè aquesta és contrària als interessos d'Espanya i els espanyols. També, el fet de remarcar la traïció a la classe obrera atén al gir obrerista del seu discurs per captar més vots.

En aquest altre vídeo⁷¹ veiem a Abascal apel·lant als joves de Madrid: "Quiero que le digáis a vuestros padres dubitativos qué ocurrió cuando dieron 186 escaños al PP: se subieron los impuestos más de lo que quería Izquierda Unida en ese momento y se mantuvieron las leyes de género, de memoria histórica y todas las porquerías de la izquierda".

Darrere d'aquestes paraules el que es pretén és equiparar la dreta del Partit Popular amb l'esquerra per desqualificar també als seus oponents dins de l'espectre de la dreta i captar el vot conservador. Al propi tuit, incideix en que Vox ha de parar el "asalto comunista" i protegir Madrid dels comunistes, però també de la "dreta covard", que no es capaç d'acabar amb l'esquerra perquè està submida a ella:

⁷¹ Santiago Abascal [Santi_ABASCAL]. (12 d'abril, 2021). #PozueloDeAlarcon #PozueloEnPie #PozueloConVOX Otra multitud acude en Pozuelo a la cita con VOX y contra el asalto comunista. #ProtegeMadrid [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/Santi_ABASCAL/status/1381500176687370240?s=20

“#PozueloDeAlarcon

#PozueloEnPie

#PozueloConVOX

Otra multitud acude en Pozuelo a la cita con VOX y contra el asalto comunista.

#ProtegeMadrid”

A continuació veurem una intervenció⁷² al Congrés per part d’Abascal del 14 d’abril del 2021, dies després dels altercats a Vallecas:

“Concluyo, qué bien ¿verdad? Señor Sánchez, también señores comunistas, señores separatistas, señores terroristas que han protagonizado el acoso y la violencia contra Vox por toda España y que lo han hecho durante estos días quiero decir que lo peor de todo esto es que este avance en las restricciones de libertades lo han hecho ustedes amparándose en sus brigadistas, en la prensa que demoniza, en los terroristas que lanzan adoquines a las familias. A las familias que asisten, se ríen mucho ustedes eh, a un mitin político legal, lícito, de una fuerza política como Vox y que ha tenido que soportar en Vallecas, señor Marlaska aunque usted le haga tanta gracia, desde el Consejo de Ministros se instigue la violencia contra esta fuerza política. Que desde el Consejo de Ministros, y en este caso la responsabilidad es suya, se tolere la violencia y que después además se justifique la violencia contra Vox y se convierta en culpable a Vox como ha hecho aquí el abogado de las narco dictadura, el secretario general del Partido Comunista e impulsor de la agenda 2030 en estos momentos. La cara la tiene usted que es un sinvergüenza y que es un individuo peligroso en este Congreso. Sí señores porque estábamos solo a 18 metros, lo mismo que nos separa de las columnas, de los que nos lanzaban estos adoquines. A usted ¿qué le escandaliza que nos lanzasen adoquines o que yo lo muestre en esta tribuna? A 18 metros contra familias, contra representantes públicos, lanzamiento de piedras y adoquines e impulsado por ustedes, tolerado por usted y justificado por una gran parte de esta cámara que no cree ni la democracia ni la

⁷² Europa Press [europapress]. (14 d’abril, 2021). Abascal acusa a gobierno, “comunistas, separatistas y terroristas” de “instigar y justificar violencia” [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/europapress/status/138225169320372241?s=20>

libertad de todos. ¿Qué ocurriría si nosotros respondiésemos de la misma manera señorías? ¿qué ocurriría si nosotros devolviésemos los adoquines? Que iríamos al enfrentamiento civil, en el que no nos van a encontrar. A nosotros nos van a encontrar en la defensa de la libertad, del orden constitucional de la legalidad y en la persecución de todos los culpables y los responsables de esta violencia a los que sentaremos tarde o temprano en el banquillo de los acusados.”

En aquest discurs Abascal se situa com a víctima de l'agressió de terroristes. Equipara a independistes i comunistes amb el terrorisme, tot i que per terrorista es refereix a gent tirant pedres. Aquesta vinculació situa a l'esquerra i als moviments independentistes com a organitzacions vinculades al terrorisme i tracta de desacreditar-los. També situa a ministres i representants de les formacions esquerranes com a culpables dels altercats ocorreguts a Vallecas, tot i que no mostren cap prova o justificació per a fer eixes afirmacions, ja que no els cal, només pretenen desautoritzar els seus oponents. D'altra banda també és rellevant com utilitza a les famílies que van acudir al míting. És una manera d'apel·lar als sentiments de la gent i fer que senten empatia o que es compadixen d'ells. Per últim, fa esmena de la democràcia i les llibertats, i acusa a la resta de no respectar-les. Açò és paradoxal perquè segons la seua convenença, desqualifica la democràcia o l'enalteix. L'utilitza com a arma llancívola contra els seus oponents quan li és necessari però quan no, la desprestigia o enarbora formes no democràtiques de resoldre conflictes.

De la mateixa manera que Vox utilitza la democràcia quan els convé, també utilitzen els posicionaments feministes segons la situació. Normalment, la seua posició front al feminisme és que aquest forma part de la ideologia de gènere, contrari a la igualtat i defensor de la superioritat de la dona front a l'home. Com ja havien vist abans, si una agressió masclista és comesa per un immigrant, defensen a la dona perquè els interessa per fer passar als immigrants com perillous. També, en alguns mítings parlen de que les dones de Vox són valentes i fortes perquè han arribat a la seua posició per mèrits propis

i acusant de paternalistes i masclistes a l'esquerra. Per posar un exemple, ací⁷³ podem veure a Espinosa de los Monteros utilitzant el masclisme per atacar a Podemos. Acusa als homes de Podemos de ser masclistes i de ser el motiu pel qual les dones de Podemos estan tant "obsessionades" amb el masclisme: el viuen a diari. Acaba la piulada dient: "les persones normals, no". És a dir, al mateix temps que acusa als integrants de Podemos de ser masclistes, insinua que no són normals. En aquests cas, tot i que la seua posició front al feminisme és negativa, l'utilitza al seu favor per desautoritzar als integrants de Podemos.

"Nuestras condolencias a las mujeres de Podemos. Ahora que vamos conociendo cómo es su vida en la facultad, en las instituciones, en sus relaciones, comprendemos por qué les obsesiona tanto el machismo. Es lo que viven a diario. Las personas normales, no."

Com hem dit anteriorment, l'objectiu de Vox amb els atacs i acusacions constants és desestabilitzar als seus oponents i crear crispació. El cim d'aquest objectiu es va materialitzar amb les amenaces amb bales a diferents representants polítics, entre ells Pablo Iglesias, Grande Marlaska, i inclús Isabel Díaz Ayuso. No s'ha demostrat que els autors d'aquestes amenaces hagen sigut seguidors o militants de Vox, però crec que l'augment de la crispació que ells han provocat ha tingut que veure. No obstant, la qüestió crec que recau en el debat electoral que es va produir el 23 d'abril entre alguns candidats a la Comunitat de Madrid en la Cadena Ser. Després de que Monasterio es negara a condemnar l'amenaça que havia rebut Iglesias, aquest va deixar el plató entre crits de Monasterio. A continuació, podem veure el següent tuit⁷⁴ que va posar Monasterio després del debat:

⁷³ Iván Espinosa de los Monteros [ivanedlm]. (13 d'abril, 2021). Nuestras condolencias a las mujeres de Podemos [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/ivanedlm/status/1381949346468528131?s=20>

⁷⁴ Rocio Monasterio [monasterioR]. (23 d'abril, 2021). Comenzamos la campaña haciendo lo que prometimos para la legislatura: echando a Pablo Iglesias [tuit]. Recuperat de <https://twitter.com/monasterioR/status/1385557032271589382>

Imatge 20: Piulada de Rocio Monasterio

Comenzamos la campaña haciendo lo que prometimos para la legislatura: echando a Pablo Iglesias.

Font: Twitter de Rocio Monasterio [monasterioR]

Ací es mostra clarament la seua intenció de destruir al seu enemic polític. Finalment el van aconseguir, ja que després de les eleccions del 4 de maig, Iglesias va anunciar la seua retirada de la política després de tants atacs i acusacions i la seua incapacitat per a sumar forces. Vox ha sigut un dels artífexs d'aquests atacs i acusacions per fer vore a Pablo Iglesias com un totalitari comunista enemic d'Espanya.

Per finalitzar aquest apartat, m'agradaria afegir la següent imatge que Vox va publicar el 28 d'abril del 2019, les passades eleccions generals a Espanya.

Imatge 21: Foto de Vox a les eleccions generals del 28A 2019

Font: 20minutos.es⁷⁵

Em pareix significat afegir aquesta imatge perquè tot i ser de fa un parell d'anys, resumeix visualment la visió que té Vox sobre ells mateixos. Es veuen com uns guerrers que tenen el deure de lluitar per Espanya i defensar-la contra els seus enemics: l'antifeixisme, el comunisme, el feminisme, el moviment LGTB, els moviments independentistes, l'anarquisme, la república i la premsa. Vox va piular⁷⁶ aquesta foto dient:

“🇪🇸 ¡Qué comience la batalla!

#PorEspaña”

Aquesta imatge és un reafirmament de la conspiració antipatriòtica orquestrada pel sistema dominant i de les elits que volen imposar el totalitarisme, la ideologia de gènere, el trencament d'Espanya, etc.

⁷⁵ 20minutos.es (28 d'abril de 2019). El bélico mensaje de Vox en las elecciones generales 2019: “¡Que comience la batalla!” En *20minutos.es*. Recuperat de <https://www.20minutos.es/noticia/3625992/0/que-comience-batalla-belico-mensaje-vox-elecciones-generales/?autoref=true>

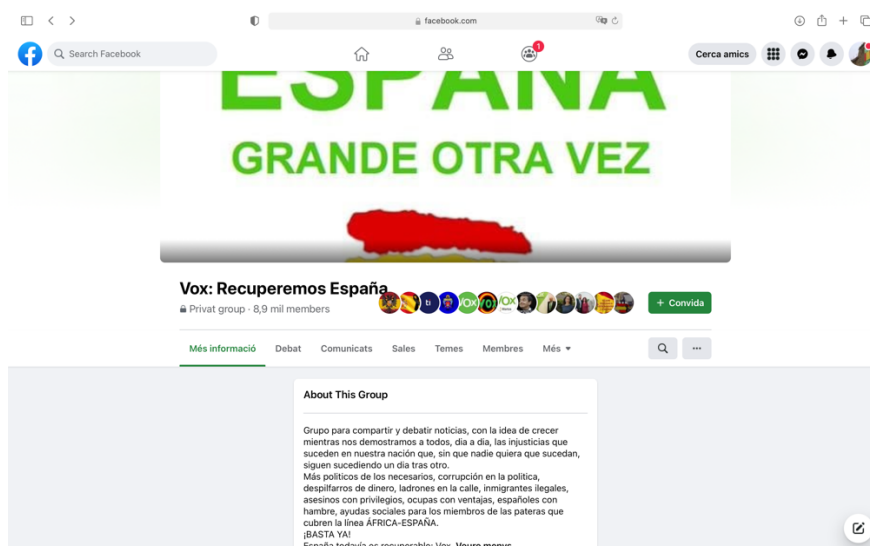
⁷⁶ VOX [vox_es]. ¡Qué comience la batalla! #PorEspaña [tuit]. Recuperat de https://twitter.com/vox_es/status/1122427641750011904?s=20

5.2 Anàlisi de Facebook

Per analitzar el discurs de Facebook ens anem a centrar principalment en el grup de Facebook “Vox: Recuperemos España”. El grup està conformat per persones afins i militants de Vox, però no els representants. Per tant, en aquest cas, a diferència de Twitter, no focalitzarem en el discurs oficial de Vox sinó en el que diuen els seus seguidors. Donat que es tracta d'un grup privat, no es poden copiar els enllaços per accedir-hi, així que farem captures de pantalla dels posts més rellevants.

D'entrada, em sembla interessant mostrar l'inici del grup:

Imatge 22: Inici del grup de Facebook “Vox: Recuperemos España”

Font: Facebook Vox: Recuperemos España

L'inici del grup està conformat per la següent descripció: “Grupo para compartir y debatir noticias, con la idea de crecer mientras nos demostramos a todos, día a día, las injusticias que suceden en nuestra nación que, sin que nadie quiera que sucedan, siguen sucediendo un día tras otro.

Más políticos de los necesarios, corrupción en la política, despilfarros de dinero, ladrones en la calle, inmigrantes ilegales, asesinos con privilegios, ocupas con ventajas, españoles con hambre, ayudas sociales para los miembros de las pateras que cubren la línea ÁFRICA-ESPAÑA.

¡BASTA YA!

España todavía es recuperable: Vox.”

La descripció situa als espanyols com a víctimes de la corrupció política, la innecessària quantitat de polítics i el malbaratament de diners, alhora que mentre es donen ajudes i privilegis a immigrants il·legals, okupes, lladres i assassins, els espanyols estan desemparats. L'única alternativa per recuperar Espanya i protegir els espanyols és Vox. El propi nom de grup és significatiu “recuperemos España”: té implícita la idea de que Espanya ha estat segrestada i cal recuperar-la.

D'altra banda, la foto del grup utilitza el color verd de Vox i la bandera d'Espanya per a remarcar la vinculació entre Vox i Espanya.

Imatge 23: Foto de capçalera del grup

Font: Facebook Vox: Recuperemos España

Al grup es pot posar qualsevol publicació però hi ha una sèrie de temes més freqüents, disposats en format de *hàstags*. Els temes apareixen en la pàgina principal, i pots seleccionar el tema que més t'interessa.

Imatge 24: Exemple d'alguns temes del grup

Group Topics	
# ÚLTIMAHORA	377 posts in this group
# Gobierno	265 posts in this group
# españa	256 posts in this group
# Nacional	229 posts in this group
# GobiernoDimisión	147 posts in this group
# vox	119 posts in this group
# madrid	96 posts in this group
# Internacional	88 posts in this group
# Podemos	86 posts in this group
..	

Font: Facebook Vox: Recuperemos España

Tot i que el grup no estiga conformat pels representats del partit, els usuaris reproduïxen el discurs nacionalista i el discurs de l'enemic. Aquesta reproducció es produeix tant en la publicació inicial com als comentaris. Al cas de Facebook, l'ús de memes i imatges ofensives és més freqüent. També ho són missatges més contundents i bel·ligerant, sovint amb insults i amenaces. Són comunes les notícies provinents de mitjans de comunicació propis, com España es Voz. Moltes vegades aquests mitjans publiquen *fakenews* o notícies contades a mitges, fet que promou la difusió d'un discurs d'odi que justifica la seua narrativa, especialment xenòfoba, contra el govern i contra l'independentisme. Al següent post, veiem a un usuari compartit una notícia de España es Voz en la que es parla de que hi ha una invasió a Ceuta per part de més de 5000 marroquins.

Imatge 25: Invasió del Marroc

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Aquesta idea de la invasió marroquina s'ha difós ràpidament entre les persones de dreta o extrema-dreta. Reafirma la idea de que Espanya està en perill i cal protegir-la. També amaga la qüestió de la sobirania nacional. La "invasió" atempta contra la sobirania dels espanyols, per tant, és legítim mobilitzar-se en contra de la "invasió" perquè posa el perill el poder polític de la ciutadania espanyola. En el següent post podem vore una altra publicació en la que s'afirma que Espanya està sent envaïda pel Marroc i cal fer una concentració en rebuig. A la imatge, es veu la bandera d'Espanya sobre un fons verd, el mapa d'Espanya amb una mesquita i banderes del Marroc i una foto de Pedro Sánchez assenyalat com a culpable. L'elecció del color verd per al fons és curiosa perquè d'una banda és una manera de recordar la vinculació entre Vox i Espanya sense necessitat de mencionar-los directament; i d'altra, el color verd és un símbol de l'Islam, per tant, també podem interpretar la imatge de manera que l'Islam està conquerint Espanya i els colors de la bandera són la resistència a eixa conquesta.

Imatge 26: Pedro Sánchez Culpable

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

En la mateixa línia, una usuària comparteix una notícia d'un mitjà de comunicació anomenat Nuestra España que publica que Abascal ha demanat que s'utilitze la força a Ceuta perquè Espanya "s'ha de fer respectar". Aquesta publicació té un comentari d'una altra usuària que li dona la seua aprovació a Abascal i recalca que a Europa tots es riuen d'Espanya.

Imatge 27: Abascal demana utilitzar la força a Ceuta

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

D'aquesta interacció podem extraure que qualsevol mètode és vàlid, encara que pugui atemptar contra els Drets Humans, per tal de defensar a Espanya i el seu honor. No es pot permetre que Espanya siga la riota d'Europa, cal fer-se respectar. De nou Espanya està en una posició d'inferioritat que no li correspon i cal tornar-la al lloc al qual pertany.

Al grup és sovint atacar als immigrants. Al següent post, veiem una persona queixant-se de que els immigrants són desagraïts i no respecten la cultura espanyola. Afegeix una foto de dues persones aparentment immigrants amb drogues. La intenció de l'autor és mostrar als immigrants de manera deshumanitzada, que no es mereixen rebre ajuda per part del govern, el qual menteix en la seua situació i legisla en base a mentides:

Imatge 28: Els immigrants no mereixen ajuda

NO SE PUEDE LEGISLAR EN BASE AL BUENISMO Y LAS MENTIRAS GUBERNAMENTALES.
TODOS HEMOS OIDO A NUESTROS POLITICOS DECIRNOS QUE LOS INMIGRANTES DE AFRICA LO ESTAN PASANDO MAL, PASAN HAMBRE, SED Y NECESIDAD Y DEBEMOS AYUDARLES.
LOS TRAEMOS A ESPAÑA LOS METEMOS EN UN CENTRO CON SUS LITERAS Y LES DAMOS UN PLATO DE MACARRONES ESPERANDO QUE NOS LO AGRADEZCAN PERO OOOOH SORPRESA NO SOLO NO LO AGRADECEN SI NO QUE ADEMÁS SE QUEJAN DE LA MALA COMIDA, DE LA ESTANCIA, DE NO PODER SALIR, QUIEREN BEBER, FUMAR.... PERO QUE PASA SI LES HEMOS SALVADO DE LA INDIGENCIA, NADIE LO ENTIENDE...
LA REALIDAD ES QUE PESE A LO QUE NUESTRAS AUTORIDADES NOS HAN CONTADO, LA INMENSA MALLORIA DE LOS INMIGRANTES SOBRE TODO MARROQUIES EN SU PAIS COMIAN TODOS LOS DIAS, SU COMIDA BIEN RICA (PARA ELLOS), TENIAN SU CASA O LA DE SUS PADRES, NO TENIAN LUJOS PERO HACIAN LO QUE QUERIAN Y NO HAN VENIDO A ESPAÑA A PODER COMER Y DORMIR, HAN VENIDO A GANAR MUCHO DINERO, ENVIAR DINERO A SU FAMILIA Y PODER TENER LOS LUJOS QUE EN SU PAIS NO PODIAN PERMITIRSE, POR ESO MUCHOS SALEN DE LOS CENTROS Y SE DEDICAN A ROBAR, TRAFICAR, ETC... DADO QUE NO HAY TRABAJOS CON GRANDES SUELDOS AHORA MISMO PARA NADIE NI PARA ELLOS NI PARA NOSOTROS. Y AL FINAL TENEMOS EN LAS CALLES MILES DE INMIGRANTES FRUSTRADOS PORQUE ESPERABAN NADAR EN LOS BILLETES, QUE NO SIENTEN NINGUN APRECIO O GRATITUD HACIA LOS ESPAÑOLES Y QUE NO RESPETAN NUESTRA CULTURA.
CUANDO LEGISLAMOS EN BASE A LAS MENTIRAS QUE LOS PROPIOS LEGISLADORES INVENTAN LAS COSAS SALEN ASI, DEJEMOS DE PENSAR EN EL MUNDO COMO DEBERIA SER Y EMPECEMOS A PENSAR EN COMO ES REALMENTE.

Mostra la traducció

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

De la mateixa manera que des del partit es promou l'odi cap als menas, els seus seguidors també ho fan, igual que amb l'esquerra. En el següent post, critiquen a Mónica García, diputada de Más Madrid en l'Assemblea de Madrid, per demanar que s'acullen a menes a Madrid. Segons la notícia de España es Voz, algú li respon "mételos en tu inmenso piso del Retiro". Als comentaris, podem veure l'odi cap als polítics de Podemos i Más País. També, un exemple d'un usuari que publica un mem mentre diu que se'ls emporte a la seua casa:

Imatge 29: Mónica García i els menas

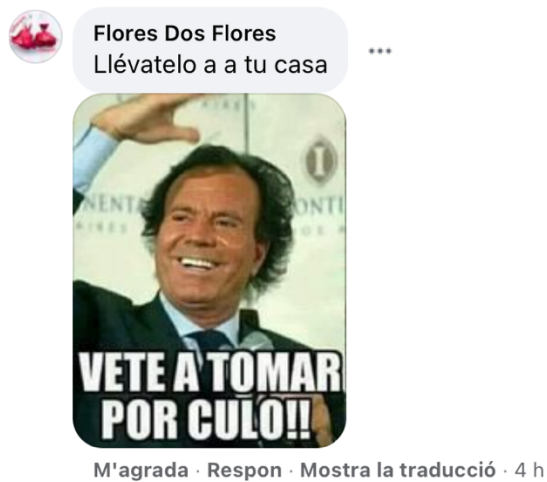

Imatge 30: Comentaris de la publicació

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Imatge 31: Mem d'un usuari del grup

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Ací veiem com ataquen a l'esquerra per tenir grans cases, però no fan el mateix amb els polítics de dreta. Utilitzen llenguatge ofensiu contra una persona pel fet de proposar donar allotjament a menors d'edat. Al següent post veiem també com s'acusa d'hipòcrita a Isabel Celaà, ministra d'Educació i Formació Professional, del PSOE. L'acusen d'hipòcrita perquè barregen la qüestió de l'educació, en la qual els pares no poden ser amos dels seus fills, amb la qüestió dels menas. Per a ells, la ministra pretén furar i adoctrinar els fills, mentre que vol que paguem pels menas. Ells entenen que donar-li refugi i educació a un xiquet sense pares no és legítim pel fet de ser estranger. Manipulen el missatge de Celaà per reafirmar el discurs contra l'enemic.

Imatge 32: La hipocresia de Isabel Celaà

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

A banda d'acusar als polítics d'esquerra d'hipòcrites o voler manipular les seues paraules, els insults directes personals són freqüents. Al cas de Facebook, l'ús d'imatges i mems és una ferramenta que els usuaris del grup utilitzen més sovint. Les imatges reforcen el discurs d'una manera més visual que es capta millor que el discurs escrit. Al següent post,

veiem com ataquen a Pedro Sánchez de manera personal. L'atac personal contra Sánchez es barreja amb la posició d'Espanya com a víctima de les seues polítiques. Espanya no es mereix a Pedro Sánchez perquè aquest és enemic d'Espanya.

Imatge 33: Atac personal contra Sánchez

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Als dos següents posts, també veiem atacs contra Sánchez i la utilització de mems amb la seua imatge. En aquest cas fan referència a que Sánchez ha venut Espanya al Marroc. Als comentaris podem veure encara més atacs personals, arribant inclús a l'amenaça. Com dèiem, al grup de Facebook la construcció del discurs contra l'enemic és més bel·ligerant i agressiva que al Twitter dels representants. Aquests últims, encara han de mantenir uns mínims de respecte que al grup de Facebook no s'exigeix. En la seua narrativa, Sánchez és culpable d'haver destrossat el que el rei i altres presidents havien aconseguit amb Espanya. De nou, Espanya és una víctima.

Imatge 34: Mem contra Pedro Sánchez

Imatge 35: Comentaris de la publicació

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Imatge 36: Mem contra Pedro Sánchez

En aquest mem, es manipula una imatge de Sánchez per humiliar-lo. A més, als comentaris podem veure un altre mem en el qual fan burla de la religió musulmana. Per a ells, Sánchez ha venut a Espanya al Marroc, a “l’invasor”, i ho expressen de manera visual alhora que menyspreen altres religions o cultures que no són la cristiana o la espanyola. D’aquesta manera vinculen al govern de Pedro Sánchez amb la religió musulmana i amb el govern marroquí. Despretigien la seua figura i inhabiliten el seu discurs fent aquesta associació perquè és enemic d’Espanya.

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Un dels blancs més habituals de Vox ha sigut Pablo Iglesias. Al grup no és excepció, els atacs a la seua persona i al seu partit són constants. Al següent post podem veure com s'arriba inclús a fer una enquesta entre els usuaris per la il·legalització de Podemos. Als comentaris els usuaris afirmen que hauria de ser il·legalitzat, alguns assenyalen que mai hauria d'haver sigut legalitzat. Entre els comentaris veiem una equiparació de Podemos amb el comunisme i al nazisme, d'aquesta manera s'invalida al partit. També veiem un mem simulant la bandera d'Espanya amb el missatge: "SOLICITAMOS LA ILEGALIZACION DE PODEMOS POR APOYAR LA VIOLENCIA" La utilització dels colors de la bandera per demanar la il·legalització de Podemos guarda la intenció, de nou, d'oposar Espanya a l'esquerra, perquè aquesta és enemiga de la pàtria i culpable de la seua decadència. A més l'acusació sense proves del suport a la violència és una manera de desprestigiar-lo. Sovint, a les xarxes socials es fan afirmacions amb missatges curts sense aportar cap tipus de prova que calen en la gent i s'assumeix com a veritat. La utilització d'imatges o mems facilita l'assimilació del missatge. Aquest és un exemple.

Imatge 37: Enquesta sobre la il·legalització de Podemos Imatge 38: Comentaris de la publicació

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

L'atac a polítics no es limita a l'esquerra. De igual forma que passava amb el discurs dels representants del partit, els seus seguidors també ataquen a la dreta. En el següent post veiem com acusen a Pablo Casado, president del PP, de ser aliat dels partits marroquins i per tant, un traïdor. L'acusen de preferir als marroquins que atempten contra la

integritat territorial d’Espanya abans que a Vox. Als comentaris de la publicació veiem insults i paraules ofensives contra la seua persona. També es pot observar com aprofiten per atacar a la figura de Pablo Iglesias (“el moñas”) i vincular-la a Casado per inhabilitar el seu discurs: Iglesias i Casado són similars, per tant els dos són enemics d’Espanya.

Imatge 39: Publicació contra Pablo Casado

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Imatge 40: Comentaris de la publicació

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

També ataquen a Isabel Díaz Ayuso per proposar acollir menors d’edat sense pares. Als comentaris i a la pròpia publicació veiem com utilitzen l’argument “quants vas a acollir tu?”, habitual en les persones de dreta quan algú defensa els drets humans de les persones immigrants per invalidar prestar-los ajuda. Utilitzen als menas per influir al Partit Popular dins dels enemics d’Espanya.

Imatge 41: Publicació contra Isabel Díaz Ayuso

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

No obstant l'intent de desprestigiar a Ayuso amb aquest post, al grup també podem veure publicacions contradictòries en les quals s'encoratgen representants del Partit Popular. Al següent post veiem un cartell amb les fotografies d'Isabel Díaz Ayuso i Cayetana Álvarez de Toledo juntament amb les fotografies de dues representants de Vox: Rocio Monasterio y Macarena Olona. Al cartell es pot llegir "¡Viva España!" sobre la bandera espanyola i "ESPAÑA", també sobre una altra bandera. Al centre del cartell veiem "Unidas Podéis", en clara referència a Unides Podem. Als comentaris veiem com s'aplaudeix a aquestes dones alhora que es desprestigen a les dones del govern. Donen a entendre que aquestes són dones de veritat i vàlides, mentre que les dones del govern estan a la seua posició per subvencions, relacions personals, etc.

Imatge 42: Cartell amb Ayuso, Álvarez de Toledo, Monasterio i Olona

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Imatge 43: Comentaris de la publicació (1)

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Imatge 44: Comentaris de la publicació (2)

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

Per finalitzar, m'agradaria esmentar que al grup hi ha diverses publicacions amb una convocatòria per enviar un vídeo per reclamar la dimissió del govern. Convoca una associació o grup anomenat "ProgreMatrix" i la convocatòria s'anomena "Gobierno Dimisión / Despierta de la Matrix". Em sembla interessant l'al·lusió al despertar de Matrix perquè recorda a les *red pills* de l'*alt-right* estatunidenca de 4chan. Veiem doncs similituds en el discurs i les ferramentes d'uns i altres, o la inspiració de l'extrema dreta espanyola en l'estatunidenca, fet que mostra que Vox no és un cas aïllat en Espanya sinó que s'insereix dins d'un context global en el qual la reproducció de la ideologia de la ultra dreta radical es difon ràpidament mitjançant les xarxes socials.

Imatge 45: Despierta de la Matrix

Ansel Zsc ha compartit una publicació.
10h · 🌐

<https://www.facebook.com/ProgreMatrix/posts/298946498616874>

GOBIERNO DIMISIÓN
DESPIERTA DE LA MATRIX

EMISIÓN 24H DEL 1 AL 5 DE JUNIO
COLABORA CON EL CANAL PROGREMATRIX

INSTRUCCIONES:
GRABA TU CLIP
MÁXIMO DE 30 SEGUNDOS PIDIENDO LA DIMISIÓN AL GOBIERNO
ENVÍALO AL EMAIL PROGREMATRIX@GMAIL.COM
SE RÁPIDO. ¡ENVÍALO YA!

ProgreMatrix
12h · 🌐

Participa!, echemos de una vez YA a este Gobierno.
Mostra la traducció

1

M'agrada Comenta

Font: Grup de Facebook Vox: Recuperemos España

6. Limitacions

En quant a les limitacions, la que més destaca és la dificultat per poder accedir a fòrums d'internet on són freqüents les persones d'extrema dreta. El fòrum "Forocoches" és el principal fòrum espanyol que freqüenten aquestes persones. En un principi, la meua idea era observar fòrums d'internet, concretament Forocoches per la seua extensió i popularitat, però la forma per accedir a aquesta pàgina web és mitjançant una invitació dels propis usuaris. Des de fa anys, la web no facilita cap invitació de manera gratuïta, i l'única forma d'aconseguir-ho és mitjançant sortejos o pagant una determinada quantitat

de diners. Per la falta de temps i de diners, no he vist viable l'anàlisi d'aquest fòrum. També vaig investigar sobre altres possibles fòrums però els únics que he pogut trobar han sigut Gab i Parler, que més que fòrums, són xarxes socials alternatives i amb menys popularitat que Twitter.

Considero rellevant explicar que la idea d'aquest treball era també analitzar els comptes i perfils d'Instagram dels principals representants del partit, però a l'hora de començar l'observació, vaig veure que els posts als seus comptes eren pràcticament els mateixos que a Twitter, per tant, vaig descartar fer una anàlisi d'Instagram per no fer-ho repetitiu.

Altra dificultat o limitació que he trobat és la quantitat de missatges i comptes de simpatitzants/representants/perfils oficials de Vox, impossible d'abastar en la seua totalitat. Relacionat amb això, altra dificultat ha sigut la impossibilitat de plasmar tota la mostra observada. Vull dir, la mostra de tuits i posts observada era molt més gran però a l'hora de plasmar-les al treball he hagut de reduir-la i només exemplificar per la quantitat de posts/piulades. També vull comentar que si bé no ha sigut una dificultat, crec que la campanya de Madrid ha pogut limitar la meua anàlisi perquè durant el període d'observació la major part de piulades s'han centrat en Madrid.

7. Conclusions

A mode de conclusió, l'auge de Vox en la política espanyola es pot explicar gràcies a la capacitat mobilitzadora i aglutinadora que han sigut capaços de portar a terme. La crisi catalana els va servir com a impuls per a construir la seua narrativa en la qual Espanya està en perill per una amenaça antipatriota. En la seua visió, aquesta amenaça està constituïda en primer lloc pel secessionisme català, que atempta greument contra la unitat nacional. Des de Vox, han sabut alimentar la divisió entre catalans independentistes i espanyols, situant als primers com a criminals i als segons com a víctimes. Açò els ha valgut per justificar l'alimentació de l'odi cap als independentistes. En segon lloc, l'amenaça es constitueix d'una banda per l'esquerra i d'altra per la dreta "covard" que no ha sigut capaç de detenir les polítiques esquerranes. En la seua narrativa, aquestes polítiques provoquen misèria, pobresa, fam, etc. alhora que l'esquerra fomenta la divisió entre gèneres i la degeneració moral, ja que és defensora dels moviments LGTB que anirien contra la família i els valors tradicionals. A més a més, tant l'esquerra com la dreta ha participat en la venda d'Espanya al capital estranger, afavorint el globalisme i el multiculturalisme que atempta contra la sobirania nacional i la seguretat dels ciutadans espanyols. I per últim, en aquesta línia, l'amenaça està constituïda pels immigrants il·legals que arriben a Espanya.

L'èxit del seu discurs es deu al nacionalisme banal. Ells s'han dedicat a agitar la bandera en un moment de crisi però el nacionalisme romanien en la ciutadania reproduït mitjançant el nacionalisme banal, a través de les institucions públiques, els mitjans de comunicació, l'escola, el mercat, etc. D'aquesta manera han aconseguit mobilitzar a tantes persones. Vox ha utilitzat la posició d'Espanya víctima d'una amenaça per dividir la societat en "espanyols de bé" i "enemics d'Espanya", que serien els que constitueixen l'amenaça. La dicotomia simplista del seu discurs proporciona als seus seguidors i potencials seguidors tranquil·litat i seguretat front a la incertesa i rapidesa de l'època postmoderna. La realitat actual es presenta difícil, amb canvis a nivell social, tecnològic, econòmic i cultural. Les crisis són cada vegada més freqüents i augmenta aquesta incertesa característica del món globalitzat. Partits com Vox presenten solucions fàcils per als problemes que es deriven de la globalització i el capitalisme tardà. Aquesta solució

fàcil és la unitat d'Espanya; la pàtria ens protegeix i ens proporciona igualtat i seguretat. Per aconseguir-ho s'han fet valer també d'un discurs que els mostra com a persones comunes, que aproxima al seu públic a una idea de quotidianitat i tranquil·litat, llunyana dels canvis de la globalització. Així, s'albira un discurs populista que els aproxima als partits d'ultra dreta radical europeus, com ara el Front Nacional Francés. Precisament, el seu auge s'explica també per la incorrecció política i el discurs contestatari i bel·ligerant contra tots aquells que consideren enemics. Això els ha situat en l'agenda mediàtica nombroses vegades.

El nacionalisme de Vox ha deixat de banda les vinculacions al franquisme, amb un alt grau de rebuig per part de la societat, a diferència d'altres grups d'extrema dreta. Tot i que de tant en tant hem vist a alguns dels seus representants fent al·lusions a franquistes o falangistes, la tònica general del partit és no defensar el període autoritari. Discursivament, defensen la democràcia, la llei i la Constitució i quan han tractat de desprestigiar-la o han defensat mecanismes poc democràtics (com la violència cap als catalans) ho han fet al·legant la preocupació per Espanya i l'ordre legal i constitucional. Açò els ha servit per presentar-se com un partit conservador però aparentment democràtic. També, a diferència del passat, Vox no rebutja allò català, el reclama com a seu i com a part indispensable de la unitat d'Espanya.

D'altra banda, el que els ha diferenciat del nacionalisme d'Estat dels partits que tradicionalment han governat en Espanya des de la Transició, el PP i el PSOE, és la reafirmació constant de ser els garants de la defensa d'Espanya i la vinculació intrínseca entre ells i la nació. Si bé tant PSOE com PP s'han proclamat com a patriotes "constitucionals" i en defensa de la nació, el cas de Vox es caracteritza per la sobre representació i saturació de banderes d'Espanya, dels colors de la bandera, de la menció a la defensa de la nació, etc. Considere que aquestes diferències amb l'extrema-dreta tradicional espanyola i amb els partits hegemònics són la clau de la transformació del nacionalisme espanyol que ha sigut capaç de fer Vox. És cert que Ciudadanos també va tractar de portar a terme aquesta estratègia i va tenir un cert èxit. No obstant, Vox els ha menjat terreny fins quasi fer desaparèixer a la formació taronja. En la meua opinió, això és degut a la vessant més liberal i europeista de Ciudadanos, la qual Vox rebutja perquè

l'europeisme atempta contra la sobirania nacional, i al caràcter més obrerista i lepenista que Vox ha adoptat. Donat el poc arrelament que hi ha a Espanya amb Europa i l'europeisme i que les classes treballadores són més nombroses, han pogut arribar a més persones amb un discurs d'aquest tipus.

L'auge de Vox ha intensificat l'esclatxa nacional espanyola. Aquesta ja s'havia intensificat prèviament, i de fet, el propi intent d'independència de l'1 d'octubre és un exemple d'aquesta intensificació. No obstant, la utilització de Vox d'aquest conflicte que els ha donat visibilitat i els ha fet créixer ha agreujat la fractura nacional, posant en el punt de mira de molts espanyols la qüestió nacional, que tot i haver estat sempre present, ara molts li donen una major importància.

Per finalitzar, m'agradaria comentar les diferències que he trobat a l'hora d'analitzar les dues xarxes socials. Les conclusions que extrac de l'anàlisi de Twitter són en primer lloc que els representants utilitzen aquesta xarxa social com altaveu per arribar a més gent i entrar en polèmiques que els situe en l'agenda mediàtica. En segon lloc, comparant les piulades del 2017 amb les actuals, es nota la millora en la qualitat dels recursos audiovisuals, la qual cosa els serveix per poder connectar millor amb el públic, tant jove com major. En tercer lloc, entre 2017 i l'actualitat, es nota un canvi en el discurs en el gir cap al lepenisme; al 2017 les mencions a la classe treballadora i la preocupació per aquest sector de la societat era ínfim. En l'actualitat la vinculació que han establert entre la classe obrera i la pàtria és un dels punts importants del seu discurs. El cas de Facebook és diferent en tant que els usuaris l'utilitzen com a espai virtual en el que compartir les opinions en un àmbit més tancat que Twitter. L'objectiu no és tant ser un altaveu sinó un espai de reafirmació de les opinions ja formades. Al grup de Facebook, els usuaris són més bel·ligerants i ofensius però no busquen la polèmica ja que les persones amb les quals interactuen en general tenen una opinió semblant. El grup tancat serveix també com ferrament per fer difusió de notícies, convocatòries i les pròpies idees del partit. És una xicoteta comunitat que reproduïx tant el discurs nacionalista com el discurs de l'enemic del partit.

BIBLIOGRAFIA

- ARMH. (2015). *Asociación para la recuperación de la memoria histórica*. Recollit de Revista VOX: <https://memoriahistorica.org.es/revista-vox/>
- Arroyo, M. (2020). Las causas del apoyo electoral a Vox en España. *Política y Sociedad. Universidad Complutense de Madrid*.
- Ayala, F. (1941). El concepto sociológico de nación. *Universidad Nacional del Litoral*, 187-224.
- Barnés, H. G. (11 / maig / 2018). *Así es la derecha "pastilla roja": "El mundo no es un lugar seguro para los hombres"*. Recollit de Alma, Corazón y Vida. El confidencial : https://www.elconfidencial.com/alma-corazon-vida/2018-05-11/derecha-pastilla-roja-hombres_1561976/
- Barrio, A. (2020). El feble arrelament del populisme a Espanya. *Debats*, 233-246.
- Barrio, A., Colomé, G., & García, J. (2018). El factor territorial y los nacionalismos. A F. J. Llera, M. Barras, & J. Montabes, *Las elecciones generales de 2015 y 2016* (p. 273-298). Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS).
- Bellver, M., Rocés, P., & Durán, L. (6 / noviembre / 2019). *El Mundo*. Recollit de Más Madrid denuncia un ataque con porras a menas del centro de Hortaleza el domingo en un parque: <https://www.elmundo.es/madrid/2019/11/06/5dc2a7df21efa05a048b457f.html>
- Billing, M. (2014). *Nacionalismo Banal*. Madrid: Capitán Swing Libros S.L.
- Blanco, P. (21 / abril / 2021). *Vox miente sobre los 4.700 euros que Madrid paga por menor extranjero no acompañado*. Recollit de El País: https://elpais.com/elpais/2021/04/21/hechos/1619007080_623729.html
- Blas, A. D. (2009). La cuestión nacional en la transición española. A G. Gómez, *Conflicto y consenso en la transición española* (p. 145-154). Madrid: Editorial Pablo Iglesias .
- Cadena Ser. (19 / setembre / 2020). *Desmontando la falsa alarma de la okupación: "Es más probable que nos maten a que se metan en nuestra casa"*. Recollit de Hoy por hoy: https://cadenaser.com/programa/2020/09/10/hoy_por_hoy/1599724003_640373.html
- Carral, U., & Tuñón-Navarro, J. (2020). Estrategia de comunicación organizacional en redes sociales: análisis electoral de la extrema derecha francesa en Twitter. *Profesional de la información*.
- Déniz, J. (2018). Populismo en un contexto de crisis, globalización y nacionalismos. *Ola Financiera*, 75-99.
- El orden mundial. (16 / març / 2021). *¿Qué es la alt-right?* Recollit de El orden mundial: <https://elordenmundial.com/que-es-la-alt-right-extrema-derecha/>
- EntreFronteras. (22 / diciembre / 2016). *Refugiados*. Recollit de EntreFronteras: <https://entrefronteras.com/que-es-la-crisis-de-refugiados/>
- Espaňargas, A. (29 / abril / 2020). *Crisis del 2008: qué ocurrió y cómo se resolvió ese 'crack' financiero*. Recollit de Revista GQ: <https://www.revistagq.com/noticias/articulo/crisis-2008-que-ocurrio-como-se-resolvio-crack-financiero>
- Fernández, G. (21 / abril / 2017). *Marine, la candidata de los obreros*. Recollit de CTXT Contexto y acción: <https://ctxt.es/es/20170419/Politica/12302/Marine-Le-Pen-Frente-Nacional-elecciones-sindicatos-obreros.htm>

- Field, B. (1 / juny / 2018). *El PNV con los gobiernos de minoría en España*. Recollit de Agenda Pública: análisis de la actualidad: <https://agendapublica.es/el-pnv-con-los-gobiernos-en-minoria-en-espana/>
- Filosofía en español. (2000). *Ramiro Ledesma Ramos 1905-1936*. Recollit de [filosofía.org: https://www.filosofia.org/ave/001/a016.htm](https://www.filosofia.org/ave/001/a016.htm)
- Furie, M. (2005). Pepe the Frog. *Boy's club*.
- García, J. (2001). El papel de los partidos en la nueva democracia española. *Partidos, democracia y desarrollo*, 97-111.
- García, J. (22 / abril / 2019). *Lo que nos dicen los colores: ¿por qué ha elegido Vox el verde para su partido?* Recollit de 20minutos: <https://www.20minutos.es/noticia/3539252/0/partidos-politicos-eleccion-color/?autoref=true>
- Gellner, E. (1983). *Naciones y nacionalismos*. Madrid: Alianza Editorial SA.
- González, Y. (2015). Pasado y presente de la transición española. Un estado de la cuestión pertinente. *Documentos de trabajo IELAT*, 7-61.
- Gonzalez, M. (15 / diciembre / 2020). *Vox pide el cierre de los centros que acogen a menos extranjeros solos*. Recollit de El País: <https://elpais.com/espana/2020-12-14/vox-pide-el-cierre-de-los-centros-que-acogen-a-menores-extranjeros-solos.html>
- IFJ. (sense data). *¿Qué son las Fake News?* Recollit de IFJ: https://www.ifj.org/fileadmin/user_upload/Fake_News_-_FIP_AmLat.pdf
- Jarrillo, J. L. (2005). La idea de nación: Fichte y Hegel. *Saberes. Revista de estudios jurídicos, económicos y sociales*, 1-14.
- La enciclopedia de contenido libre. (6 / maig / 2020). *Reuelta de mudéjar de 1264-1266*. Recollit de what-this: <https://amp.es.what-this.com/8606112/1/revuelta-mudejar-de-1264-1266.html>
- Lipset, S. M., & Rokkan, S. (2001). Estructuras de división, sistema de partidos y alineamientos electorales. A A. Batlle, *Diez textos básicos de ciencia política* (p. 231-273). Barcelona: Ariel Ciencia Política.
- Marantz, A. (21 / gener / 2021). Andrew Marantz: "Los trols de extrema derecha se escudan en la censura como pretexto para conseguir lo que quieren". (C. d. Castillo, Entrevistador)
- Matos, A. (5 / maig / 2021). *Vascongadas: significado, origen e historia del término*. Recollit de Lifer: <https://www.lifder.com/vascongadas/>
- Matos, D. (2017). *Las vascongadas, origen*. Madrid: Anagrama.
- Moffitt, B., & Tormey, S. (2013). Rethinking Populism: Politics, Mediatisation and Political Style. *Political Studies*, 381-397.
- Moral, P. (1 / novembre / 2020). *Ku Klux Klan, el odio bajo las capuchas blancas*. Recollit de El orden mundial: <https://elordenmundial.com/ku-klux-klan-el-odio-bajo-las-capuchas-blancas/>
- Morales, M. (24 / setembre / 2014). *Qué es 4chan, el peculiar foro donde se colgó el Fappening*. Recollit de Computer Hoy: <https://computerhoy.com/noticias/internet/que-es-4chan-peculiar-foro-donde-colgo-fappening-18819>
- Moreno, I. (2003). La Trinidad sagrada de nuestro tiempo: mercado, estado y religión. *Revista Española de Antropología Americana*, 13-26.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition Ltd*, 541-563.

- Muñoz, A. (29 / setembre / 2017). *¿Qué es Troll?* Recollit de Computer Hoy: <https://computerhoy.com/noticias/internet/que-es-troll-61526>
- Palomares, A. (2018 / setembre / 2018). *Tendencias*. Recollit de ¿Qué es un normie? Ser lo que los hipsters llaman gente sigue modas sin más, no es tan malo: <https://www.tendencias.com/otros/que-normie-te-identificas-alguna-estas-41-senales-puede-que-seas>
- Pardo, J. (24 / febrer / 2020). *La carta que Santiago Abascal envió a Rajoy hablando de Iturgaiz*. Recollit de elplural: https://www.elplural.com/politica/espana/carta-santiago-abascal-envio-rajoy-hablando-iturgaiz_233927102
- Payero, L. (2020). El PSOE y la cuestión nacional: la definición de España como una nación de naciones. *Cuadernos Electrónicos de Filosofía del Derecho*, 282-302.
- Pedro, P. (2019). Vox, un nuevo actor en la política española: la importancia de los medios de comunicación en el auge de Vox. *Universitat de València*.
- Quiñonero, J. P. (22 / abril / 2021). *Crece el apoyo de los obreros y parados a la extrema derecha de Le Pen*. Recollit de ABC: https://www.abc.es/internacional/abci-crece-apoyo-obreros-y-parados-extrema-derecha-202104221101_noticia.html
- Reyes, G. (2018). Breve análisis a los "paradigmas clásicos del nacionalismo". *Universitas*, 59-84.
- Rivas, M. (2014). La Transición española: la Historia de un éxito colectivo. *Revista Aequitas*, 352-387.
- Rodon, T., & Sanjaume-Calvet, M. (2017). Un passeig pel Saló dels Passos Perduts: l'evolució del debat territorial a Catalunya. *Debats*, 92-109.
- Rodríguez, J. L. (2012). Historia de un fracaso y ¿de una refundación?: de la vieja a la nueva extrema derecha en España (1975-2012). *Ediciones Universidad de Salamanca*, 231-268.
- Roseberry, W. (2002). Hegemonía y el lenguaje de la contienda. *Instituto de Estudios Peruanos*.
- Ruiza, M., Fernández, T. y Tamaro, E. . (2004). *Biografía de Jaime I el Conquistador*. Recollit de Biografías y Vidas. La enciclopedia biográfica en línea: <http://www.rutasjaumei.com/es/protagonistas-jaume-i/12-262/jaume-i-el-conquistador.php>
- Ruocco, J. (2020). Cómo la extrema derecha se apoderó de 4chan. *Nueva Sociedad*, 25-34.
- Sánchez, G. (13 / maig / 2021). *Migraciones alerta de que el discurso de odio online contra los menores extranjeros no acompañados aumentó en marzo y abril*. Recollit de eldiario.es: https://www.eldiario.es/desalambre/migraciones-alerta-discurso-odio-online-menores-extranjeros-no-acompanados-aumento-marzo-abril_1_7931601.html
- Sepúlveda, I. (1996). La investigación del Nacionalismo: evolución, temas y metodología. *Espacio, Tiempo y Forma*, 315-336.
- Serrano, G. (20 / setembre / 2020). *¿Por qué a Vox le gusta tanto Trump? Las claves de la simpatía de Abascal por el presidente de EEUU*. Recollit de El Español: https://www.elespanol.com/espana/politica/20200920/vpx-trump-claves-simpatia-abascal-presidente-eeuu/521948389_0.html
- Significados. (4 / setembre / 2017). *FARC*. Recollit de Significados.com: <https://www.significados.com/farc/>
- Taibo, C. (2014). *Sobre el nacionalismo español*. Madrid: Catarata.

- United States Holocaust Memorial Museum. (10 / novembre / 2018). *Introducción al Holocausto*. Recollit de Enciclopedia del Holocausto: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/es/article/introduction-to-the-holocaust>
- Várngy, T. (2017). Derechas locales, ¿tendencias locales? Hungría, Polonia y más allá. *Nueva Sociedad*, 72-87.
- Vallés, J. M. (2007). *Ciencia política, una introducción*. Barcelona: Ariel.
- Vallés, M. (2019). El proceso de construcción y categorización de la alteridad: la categoría «tigani / gitano» en la historia de Rumanía. *Ivs Fvgit*, 107-136.
- Ventura, A. (2018). ¿Cómo analizar discursos de 140 caracteres? Propuesta metodológica para el estudio del discurso político de campaña en Twitter a partir del análisis estratégico con una perspectiva multimodal y crítica. *Romance Corpora and Linguistic Studies* 5.2, 275-287.
- Vox. (sense data). *Qué es Vox*. Recollit de Vox España: <https://www.voxespana.es/espana/que-es-vox>